

İbrahim EREN
TRT Yönetim Kurulu Başkanı
Genel Müdür

ARKEOLOJİ İLE GEÇMİŞİN İZİNDE

Geçmişe ait merak ve keşfetme arzusu, her dönem, tüm toplumları etkilemiştir. Bu büyük merak, geçmişin izini sürebilmek, aynı zamanda bulunduğu dönemi aydınlatmak için toplumların çeşitli yöntemler geliştirmesini sağlamıştır. Bu yöntemlerin ve çabaların, zaman içerisinde, çeşitli bilim dallarının ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Arkeoloji bu bilim dalları arasında önemli bir yere sahiptir diyebiliriz. Sizler için bu ay dergimizde ele aldığımız özel dosya konusu; geçmişin kalıntıları arasında, yeryüzünde yaşamış tüm canlıların ve özellikle de insanlık tarihinin izlerini sürmeye çalışan, arkeoloji bilimi ve müzik ile olan ilişkisi.

Birçok bilim dalıyla ortaklaşa yürütülen arkeolojik çalışmalarla hedeflenen, tarihe ışık tutmak, geçmiş toplulukların ve medeniyetlerin; kültürel, sanatsal ve sosyal yaşamlarına ait maddi kültürlerini ortaya çıkarmaktır.

Arkeolojinin, müzik tarihi açısından da önemli bir kaynak olarak kullanıldığını söylemek mümkün. Arkeolojik kazılarda elde edilen kalıntılarla, toplumlara ait müzik kültürlerinin, tarih sahnesinde geçirdiği evreleri, daha iyi anlayabildiğimizi ve yorumlayabildiğimizi söyleyebiliriz.

Arkeoloji, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de müzik tarihi açısından çok önemli bilgilere, belgelere ve materyallere ulaşılmasını sağlamaktadır. Uzun yıllardır yapılan kapsamlı araştırmalar gösteriyor ki üzerinde bulunduğumuz zengin coğrafya, yeryüzünde hüküm sürmüş birçok köklü medeniyete ev sahipliği yapmış, bize oldukça değerli, kültürel ve sanatsal hazineler sunmuştur. Böylesine zengin bir mirasa sahip çıkmak, korumak ve yeni bilimsel çalışmalarla geliştirmek, kültürümüzün gelecek nesillere ulaşmasında önemli bir yer teşkil ediyor.

Ana hatlarıyla “arkeoloji ve müzik” ilişkisinin ele alınacağı özel dosyamızda, uzman akademisyen konuklarımız, görüşleriyle ve değerlendirmeleriyle bizleri aydınlatıyor. Dergimizin ilgiyle takip ettiğiniz tüm içerikleri de bu ay yine sizlerle buluşuyor.

Yeni bir sayıda daha görüşmek dileğiyle...

TRT

TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON
KURUMU ADINA SAHİBİ ve
GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ahmet AKÇAKAYA

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Birsen YÜKSEL TAYMAZ

EDİTÖRLER
Ümit DİRİCAN
Nesrin BÜYÜKTURAN

GRAFİK TASARIM
Birsen YÜKSEL TAYMAZ

YÖNETİM YERİ
TRT MÜZİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI
TRT SİTESİ A BLOK KAT 9
Tel: (312)463 32 48

ISSN 2458-7702
SAYI 57 / AĞUSTOS 2020
YAYIN TÜRÜ
Yaygın/Süreli

BASIM TARİHİ
10 AĞUSTOS 2020

BASIM YERİ
Salamat Basım Yay. Amb. San.Ltd.Şt.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
Altındağ-Ankara
Tel: (312) 341 10 20
Faks: (312) 341 30 50

 TRT Bir Dünya Müzik

 @birdunyamuzik

 birdunyamuzik@trt.net.tr

BİR DÜNYA KONU

PROF.DR. **14**
SİBEL PAŞAOĞLU

"Ülkemiz için yeni sayılabilecek çalışma alanlarından olan arkeomüzikoloji, insanoğlunun dünya üzerindeki antropolojik ve müziko-kültürel varoluşuna ışık tutabilme, araştırmalarda elde edilen bulgu ve bilgileri ilgililerle paylaşabilme gayreti ve çabası gütmektedir."

DOÇ.DR. **18**
YUNUS EMRE UĞUR

AKÜ Devlet Konservatuvarı Türk Sanat Müziği Bölüm Başkan Yardımcısı ve Türkiye'nin en büyük, Avrupa'da ikinci, dünyada ise en iyi 10 çalgı müzesi olarak gösterilen AKÜ Devlet Konservatuvarı Alimoğlu Müzik Aletleri Koleksiyonu Koordinatörü Yunus Emre Uğur'la...

DR. ELÇİN DOĞAN **22**
GÜRBÜZER

"Tarihsel perspektiften yaklaşıldığında yaklaşık MÖ dokuz bin yıllarından itibaren Anadolu topraklarında müziğin ve onunla ilişkili olarak dansın ayrılmaz bir bağ kurduğunu günümüze ulaşan arkeolojik veriler yoluyla anlayabilmekteyiz."

DR. CENK CELASIN **26**

"Tüm bu veriler arasında yer alan ve farklı coğrafya ve tarihlere işaret eden metinlerde müzik yaşantısının ve müzik pratiğinin türlü yönleriyle ilgili olduğu kadar müziğin teorik yanından ve çalgılardan da bahsedilmiş olduğu görülür."

EDİTÖRDEN

TARİHİN KORİDORLARINDA MÜZİĞİN İZLERİ

Antik bir kentte bulunan yaklaşık olarak 3 bin 500 yaşındaki bir ilahi neler söyleyebilir bize? Kuşların civıltısını, derelerin şırlıtısını, gökyüzünün korku salan gümbürtüsünü, badem gözlü bir güzelin efsunkâr bakışını, kara sevdalının deruni bir ıstırapla dolu hıçkırıklarını, korkuyu, öfkeyi, felaketi, zaferi, yenilgiyi, bolluğu, kıtlığı, göçü, başa geçeni, tacını tahtını kaybedeni... Çağının duyusu, düşünüşü, siyaseti, ekonomisi, teknolojisi, coğrafyası, tabiatı, habitatı bir çiviyle nakşedilmiştir bu basit görünen kilden tarih kitaplarındaki şarkıya. Toprağın altında çağlar boyu yatan bir kil tablet öyle şeyler söyler ki bugünün müzikal kabullerini tepe taklak edebilir. Tarihin sıfır noktası Göbeklitepe'nin sadece yüzde 5'inin gün yüzüne çıkarılmasına rağmen medeniyetler tarihine bambaşka bir kapı açmasını örnek vererek söylemek istediğimizi daha net anlatmış oluruz sanırım. Yukarıda bahsettiğimiz ve dosyamızın girişinde de uzun uzun değindiğimiz 3 bin 500 yaşındaki "Hurri İhalsi" Antik Yunan'a atfedilen müzik teorisinin Pisagor'dan bin sene önce yaşamış Hurriler tarafından bilindiğini gün yüzüne çıkarıyor misal. Bir şarkı, koca bir yapının altından temel taşı çekmiş gibi pek çok teoriyi temelinden sarsıyor yani. Biz de tarih zengini ülkemizin bu halinden ilhamla Ağustos sayımıza arkeolojinin müzikolojiyle işbirliğini, 'arkeomüzikoloji'yi ele aldığımız bir dosya hazırladık. Medeniyetin beşiği kabul edilen ve sayısız medeniyetin izlerini taşıyan Anadolu ve çevre coğrafyası kazılarda elde edilmiş müzikle dolaylı ya da dolaysız olarak ilgili arkeolojik verilerle doludur. Bu bulgulara ulaşan arkeologların ve müzikal kodları değerlendiren müzikologların birlikte yarattığı mucizeyi bir dosya eşliğinde sizlerle paylaşmak istedik.

Konu ile ilgili çalışan akademisyenlerle görüşmeler yaptık. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sibel Paşaoğlu, Ege Üniversitesi Çeşme Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Elçin Doğan Gürbüz, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Cenk Celasin konunun çeşitli boyutlarını ele aldıkları yazılar hazırladılar bizim için. Bu alanda önemli bir çalıştay da dâhil olmak üzere pek çok müzikal organizasyonu hayata geçiren AKÜ Devlet Konservatuarı'nın Öğretim Görevlilerinden Yunus Emre Uğur ile de arkeomüzikoloji ve bu konuda gerçekleştirdikleri çalıştay konuştüğümüz keyifli bir sohbet yaptık.

Konserler, haberler, radyo programları, kitap ve albüm tanıtımları, film müzikleri ve Zaman Tüneli sayfalarımız ve "Bir Dünya..." köşelerimiz her zamanki gibi keyifle okuyacağınız yazılarla sizinle buluşuyor. Feridun Ertaşkan, Bir Dünya Caz köşesinde sadık okuyucularıyla radyo yayıncılığı üzerinden günümüz müzik yayınlarını değerlendirirken, Bir Dünya İnsan köşesinde Murat Örem, yolu sevgiden hiç ayrılmayan usta müzisyen Kayahan'ı anıyor. Rahmi Mert Özcan ise Müzik Kutusu'nda "Banları Biliyor muydunuz?" diye soruyor.

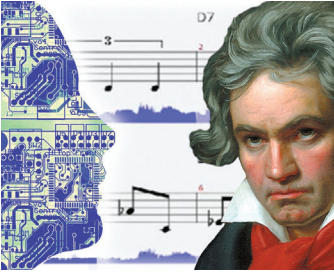
Eylül'de müziğin keyifli bir rengiyle daha buluşmak üzere...

Nesrin Büyükturan

PROF.DR. GÖZDE ÇOLAKOĞLU SARI 30

"19. yüzyılın ikinci yarısı pek çok alanda olduğu gibi Türk Müziği'ne de 'gelenekte' olmayan bir akımı getirmiştir: 'Çalgısal müzik ve çalgısal müzikte bireyselleşme.'" Türk Müziği'nde Çalgısal Müzik ve İcra'nın Yükselişi: Tamburi Cemil Bey...

MÜZİK KUTUSU 34

"Somut ve soyut olarak pek çok anlam taşıyan müzik tüm evrende aynı etkileri yaratıyor. Kendi kültürümüzde veya başka kültürlerde kendimize uygun zevkler bulup onlarla iç içe yaşıyoruz." Rahmi Mert Özcan'la, Müzik ve Bilim...

BİR DÜNYA CAZ 36

"İnternet ve değişen teknoloji içerik kullanım şeklimizi değiştirirse de salgın hastalıklar ve felaket dönemlerinde sosyal medyanın yarattığı bilgi bulanıklığı, bize radyonun önemini yeniden hatırlatıyor..." Feridun Ertaşkan'la, 'Radyo'ya dair...

BİR DÜNYA İNSAN 38

"Kimileri, bir yaz yağmurunda sığındıkları bir yer olarak hatırlayacak o durağı, kimileri de çok sevdiği bir insana kavuşuracak otobüsü beklediği bir tarifsiz anın tanığı olarak..." Murat Örem... Usta sanatçı Kayahan'ın ansısına...

Hazırlayan: Nesrin Büyükturan

Milletin iradesinin zaferiyle sonuçlanan FETÖ'nün darbe girişiminin 4. yılında, "15 Temmuz Destanı", duayen besteci Fahir Atakoğlu'nun senfonik eseriyle "yeniden yazıldı". Dünyaca ünlü piyanist ve besteci Fahir Atakoğlu'nun, Milli Mücadele ruhu için yazdığı "15 Temmuz Destanı" adlı senfonik eseri, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve Devlet Çok Sesli Korosu ile Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde ilk kez

DOB'un seyirci sayısı artıyor

Devlet Opera ve Balesi (DOB) Genel Müdürü tenor Murat Karahan, kurumun üç yıllık sanat sezonlarını değerlendirdi ve "Seyirci sayımızda gözle görülür bir artış var." dedi. Karahan, bu yıl olağanüstü şartlar yaşandığını, sanat dünyasını etkisi altına alan salgın sürecinin sanat kurumlarını etkilediğini söyledi. 2019-2020 sanat sezonuna ilişkin bilgi veren Murat Karahan, Devlet Opera ve Balesinin 2017-2018 sanat sezonunda 404 temsil, Ankara Devlet Opera ve Balesi sanat sezonuna geç başladığı için 2018-2019'da 373 temsil, 2019-2020'da sanat sezonunda ekim-şubat aralığında ise 434 temsil gerçekleştirildiğini kaydetti. 2017-2018'de 184 bin 690 seyirci, 2018-2019'da 192 bin 878 seyirci, bu sene ise Ekim-Şubat aralığında 233 bin 135 seyirciye ulaştıklarını dile getiren Karahan, "2019-2020 Ekim-Şubat döneminde 6 milyon 258 bin 203 lira hasılat yaptık. Yüzde yüze yakın bir artışımız var. Bu bizi mutlu ediyor. Demek ki doğru işler yapabilmişiz. Halkımızın teveccühü var. Seyirci sayımızda gözle görülür bir artış var." diye konuştu. Festivallerde de 2018'de,

"15 Temmuz Destanı"

seslendirildi. 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nün 4'üncü yılına özel gerçekleştirilen konserde, Fahir Atakoğlu'nun "milli mücadele ruhu" için notalara döktüğü "15 Temmuz Destanı" isimli senfonik bestesi dinleyenlere duygu dolu anlar yaşattı. Türkiye'nin en çok izlenen belgeselleri ve çok izlenen dizi ve filmlerinin müziklerine imza atan Fahir Atakoğlu, konserde orkestraya piyano ile eşlik etti. Kalkışma gecesinin en önemli anlarını ve mekânlarını notalara döken beste, "İhanet, Şeref, Marmaris, Sela, Çağrı, Başkomutan, Milletın Evi, Şehitler Köprüsü ve Demokrasi Nöbeti" bölümlerinden oluşuyor. Konserden önce soruları yanıtlayan Fahir Atakoğlu, 15 Temmuz için yazdığı eserin kronolojik bir anlatım içerdiğini belirterek, ilk kez icra edilecek bu eseri Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile seslendirmekten onur duyduğunu söyledi. Atakoğlu, "Bu beste, Türk müzik tarihinde güzel bir sayfada yer alır ve herkese 15 Temmuz'u müzikle unutturmamış olur. Bu konserin haricinde, pandemi sonrasında dünyanın pek çok yerinde ve farklı ülkelerde de, bu konserin devamı niteliğinde eseri seslendirmeyi planlıyoruz." ifadelerini kullandı.

34 temsilde 46 bin 185 izleyiciye ulaşırken 1 milyon 459 bin 597 lira hasılat yaptıklarını, 2019'da ise 59 temsilde 63 bin 520 izleyiciye ulaşarak 2 milyon 457 bin 68 lira hasılat yaptıklarını kaydeden Karahan, "Bu sene de festivaller için hedefimizi yükseğe koymuştuk, rakamlarımızı 2'ye katlamayı planlıyorduk. Gelinen noktada sanat faaliyetleri durma noktasına geldi. Biz de normalleşme süreci ile faaliyetlerimize yavaş yavaş başladık." ifadelerini kullandı.

Müziğin ve sinemanın acı kaybı

Unutulmaz film müzikleriyle hafızalara kazınan dünyaca ünlü İtalyan besteci Ennio Morricone, 91 yaşında hayatını kaybetti. "İyi, Kötü, Çirkin" filmi başta olmak üzere western filmlerine yaptığı müziklerle tanınan, Oscar ödüllü besteci Ennio Morricone'nin vefatının ardından İtalya'nın Başbakanı Giuseppe Conte, Twitter hesabından yaptığı

paylaşımında, "Şef Ennio Morricone'nin sanatsal dehasını ve onu her zaman minnetle hatırlayacağız. Hayal etmemizi, duygulanmamızı, düşünmemizi sağlayan notaları, müzik ve sinema tarihinde silinmez şekilde kalacak." ifadesini kullandı. Roma'da 1928'de dünyaya gelen Morricone, imza attığı 500'ü aşkın film ve dizi müzikleriyle biliniyordu. Morricone, sinemada yönetmen Sergio Leone'nin western tarzı 1966 yapımı "İyi, Kötü ve Çirkin (The Good, The Bad and The Ugly)", 1968 yapımı "Batıda Kan Var (Once Upon a Time in the West)", 1984 yapımı "Bir zamanlar Amerika (Once Upon a Time in America)" filmleri ve yönetmen Giuseppe Tornatore'nin 1988 yapımı "Cennet Sineması (Nuovo Cinema Paradiso)" filmi gibi pek çok kült filme bestelediği müziklerle adından söz ettirmiş ve birçok ödül kazanmıştı. Farklı filmlere yaptığı müziklerle pek çok kez Oscar'a da aday olan Morricone, 2007'de Oscar Onur Ödülü, 2016 yılında düzenlenen 88. Oscar Ödülleri'nde yönetmen Quentin Tarantino'nun "The Hateful Eight" filmine yaptığı müzikle de "En İyi Film Müziği" dalında Oscar kazanmıştı.

“Bale ve opera yerine konser...”

Devlet Opera ve Balesi (DOB) Genel Müdürü Karahan, Bodrum Bale Festivali'ni koronavirüs nedeniyle iptal ettiklerini belirterek, “Festivallerimizde baleyi de operayı da iptal ettik. Festivallerimizde çok nitelikli, keyifli özel konserler planladık.” dedi. Murat Karahan, uluslararası festivallerle ilgili bilgi verdiği basın toplantısında; Amerika, İspanya, Rusya, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerin bale topluluklarının, opera kurumlarının Ocak 2021'e kadar tüm temsilini iptal ettiğinin altını çizdi. Avrupa'da birkaç tane opera evinin, ayda bir iki kere, bir ya da iki kişilik koreograflerle temsilini yapacaklarını aktaran Karahan, “Dünyada da sanata dönüş biraz sembolik noktada ve konser ağırlıklı... Dünyayı yakından takip ettik. Dünya büyük opera temsillerinden kaçınıyor. Biz Devlet Opera ve Balesi olarak konserlerimize başladık. Salgın koşullarında konserlerdeki oturma düzenini Almanya'nın önde gelen senfoni ve filarmoni orkestraları yöneticileri ile Berlin Üniversitesi bilim adamlarının birlikte düzenledikleri bir çalışma vardı, onu baz aldık.” diye konuştu. Murat Karahan, 5-12 Eylül tarihlerindeki 27. Uluslararası Apendos Opera ve Bale Festivalinde ise 5 Eylül'de “Gala Konseri”ni, 9 Eylül'de “3 Soprano - 3 Bas Konseri”ni, 12 Eylül'de ise “Genç Opera Yıldızları” konserini seyirci ile buluşturacakları bilgisini verdi. DOB Genel Müdürü Karahan, “11. Uluslararası İstanbul Opera Festivali” kapsamında da 19 Eylül'de “7 Soprano”, 22 Eylül'de “Barok Gecesi Konseri”, 26 ve 27 Eylül'de “Saraydan Kız Kaçırma” operasının izlenebileceğini belirtti. Konserlerin tamamının açık havada düzenleneceği ve hepsinde yarı yarıya seyirci alınacağını, şaşırtmalı düzende oturacağı gibi bilgileri veren Karahan, sanatçıları için de seyirciler için de had safhada önlemlerin alındığını ifade etti.

İngiltere’de kültür-sanat kurumlarını “kurtarma paketi”

Kovid-19 salgınından en çok etkilenen ülkelerden birisi olan İngiltere’de hükümet, pandemi nedeniyle faaliyetlerini durduran kültür sanat kurumlarını korumak için bugüne kadar benzeri görülmemiş bir “kurtarma paketi” açıkladı. İngiliz hükümeti ‘yaratıcı endüstriler’ adı altında topladığı kültür-sanat performans kurumlarına toplam 1.57 milyar sterlin tutarında destek verileceğini duyurdu. Koronavirüs salgını nedeniyle faaliyetlerini tamamen durdurmak zorunda kalan kültür-sanat kurumlarını ayakta tutabilmek için hazırlanan yardım paketinin büyük kısmının hibe olarak verileceği açıklandı. Yardım paketinde sanat kurumları tanımlaması genişletilerek opera, bale, dans kurumları, orkestralar ve tiyatroların yanı sıra müzeler, galeriler, sinema salonları ile öğrenim yerleri de kapsam içerisine alındı. Kültür Bakanı Oliver Dowden yaptığı açıklamada hükümetin bu yeni destek paketiyle, İngiltere’nin sanat sektörünün ‘başta’ olan Royal Albert Hall ve ulusal galeriler gibi sanat kurumlarının yanı sıra yerel mekânları da korumayı amaçladığını belirtti. BBC’nin haberine göre sanat kurumları temsilcileri destek paketi kararını memnuniyetle karşıladı. Bir süredir sektörden pek çok önemli isim kültür-sanat mekânlarının kapanma riskiyle karşı karşıya olduğu uyarısını yapıyordu. Hükümetin kararı, İngiltere’de sanat sektöründen uzun zamandır yükselen çağrı ve baskının sonucu olarak görülüyor. Pandemi nedeniyle üç aydır kapalı olan birçok tiyatro, çalışanlarını işten çıkarmak durumunda kalacağını açıklamıştı. Müzik sektöründen 1500 kişi de destek taleplerini ortak imzalı bir mektupla hükümete sunmuştu.

“JAmzz” geri dönüyor

Türkiye’nin en uzun soluklu festivallerinden Akbank Caz Festivali’nin; genç ve amatör yetenekleri, usta caz müzisyenleriyle buluşturduğu “JAmZZ Akbank Caz Festivali Genç Yetenekler Yarışması” geri dönüyor. 8-18 Ekim 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilecek olan Akbank Caz Festivali, 30’uncu yılında; genç yeteneklere, Türkiye’nin önde gelen caz müzisyenleriyle “jam session” yapma fırsatı sunuyor. Yarışmanın ön elemesine katılmak isteyen adayların, 20 Temmuz – 11 Eylül 2020 tarihleri arasında; hazırlayacakları demo kaydı, kısa özgeçmiş ve müzik tarzlarını anlatan ön yazı ile birlikte www.akbankcaz.com/jamzz adresinde bulunan başvuru formunu doldurarak başvurularını yapmaları gerekiyor. Amatör genç yetenekleri profesyonel sanatçılarla buluşturan ve aynı zamanda onlara maddi anlamda da olanaklar sağlayan yarışmanın jürisi; Alp Ersönmez, Cem Tuncer, Çağrı Sertel, Ediz Hafızoğlu, Elif Çağlar, Engin Recepoğulları, Ercüment Orkut, Ferit Odman, İlhan Erşahin, Kağan Yıldız ve Sibel Köse’den oluşuyor. Türkiye’nin caz alanında önemli isimlerinden oluşan jüri, yarışmaya katılan genç caz müzisyenlerinin performanslarını; “Nefesliler”, “Vurmallılar”, “Telliler”, “Tuşlular” ve “Vokal” kategorileri altında değerlendiriyor. Ekim ayı içerisinde düzenlenecek final gecesinde jüri üyeleriyle birlikte sahne alma şansı yakalayacak genç müzisyenler, gecenin sonunda “en iyi performans”, “en iyi doğaçlama” ve “en iyi yorum” ödülleriyle birlikte, Zuhâl Müzik’ten stüdyo kaydı ve hediye çekinin sahibi olacak.

Fazıl Say, 'Alman Klasik Müzik Ödülleri'ne iki dalda aday

Piyanist ve besteci Fazıl Say, "Alman Klasik Müzik Ödülleri'ne (Der Deutsche Klassikpreis- Opus Klasik 2020), "Yılın Enstrümantal Kaydı" ve "Yılın Enstrümantal Sanatçısı" dallarında aday gösterildi. Sanatçı Fazıl Say, iki yılda tamamlayarak bu yıl müzikseverlerin beğenisine

sunduğu Beethoven'in 32 sonatının tamamını kaydettiği albümüyle, Alman Klasik Müzik Ödülleri'ne "Yılın Enstrümantal Kaydı" dalında aday seçildi. Dünyaca ünlü sanatçıların, şeflerin ve klasik müzik eserlerinin 25 kategoride aday gösterildiği Almanya'nın prestijli ödül listesinde Say, "Yılın Enstrümantal Sanatçısı" adayı olarak da yer aldı. Kazananlar sonbaharda ilan edilecek, ödüller de 18 Ekim 2020'de Berlin'de takdim edilecek. Ödüle aday gösterildiğini sosyal medya hesabından duyuran Fazıl Say, duygularını şöyle ifade etti: "Duygulandım ve gururlandım. Şimdi öğreniyorum ki klasik müzik dünyasının en değerli ödüllerinden birine iki dalda aday seçilmişim... Çok mutlu oldum. Diğer adayların hepsini sosyal medyada gördüm. Benim çok değer verdiğim saygın sanatçılar, müzik dünyasının üstatları var. Hepsinin emeklerine şükranımız sonsuzdur. Sonuçta yıllarca büyük emek verdim Beethoven'e. Bu dev kayıt projesi ile kendi adıma çok müzik öğrendim ve ilerledim diye düşünüyorum. Dünyaya kendi adıma bir armağan bırakmak istedim. Bunun için de bir müzisyen olarak samimi söylüyorum, elimden gelen her şeyi verdim. Gösterilen bu ilgi, beni çok mutlu etti."

27. İSTANBUL CAZ FESTİVALI GENÇ CAZCILARINI BELİRLİDİ

Genç Caz'da sahne alacaklar belirlendi

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının desteğiyle sonbahar aylarında gerçekleştirilecek 27. İstanbul Caz Festivali kapsamındaki Genç Caz konserlerinde sahne alacak müzisyenler belirlendi. Caz Festivali kapsamında bu yıl 18. kez düzenlenen Genç Caz konserleri için başvuruda bulunan grup ve solo projeler arasında Salon İKSV'de yapılan değerlendirme sonrasında Afroloji, An Quartet, Büşra Kayıkçı, Deli Bakkal, Saynur Eren Duo Project ve Udgang Trio etkinlikte sahne almak üzere seçildi. Genç Caz değerlendirme konserleri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kültür ve Sanat Tesislerinde Kontrollü Normalleşme Süreci Genelgesi" doğrultusunda, Covid-19'a yönelik önlemler dikkate alınarak, Salon İKSV'de seyircisiz olarak gerçekleştirildi. Konserler ilk kez İKSV'nin YouTube kanalından canlı olarak yayınlandı. Türkiye'de amatör veya yarı profesyonel olarak müzikle ilgilenen genç müzisyen ve toplulukların festival programında yer alabilecekleri bir platform oluşturan Genç Caz konserleri, başlangıcından bu yana 80'in üzerinde genç müzisyen ve topluluğa dünyaca ünlü caz sanatçılarıyla aynı festivalde yer olanağı sağladı. İstanbul Caz Festivali'nin ardından Genç Caz katılımcıları, başka festivallere de katılma ve Türkiye ile yurtdışındaki çeşitli caz kulüplerinde sahneye çıkma fırsatları buldu. Geçtiğimiz yıllarda Genç Caz'a katılan müzisyen ve topluluklar arasında Gevende, Mikado, Ece Göksu, Ozan Musluoğlu, Batuhan Şallıel ve Anıl Şallıel, Volkan Topakoğlu, Yaşam Hancılar, Cihan Mürtezaoğlu, Deniz Taşar, Çağrı Sertel, Ekin Cengizkan, Başak Yavuz, Tolga Erzurumlu, Tümer Uluçınar, Hakan Başar, Geeva Flava, Eylül Biçer, Sanat Deliorman, İpek Dinç, Can Tutuğ, Cazzip Project, The Kites ve Gagarin Jazz Band bulunuyor.

Laodikya Antik Kenti sanatla buluşacak

UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde olan Laodikya Antik Kenti'nde 2200 yıl önce inşa edilen Batı Tiyatrosu, restorasyon çalışmalarının bu yıl sonu tamamlanmasının ardından bin altı yüz yıl sonra kültür ve sanat etkinliklerine yeniden ev sahipliği yapacak. Denizli Büyükşehir Belediyesinin 2008 yılında Türkiye'de ilk kez Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı protokolle işletmesini üstlenip, kazı çalışmalarına destek verdiği antik kentteki 2200 yıl önce yapılan ve M.S. 5. yüzyıldan sonra kullanılmayan Batı Tiyatrosu'nun restorasyon çalışmalarında sona yaklaştığı bildirildi. Laodikya Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Celal Şimşek, Ladoikya'da Denizli Büyükşehir Belediyesi ile birlikte çok güzel işler yaptıklarını işaret ederek, "Burada 100 yılda yapılacak işleri 15-16 yıla sığdırdık. Türkiye ve dünya tarihinde görülmemiş şekilde burada çok hummalı bir çalışma yapıyoruz. Tüm uluslararası kriterlerdeki restorasyon tekniklerini uyguluyoruz" dedi. Tiyatronun izleyicilerin oturduğu üst kısımdaki çalışmaların yüzde 70'inin tamamlandığı bilgisini veren Prof. Dr. Şimşek, yüzde 30'luk bölümünde de bir ay içerisinde tamamlayacaklarını belirtti. Yıl sonuna kadar ise alt kısımdaki çalışmaların bitirileceğini belirten Kazı Başkanı Celal Şimşek, "2 bin 200 yıl önce yapılan antik tiyatro bunca zaman sonra tekrar insanlarla, sanatla, kültürle buluşturulacak. Ben bunun için her şeyden önce Büyükşehir Belediye Başkanımız Osman Zolan'a çok teşekkür ediyorum. Burada çok büyük özveriyle destek sağlandı." ifadelerini kullandı.

KK'den serbest çalışan genç müzisyenlere destek

Klasik müzikle uğraşan genç müzisyenleri ve bestecileri destekleyen bir Sivil Toplum Kuruluşu olan Klasik Keyifler (KK) her yıl düzenlediği Kapadokya Müzik Festivali için biriktirdiği fonları 12 yeni solo eser siparişi için ayırdı. Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi, besteci Onur Türkmen ile iş birliği içinde Klasik Keyifler Müzik Derneği'nin kurucusu, kemancı Ellen Jewett tarafından hayata geçirilen ve "Sei Solo" ismi verilen proje kapsamında 12 çağdaş besteciye, 6'sı keman, 6'sı

viyolonsel için 12 beste sipariş edildi. Sei Solo projesi ismini Bach'ın 1720 tarihli solo keman için yazdığı eserlerin kapağındaki el yazısı 'Sei Solo' teriminden alıyor. KK Derneği, Covid-19 salgını ile başlayan süreçten etkilenen genç müzisyenleri, hem ekonomik yönden hem de yaratıcılık yönünden desteklemek amacıyla projeye karar verdi. Daha önce Kapadokya Müzik Festivali atölyelerine katılmış sanatçılar arasından 12 besteci davet edip, onlara beş-yedi dakikalık solo eser siparişleri verdi. Besteciler daha önce KK atölyelerine katılmış olan, Türkiye'nin en değerli sanatçılarından altı genç müzisyenle eşleştirildi. 18 katılımcı Mozartem, Harvard, Stanford, Berkley, Berklee, Cornell, University of Chicago, Barenboim-Said Academy, İTÜ-MiAM, Bilkent, Anadolu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar, Bilgi ve Boğaziçi üniversiteleri gibi değerli eğitim kurumlarında eğitim alan ve eğitim veren müzisyenlerden özenle seçildi ve çalışmalarına başlandı. Ağustos ve Eylül ayında kayıtları tamamlanacak olan proje ayrıca ABD menşeli bir kâr amacı gütmeyen bir STK olan Chamber Music Exchange tarafından da destekleniyor.

Borusan Sanat'tan sanatseverlere mektup...

Borusan Sanat, yeni sezon için ön açıklamalarını izleyicilerine bir mektup göndererek yaptı. Bugüne kadar, izleyicilerinden gelen sorulara yanıt olmayı amaçlayan mektupta, Borusan Sanat'ın Ekim-Aralık ayları arasındaki etkinliklerinin nasıl gerçekleştirileceğine dair bilgilendirmeler yer alıyor. Salgın nedeniyle alınması gereken kurallara sıkı sıkıya bağlı kalınacağı vurgulanan ve bir kısmını aşığuya aldığımız mektupta sanatseverlere yeni sezon hakkında da bilgi veriliyor: "Borusan Sanat olarak, yeni sezon programımızı bugüne dek hep Nisan ayında açıklamıştık. Ancak bu yıla özgü malum sebeple, konser planlarımızı baştan düzenlemeye mecbur olduk ve yeni sezona ait konserlerimizin de tümünü açıklamak yerine Ekim, Kasım ve Aralık konserlerini Eylül ortasında duyurma yolunu seçtik; ayrıca, BİFOKART işlemlerimizin duyurusunu da bu tarihte yapacağız. Yeni sezonda, Kasım ve Aralık ayları için planladığımız Borusan Quartet yanı sıra Borusan Müzik Evi'nde gerçekleşecek konserlerimizi ne yazık ki seyircisiz düzenlemek zorundayız, ancak bu konserlerimizin kayıtlarını web sitemiz üzerinden yayınlayacağız. Kamu kurumları ve sağlık örgütlerinin yönergeleri, sosyal mesafe ve diğer önleyici tedbirler nedeniyle; her zaman sahnede görmeye alıştığımız Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası ise bu kez daha küçük bir kadroyla sizlerle buluşacak. Buna bağlı olarak seyirci sayımızın da eski kapasitemize nazaran azalacağını, gerçekleştireceğimiz fiziksel konserlerde mesafeyi korumak amacıyla bu tedbirleri almakla sorumlu olduğumuzu hatırlamanızı rica ediyoruz. Bu zorlu dönemi birlikte atlatacağımıza yürekte inanıyor, bu dönem bizlere verdiğiniz destek için teşekkür ediyoruz. Yeni sezonumuzda yeni konserlerimizde sizlerle olmayı yürekte istiyoruz; bu nedenle Eylül ortasında duyuracağımız konserlerde buluşmayı heyecanla bekliyoruz..."

Kaş'ta festival için geri sayım başladı

Efsaneye göre, Kaş ile Meis'te biri kadın biri erkek iki dev yaşar. Denizin çekilmesiyle ayrı düşen birbirine âşık iki sevgili, deniz suyuna yeniden temas ettiklerinde uyanıp birbirlerine kavuşacaklar ve tekrar aşk yaşayacaklardır. Asırlardır uyuyan devin uyanıp Meis'teki sevgilisine şarkılarla aşkını anlattığı festival, bu yıl 28-30 Ağustos 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilecek. Kaş'ın muhteşem doğası eşliğinde Setur Marina'da müzikseverlerle buluşacak olan Kaş Caz Festivali'nde tatil keyfiyle müzik keyfini birleştiren dinleyiciler 3 gün boyunca zengin bir programı takip etme olanağı bulacak. Caz müziğin büyüleyici kadın vokallerinden Birsen Tezer, geçtiğimiz yıl enerjisi ve muhteşem sahne performansı ile bizleri kendisine hayran bırakan Korhan Futacı, duru sesi ile müziğin derinliklerine indiğimiz Julide Özçelik festivalde cazseverlerle buluşacak. Müzik çevrelerinin dâhi çocuk olarak adlandırdığı piyanist Aydın Esen ve Randy K. Esen, Can Kozlu keyifli bir müzik ziyafeti için sahnede olacak. Reggae türünün ülkemizdeki önde gelen temsilcilerinden Sattas, İstanbul sahnelerinde durmayan elementi Kolektif İstanbul ve ayrıca Uç Uç, Social Inclusion Band, Esen-Dündar-Banar Trio bu yıl festival takipçilerinin sahnede izleyeceği diğer isimler...

Kaş Caz Festivali Programı:

28 Ağustos Cuma: Mesut Yücel (Happy Hour), Kolektif İstanbul, Uç Uç, Sattas, Jam Session.

29 Ağustos Cumartesi: Ahmet Nebi (Happy Hour), Social Inclusion Band, Julide Özçelik, Korhan Futacı, O2 Pub After Party.

30 Ağustos Pazar: Happy Hour, Esen-Dündar-Banar Trio, Birsen Tezer, Aydın Esen & Randy K. Esen, Jam Session

AĞUSTOS KONSERLERİ

 Hazırlayan: Ümit Dirican

Kovid-19 salgını sonrası normalleşme sürecini yaşadığımız bu dönemde, müzik etkinlikleri, özellikle açık hava sahneleri başta olmak üzere yavaş yavaş kendini göstermeye başlıyor. Sizler için, ağustos ayında gerçekleştirilmesi planlanan etkinlik takvimini derlemeye çalıştık. Canlı konser performanslarını özleyenlere şimdiden iyi seyirler...

Harbiye Açık Hava Konserleri...

18 Ağustos'ta Sertab Erener, 20 Ağustos'ta Kenan Doğulu, 22 Ağustos'ta Mabel Matiz, 23 Ağustos'ta Ayta Sözeri, 26 Ağustos'ta Levent Yüksel, 27 Ağustos'ta ise Duman KerkiSolfej Konserleri kapsamında Harbiye Cemil Topuzlu Açık hava sahnesinde müzikseverlerle bir araya geliyor.

Bachçede Yaz Festivali...

Festivalin bu yılki temasını, doğumunun 250. yılında Beethoven ve Türk müziğinin dahi bestecisi Dede Efendi oluşturuyor. Kamran İnce'nin Dede Efendi için festivale özel bestelediği "Dede Remix" in dünya prömiyeri de festivalde yer alıyor. Yanı sıra Türk ve Avrupa müzikleri yerli-yabancı topluluklar tarafından seslendirilecek. 25 Ağustos ve 10 Eylül tarihleri arasında İstanbul'un eşsiz bahçesi, Sakıp Sabancı Müzesi Fıstıklı Teras'ta yapılacak konserlerde, müzik özleminizi bir nebze olsun giderebileceğinizi düşünüyoruz.

"Two Tenors" yeniden sahnede...

Atılğan Gümüş'ün yönettiği müzikal düello "Two Tenors", izleyicisiyle buluşmaya hazırlanıyor. Konservatuvardan iki sınıf arkadaşının, 20 yıl sonra, sahnedeki müzikal düellosuna tanıklık edeceğimiz "Two Tenors" un başrollerinden biri, dünya çapında tanınan ve beğenilen opera sanatçısı Cenk Bıyık. Diğer başrol ise tiyatro oyunlarının, televizyon yapımlarının ve

sinema filmlerinin beğenilen ismi, eğitilmiş tenor Atılgan Gümmüş. The Band Orkestra'sı eşliğindeki etkinlik, 27 Ağustos'ta Trump Sahne'de izlenebilir.

Ankara CerModern Açık Hava Sahnesi'nden...

Ankara'nın en enerjik gruplarından "Watch Out" 21 Ağustos'ta, Seyfi Dursunoğlu'nun sırlarla dolu yaşamından ve Huysuz Virjin'in renkli dünyasından esinlenilerek yazılan Kırmızı Lamba "Bir Drag Queen Müzikali" ise 22 Ağustos'ta Cer-Modern Açık Hava sahnesinde izlenebilir.

Kaş Caz Festivali...

Kaş'ın masmavi denizinden esen tatlı rüzgarların notalarla buluştuğu Kaş Caz Festivali, 28-29-30 Ağustos'ta Setur Marina ev sahipliğinde müzikseverlerle buluşuyor. Misafirlerine bu yıl da unutulmaz anlar yaşatacak olan festivalde müzisyenler, solo ve grup performansları ile sizleri yine büyüleyecek. Festival alanının sosyal mesafe kurallarına göre planlandığını hatırlatarak, Kaş'ın muhteşem doğası eşliğindeki festivalin programını paylaşalım.

Festivalin 1.gününde: Mesut Yücel (Happy Hour), Kolektif İstanbul, Uç Uç, Sattas ve Jam Session; 2.gününde: Ahmet Nebi (Happy Hour), Social Inclusion Band, Jülide Özçelik, Korhan Futacı, Oxygen Pub After Party ve 3.gününde: Happy Hour, Esen-Dündar-Banar Trio, Birsen Tezer, Aydın Esen & Randy K. Esen ve Jam Session caz severlerle bir araya geliyor.

Antalya Açık Hava Sahnesi'nden...

Kültürel ve sosyal etkinliklerin Antalya adresi olan Antalya Açık Hava sahnesinde; 15 Ağustos'ta Melek Mosso, 19 Ağustos'ta Zühal Olcay, 26 Ağustos'ta Gazapizm, 28 Ağustos'ta Musa Eroğlu- Güler Duman ve Yediveren Orkestrası, 29 Ağustos'ta ise WOW! Fest VOL:1- Uzi & Motive & M.O.B müzikseverlerle buluşuyor.

FESTİVAL YAZI BAŞLIYOR...

 Röportaj: Nesrin Büyükturan

Birkaç aydır evlerimizde karantinadayken hayatımızdaki ne çok şeyi bir daha yapamamaktan korktuk. Düşündük, özledik, aklımızda evirdik çevirdik, kavuşmanın hayali bile keyfimizi yerine getirdi. Ve sonunda salgın tamamen bitmese de karantina günlerini geride bıraktık. Bahar mevsimini bu yıldan alacaklarımız hanesine yazdıktan sonra kontrollü bir şekilde yazın festivallerine kavuşmanın keyfine odaklandık. Birlikte bir sanatsal etkinliği seyretmenin keyfine kavuşacağımız günler geldi sonunda. Sanatın iyileştirici, huzur verici, birleştirici gücüne yan yana olmanın keyfini ekleyebileceğimiz etkinlikler birer birer programlarını açıklıyor. Biz de bu sayıda haberler sayımızda memnuniyetle festival, konser haberlerini paylaştık ve yazı festival coşkusuyla uğurlayacağımız 3. Antalya Akra Caz Festivali'ni de sayfamıza konuk ettik. Hepimizin sağlığı için yapılan düzenlemelere riayet ederek, mesafelere, hijyen koşullarına özen göstererek takip edebileceğimiz festivalin birbirinden keyifli konserlerini sıraladık. İçlerinden birisi elbette size uyacaktır.

3. Antalya Akra Caz Festivali

Caz müziğin ünlü isimleri, 26 Eylül-09 Ekim 2020 tarihleri arasında 3. Antalya Akra Caz Festivali'nde sanatseverlerle buluşuyor. Bu yıl Antalya'da üçüncüsü gerçekleşecek olan festival, modern ve klasik cazın yanı sıra caz müziği, funk, rock, latin, soul ve elektronik tarzla harmanlayan renkli bir müzikal yelpazeyle izleyici karşısına çıkmaya hazırlanıyor.

Haziran ayında yapılması planlanan ancak pandemi şartları ve uluslararası seyahat engelleri gibi nedenlerle ertelenen 3. Antalya Akra Caz Festivali, Akdeniz'in ve Bey Dağları'nın eşsiz manzarası eşliğinde Akra Hotels'in açık hava sahnesinde gerçekleşecek. Festivalin biletleri, 10 Ağustos'ta yurt içinde ve yurt dışında satışa sunulacak.

Avrupa caz sahnelerinin renkli sesi Karsu

Festivalin açılış konseri, 26 Eylül Cumartesi akşamı, kendine has yorumu ve güçlü sesiyle dünyada büyük beğeni toplayan sanatçı Karsu ile olacak. Şarkılarının neredeyse tamamını kendi yazıp besteleyen sanatçı, renkli sesiyle olduğu kadar sahne performansı ve enerjisiyle de dinleyenleri kendine hayran bırakıyor. 2016 yılında Hollanda'nın önemli müzik ödülleri olan Edison World Jazz Ödülü'nü kazanarak, Avrupa caz sahnesinde kendine güçlü bir yer edinen Karsu'nun albümlerinde; caz, blues, funk ve etnik ritimlere rastlamak mümkün. Karsu'nun yanı sıra, gecede Antalya'da yaşayan caz müzisyenlerden oluşan Akra Jazz Band de sahne alacak.

Önder Focan ve Şalliel kardeşler Funkbook ile sahnede

Festivalin ikinci gecesinde, gitarist Önder Focan, saksafoncu kardeşler Anıl ve Batuhan Şalliel Funkbook projesiyle 30 Eylül Çarşamba günü izleyici ile buluşacak. Önder Focan besteleri ve bazı Türk müziği parçalarının funk jazz yorumundan oluşan funky ve enerjik ritimlere sahip Funkbook projesinde sanatçılara, her biri enstrümanlarında oldukça yetkin müzisyenler olan Halil İbrahim Işık (piyano-synthesizer), Mehmet Özen (elektrik bas), Erhan Seçkin (davul) eşlik edecek.

Sonic Boom enerjisi

Sonic Boom, müzikseverlerin yakından tanıdığı dört başarılı isim, Elif Çağlar (vokal), Çağrı Sertel (tuşlu çalgılar), Alp Ersönmez (bas gitar) ve Volkan Öktem'in (davul) bir araya gelmesiyle, 2019 yılında kuruldu. 2020'nin başlarında dinleyiciyle buluşan grup, konserlerinde bestelerin yanı sıra, r&b, hip-hop ve elektronik müzik hit'lerini de özgün tarzıyla yeniden yorumlayarak çalışıyor. Geçtiğimiz Şubat ayında stüdyoya girerek bestelerini ilk kez kaydeden Sonic Boom, şu sıralar, Please isimli ilk teklisini, yayınlamaya hazırlanıyor. Sonic Boom, 02 Ekim 2020 Cuma günü farklı enerjisiyle sahnede olacak.

Flapper Swing ile muhteşem Swing Gecesi

Akustik bir caz manouche grubu olan Flapper Swing Swing Gecesi ile izleyenlere festivalin en renkli gecelerinden birini yaşatacak. Repertuarında Django Reinhardt bestelerine ve 1920'li 30'lu yılların caz standartlarına yer veren grupta; Nevin Hetmanek (vokal), Erhan Erbelger ve Tomas Hetmanek (gitar), Tamer Temel (klarnet), Peter Salvucci (saksafon), Kaan Bıyıkoğlu (piyano), Volkan Topakoğlu (kontrabas) sahne alıyor. Keyifli ve güçlü performanslarıyla dikkat çeken ve özel bir dinleyici grubu bulunan Flapper Swing, 03 Ekim 2020 Cumartesi günü festival takipçilerine unutulmaz bir müzik şöleni yaşatacak. Gecede Flapper Swing'e, swing döneminin muhteşem danslarıyla Swing Dance Antalya eşlik edecek.

Fazıl Say yeni şarkı albümüyle ilk kez Antalya'da

Festival üçüncü yılına, dünyaca ünlü piyanist ve besteci Fazıl Say'ın vereceği iki muhteşem konser ile veda ediyor. Sanatçının, Türk edebiyatının unutulmaz şair ve yazarlarının şiirlerini bestelediği şarkı albümlerinin dördüncüsü olan yeni albümü, Antalya'da ilk kez dinleyenlerle buluşacak. Fazıl Say şarkılarını ise güçlü sesi ve büyüleyici sahne performansı ile solist Serenad Bağcan seslendirecek. Yeni albümde Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Sabahattin Ali, Kaygusuz Abdal, Aziz Nesin, Metin Altıok ve Ömer Hayyam şiirleri yer alıyor. Fazıl Say ve Serenad Bağcan'ın birlikte sahne alacağı bu muhteşem konserler, 8 ve 9 Ekim günlerinde dinleyenlerle buluşacak.

İlhan Erşahin ve İstanbul Sessions

New York'ta yaşayan saksafon sanatçısı İlhan Erşahin, tüm dünyada büyük ilgi gören projesi İstanbul Sessions ile İstanbul'un dinamik renklerini sunmaya devam ediyor. İçinde cazdan rock müziğe, diskodan dub'a kadar pek çok müzikal tını barındıran zenginlikte olan ve özgün soundlarıyla dikkat çeken İstanbul Session's da Erşahin'in yanı sıra, bast gitarda Alp Ersönmez, davulda Turgut Alp Bekoğlu ve perküsyonda İzzet Kızıl sahne alıyor. 7 Ekim Çarşamba akşamı sahne alacak olan İlhan Erşahin ve grubu, gece İstanbul Sessions'un sevilen parçalarını yorumlayacak.

MÜZİĞİN ARKEOLOJİ İLE İŞ BİRLİĞİ

Hazırlayan: Nesrin Büyükturan

"Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır."

Soren Kierkegaard

Müzik insan yaşamına kim bilir ne zaman ilk defa dâhil oldu? Bugün kullandığımız müzik kodlarının temelleri kim bilir ne zaman, nerede atıldı? İnsanoğlu bu soruların cevaplarını önündeki çok parçalı yapbozu tamamlamak için arayıp duruyor. Aklımıza gelen soruların tümüne değilse de bazılarına cevap bulabileceğimiz zengin arkeolojik mirasa sahip topraklarda yaşıyoruz. Bu ve benzeri sorulara cevap arayan arkeologlar ve müzikologlar için de bereketli bir çalışma alanında yaşıyoruz. Pek çok konuda olduğu gibi müziğe dair de arkeolojik verilerle dolu olan Anadolu ve çevre coğrafyasında neredeyse her yolculuk bir tarih dersidir. Tüm bu zenginliklerden ve müzik de dâhil tüm kültürel yapıyı tarihsel perspektifile anlamamızı sağlayan bu değerli çabalardan esinlenerek Ağustos sayımızda arkeoloji ile müzikolojinin birlikteliğini konu eden bir dosya hazırladık.

Yaz gelip de kendimizi yollara vurduğumuzda adım başı önümüze tarihi kalıntılar, antik kentler, açık hava müzeleri çıkar. Doğudan batıya Anadolu'da her yerde bir anda kendinizi antik bir yapının içinde bulabilirsiniz. Misal Şanlıurfa sınırları içerisinde kalan dünyanın sıfır noktası olarak kabul edilen Göbeklitepe'yi, bir çoban, hayvanlarını otlatırken tesadüf eseri buluyor. UNESCO'nun dünya mirası kabul ettiği Göbeklitepe dünyanın en eski ibadet yeridir. Milattan Önce on binli yıllarda inşa edildiği bilinen Göbeklitepe, yerleşik hayata geçişin ilk izlerini taşır. Yani insanoğlunun yerleştiği, yurt edindiği, ilk faaliyetlerine sahne olan coğrafyada olduğumuzun kanıtı. Ünlü Mısır piramitlerinden 7 bin beş yüz yıl önce, dünya kültür tarihinde derin

izleri olan Sümerlerden de 7 bin yıl önceye dayanıyor tarihi. Dünya tarihini yeni bir yorumla bakmayı zorunlu kılacak kadar önemli bir keşiftir. Mezopotamya bölgesinde yapılan kazılarda bulunan Sümer tabletleri de müzik tarihinin yeniden yazılmasına yol açacak kadar önemli bilgiler içerir ki aşağıda bu konuyu uzun uzun konuşacağız. . .

Anadolu'nun Mısır, Mezopotamya, Ege ve Yunan medeniyetlerine yakın bir konumda olması bu medeniyetlerle etkileşim halinde olmasına neden olmuştur. Pek çok ilke imza atan döneminin önemli bir aktörü olan Hititler, ünlü kralları Midas'ın hakemliğinde Tanrı Apollo ile çoban Marsyas'ın arasında geçen müzik yarışmasından aşına olduğumuz, müzik ve sanata olan kabiliyetlerinden arkeolojik buluntularda sıkça söz edilen Frigler, Lidyalılar, Persler, Sümerler, Akadlar, Babilliler, Asurlular ve daha nice si hep bu topraklarda boy vermiş medeniyetler.

Felsefeci Soren Kierkegaard'ın özetlediği gibi hayatı anlamak istiyorsak geride olanları anlamak şarttır. Asırlar öncesinden gelen bir veri pek çok konuda bugün kurduğumuz genel geçer algıları ters yüz edebilir. Yukarıda bahsettiğimiz Sümer tabletleri gibi. Bu tabletler, binlerce yıl önceden gelip bugünün bir algı yanlışını düzeltmesi iyi bir örnektir. Sümerlerden bugüne ulaşan dünyanın bilinen en eski şarkısı 3 bin 500 yaşında imiş. Dünya yüzünde kayıtlı en eski şarkı bizim coğrafyamızda bulunuyor yani. Çivi yazısıyla kil tabletlere yazılmış bir "Hurri İlahisi". 1950'li yılların başlarında Mezopotamya bölgesinde kazılar yapan arkeologlar, antik bir Sümer kenti olan Ugarit'te, M.Ö. 1400 yılından kalma kilden yapılmış tabletler

bulurlar. Depremle yerle bir olan, zamanının en önemli ticaret merkezlerinden olan Ugarit'te bir tapınakta bulunan tabletlerde Ugarit kraliçesi Nikkal için bestelenmiş bir şarkı vardır ve bu tabletler arkeolojik önemini yanı sıra başta müzik dünyası olmak üzere pek çok kabulü değiştirecek bilgiye sahiptir.

Tabletlerde kayıtlı müzikal bilgiler, Batı müziğinin köklerinin Antik Yunan olduğu kabulünü yeniden masaya yatırmayı gerektirir. Kaliforniya Üniversitesi profesörlerinden ve Berkeley Antropoloji Müzesi'nin küratörü Profesör Dr. Anne Draffkorn Kilmer, 15 yıl boyunca uğraşarak bu tabletleri çözer. Dr. Kilmer, uzun yıllar boyunca yaptığı çalışmalar sayesinde dünyanın en eski şarkısına bir anlamda yeniden hayat verir. Bugün Ulusal Şam Müzesi'nde bulunan tabletlerde, ilahilerin arpla nasıl çalınacağına dair açıklamalar da bulunur. Bulunan 36 müzikal yazıttan yalnızca bir tanesi (Hymn 6) bugün çalınabilecek kadar iyi korunmuş durumdadır. Tabletteki melodilerin yazıldığı dönemde dokuz telli lir ya da arp ile çalındığını düşündüğünü belirten Kilmer, keşfedilen bu belgeleri deşifre etmekle kalmaz, bu antik müzik parçasının işaretlerini modern notalara dönüştürür. Böylece binlerce yıllık bir şarkı binlerce yıl önce dinleyenlerin duyduğuna yakın bir yorumla bizlere ulaşır. Ne kadar büyüleyici değil mi?

Adeta zaman makinasından geçmiş de gelmiş melodileri dinlemenin etkisi muazzam olsa da bu keşif bundan daha büyük anlamlar taşır. Arkeologların paha biçilemeyecek derecede kıymetli olduğunu belirttiği nota tabletleri, müzikoloji dünyasını sarsan bir keşiftir de aynı zamanda. Tüm dünyada, müziğin kökeni konusundaki tartışmaların yönünü Batı'dan Doğu'ya çeviren bir büyük veridir. Bizim de içinde bulunduğumuz coğrafyada yaşamış Doğu uygarlıklarına ait arkeolojik buluntular, Batı müziğinin temeli kabul edilen perde dizisinin Eski Yunan'dan yüzlerce sene önce Sümerler, Akadlar, Babililer tarafından bilindiğini ortaya koyuyor. Müziğin köklerine dair bu büyük keşif aslında müzikten genel olarak tüm kültüre, tarihe alışlagelmiş bir bakışı, ezber kabulleri yıkıyor.

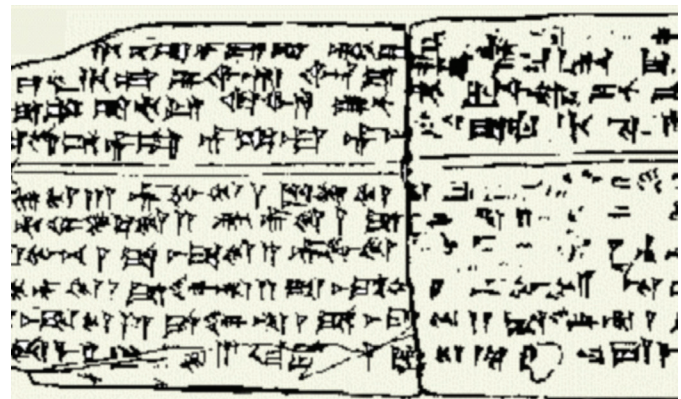

Medeniyetten medeniyete, coğrafyadan coğrafya hareket ettikçe değişip dönüşüp, yenilenmesi müziğin tabiatı gereğidir. Müzik gibi evrensel bir dil hangi topraklarda hayat bulursa bulsun tüm dünyayı dolaşan bir nehre dönüşüp insanlığın ortak mirası olur. Bu dosyayı hazırlarken ki meramız bir sahiplik iddiası değil elbette. Öncelikle doğruyu yanlıştan ayırmak ve köklerimizi daha iyi anlayabilmek. Eğer köklerinizden koparsanız savrulursunuz. Özgünlüğü yakalamanın yolu kendi kültürünüzün üzerinde durarak dünyaya yönelmektir. Aynı zamanda tüm dünyanın mirasını anlamlandırmanın için uğraşan bir disipline, arkeo-müzikolojiye dikkat çekmek de dosyamızın bir diğer amacı tabii.

Geçen sayımızda ana dosyamız dışında, ara ara küçük dosyalarla müziğimizin kıymetlileriyle sizleri buluşturacağımızı da söylemiştik. Bu sayımızın mini dosya konuğu Klasik Türk müziğimizin dehası Tamburi Cemil Bey. Müziğimizin yakın tarihine damgasını vurmuş müzisyenlerden birisidir Tamburi Cemil Bey. Mini dosyamıza bir büyük şairimiz Yahya Kemal Beyatlı'nın fazla söze ihtiyaç bırakmayan dizeleriyle geçelim:

*"Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta.
Birdenbire mes'ûdum işitmek hevesiyle,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.
Sandım ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!"*

Tarihte yer alan bir kültür ögesinin yok olması; sonsuz parçalı anlam bulmacasının bir parçasının kaybolması anlamına geliyor. Bu ister binlerce yıl öncesinin isterse yakın tarihin bir parçası olsun. Tarihin koridorlarındaki en minik adımlar bile insana dair ne büyük bilgiler seriyor önümüze. Biz de bu sayımızda, çalıştaylar ve bireysel çabalarla duymaya başladığımız arkeo-müzikolojinin rehberliğinde müziğin tarihi koridorlarında biraz gezinelim istedik. Öylesine ağızımıza takılan bir ezginin antik çağlardan kulağımıza fısıldadığını bilmek kıymetini daha fazla bilmemizi sağlar belki, ne dersiniz?

ANTİK ÇAĞDA MÜZİK VE MÜZİSYENLER

 Hazırlayan: Prof. Dr. Sibel PAŞAOĞLU
Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Müzik Bölümü Öğretim Üyesi

Ülkemiz için yeni sayılabilecek çalışma alanlarından olan arkeomüzikoloji, insanoğlunun dünya üzerindeki antropolojik ve müzikolojik-kültürel varoluşuna ışık tutabilme, araştırmalarda elde edilen bulgu ve bilgileri ilgililerle paylaşabilme gayreti ve çabası gütmektedir. Alan çalışanları, arkeoloji, sanat tarihi ve mitolojinin yanı sıra, tarihsel organoloji (çalgıbilim), müzik tarihi ve sosyolojisi, müzik felsefesi ve Doğu-Batı ses sistemleri ve teorileri gibi müzikbilimsel konuları da içine alan çerçevede multi-disipliner araştırmalar yürütmektedir. Arkeolojik buluntular ışığında, İnsanoğlunun sıfır noktası kabul edilen tarih öncesi dönemlerden itibaren bir takım işlevsel çalgılardan söz edilebildiği ayrıca müzik olarak adlandırılabilen ritimler-sesler-tınlar hatta ritüelistik dans bileşkesinin en primitif halleriyle de olsa, topluluğun yaşam döngüsü içerisinde yer verildiği bilinmektedir. Hemen akla gelen ve sonraları body-percussion'ı hazırlayacak olan basit el çırpımlardan birbirine çarparak ses elde edilen nesnelere, antropologlarca "kemik flüt" olarak adlandırılan ilk üflemelilere kadar uzanan ve giderek genişleyen yelpazede müzik ve çalgılar doğumdan-ölümüne, hayatın her anına eşlik eder konuma gelmiştir.

Eski çağlardan günümüze, başlarda belki de kabilenin her üyesi tarafından yapılagelen müziğin, yüzyıllar içerisinde duyulan ihtiyaç ve sosyo-kültürel gelişmeler doğrultusunda, giderek bir uzmanlık alanına dönüştüğüne, zamanla performansı izleyen-dinleyen ile icra eden-yorumlayan arası farklılıkların daha da belirginleşmesiyle, müzisyenlerin profesyonelleştiklerine tanıklık ederiz.

Çeşitli sebep ve ortamlarda müziği üretenler ile bu müzikal ürünü

tüketenler olmak üzere, birbirini tamamlayan iki ayrı topluluktan söz edilir olmuştur artık. M.Ö. 4000'li yıllarda Mezopotamya Sümer'de ninniler, dini ayin müziği ve iş şarkılarına rastlandığı, müziğin sistematik hale gelebilmesi için ise Asur ve Babillilerin çabalarının varlığı bilinmektedir. Bugünkü Batı Avrupa sanat müziğinin temelini oluşturan ve yaygın adıyla Klasik Batı Müziği olarak bilinen müzik türünün dayandığı ana ses dizilerinin tarihsel geçmişine baktığımızda, dokularında Eski Mısır ve Mezopotamya yani Doğu kökenli bazı İbrani ilahi dizilerinin de bulunduğunu görmekteyiz.

Literatürde yaygın adlarıyla, Antik Grek / Eski Yunan tonoları'(sesleri) ve tetrachordlarından (dörtlüler) oluşan sıralı dizilerin, İonia, Lidya, Frigya gibi, Grek/ Yunan kökenli olmadıkları iyi bilinen belli Anadolu uygarlıklarının adlarını taşıdıkları bir gerçektir. Ayrıca söz konusu dönemde, tarihçilerce, Orta Yunanistan'da (Locris bölgesi) konumlanmış bir Grek alt-grubu olarak nitelenen Dor'lar da kavim isimlerini bu modlardan birine vermişlerdir. Zaman içerisinde belli yapısal değişiklikler geçiren bu antik dizilerin, ilk Hristiyanlarla ve oradan da giderek kurumsallaşan kiliseye aktarıldıkları bilinmektedir. Bu müzikal-kültürel transfer, müzik bilimcileri tarafından sıkça vurgulanan bir yaklaşımın adeta kanıtı gibidir. . .

Kültür birden bire var olmadığı gibi yine birden bire yok olmaz, kültür ancak şekil değiştirir, belki başkalaşır, belli faktörlerin etkisiyle çeşitlenir, zenginleşir, farklı bir alışıma meydana getirmek üzere erir ve yeniden az-çok benzer ya da apayrı bir formda karşımıza çıkar. Tıpkı, yüzyıllara, ülke, bölge ve mezheplere göre giderek farklılaşıp-zenginleşen kilise repertuarını oluşturan saf, arı şarkıların (plaint chant ilahilerinin) temel yapıtaşları olarak bilinen değişmeyen, sabit ezgilerin (cantus firmus'ların) ve de zamanla Orta Çağ modları olarak anılacak strüktürlerin temelini hazırlayan "Doğu modal" çizgisi gibi. . . Dolayısıyla, tarihsel müzikal gelişim içerisinde kontrpuan ve armoni gibi yöntemlerle şekillenen Batı'ya özgü çokseslilik (polyphony) bu mada Doğu kökenli dinamikler barındırmaktadır denilebilir.

Dünyanın ilk müzik yarışmasının konu edildiği o ünlü Apollon-Marsyas efsanesini hatırlayalım derseniz. Bu topraklarda geçen dramatik konusuna göz attığımızda, İnsan (çoban/Pan) ve tanrı, kral ve musalar gibi başlıca karakterler, simge çalgıları ve öykünün sembolik örgüsü üzerinden, üstü örtülü biçimde Doğu ve Batı kültürleri arası çatışmalara dair birtakım felsefi çözümlerinin işlendiğini görürüz. Bu yarışma, son derece güçlü ve iddialı olan bir tanrı (Güneş Tanrısı Apollon) ile Marsyas adında bir çoban (mitosun bazı versiyonlarında Pan) arasında gerçekleşir. Yeni çalgısıyla çok eğlenen ancak onu üflemek için yanaklarını şişirdikçe, çirkinleşmesiyle dalga geçilen tanrıça Athena'nın sinirlenip lanet ederek sazlıklara fırlattığı panflütü bulan Marsyas, giderek çalgıyı çalmakta ustalaşmış, çevresindekileri büyümlü ezgileriyle etkilemektedir. Bu ölümlü çobanın/Pan'ın ünlü tanrılar diyarına kadar erişmiş, gururu okşanmış, kendisinden daha iyi bir müzisyenin olmadığını, Tanrı Apollon da dâhil herkesten daha üstün bir müzisyen, olağanüstü bir icracı olduğunu haykırmaktadır. Öte yandan güneşin, zarafetin ve güzel sanatların koruyucusu kabul edilen tanrı Apollon usta bir lir (bazı versiyonlarda kithara) icracısıdır,

bu sıradan ölümlü insan/Pan'ın haddini aşan büyüklükteki kibrine öfkelenir ve bir müzik yarışmasında kendisiyle karşılaşmayı önerir. Yarışmanın ilk etabında herkes çalgısını çalmış ve jüri üyelerinden olan Apollon'un kız kardeşleri, Tanrı Zeus'un seçkin kızları, ilham perisi (musalalar) oylarını Apollon'a, hakem konumundaki ünlü Frigya kralı Midas ise iki oy değerindeki oyunu kendince daha üstün bir performans sergilediğini düşündüğü hemşehrisi Marsyas'a verir. İkinci aşamaya geçilmesi zorunludur artık. Herkes çalgısını tersinden çalacaktır, lirini ters çevirip çalan Apollon, zorlanarak da olsa (Athena'nın yardımıyla) flütünü tersten üfleyen Marsyas'ı yine yenememiştir. İyiden iyiyi hiddetlenen Apollon yarışmanın üçüncü aşamasında çalgı çalarken şarkı söyleneceğini ilan eder. Malumunuz telli bir çalgı çalarken rahatlıkla şarkı söylenebilir, peki ya üflemeli bir çalgı çalarken... Geç de olsa Güneş Tanrısı'nın oyununa geldiğini anlayan Marsyas, kaçınılmaz yenilgiyi kabul eder ancak yine de Apollon'un korkunç gazabından kurtulamaz...

Mitos, Apollon ve Marsyas gibi iki efsanevi karakter ve çalgılarına, yarışmadaki tutum ve duruşlarına yüklenen derin semantik ve semiyotik kodlar üzerinden, Doğu ve Batı (Orient-Occident) kültürleri arasında öteden beri varlığı bilinen birtakım çatışmalara ilişkin önemli göndermeler barındırmaktadır.

Kısaca bakacak olursak: Apollon, dış görünüşü ve yetenekleriyle, güzellik, zarafet ve görkemin timsali, Antik Yunan Güneş Tanrısı'dır. Çalgısı ise Antik Yunan'da teorik ve felsefi olarak çalgıların en üstünü kabul edilen lir (ya da bazılarınca kitharadır). Bu çalgının kurallara göre çalınması güçtür, uzun süreli, ciddi bir eğitim ve disiplin gerektirir. Köklerini Antik Yunan sanat ve felsefesine dayandıran Batı Avrupa kültürüne göre bu gibi özellikleriyle dahi üstün toplumsal değerlerin, klasik güzelliğin (ve de sanatsal-felsefi değer yüklü) klasik müziğin sembolü kabul edilir. Diğer yandan Marsyas (insan ya da orman cinisi/ Pan) sıradan bir ölümlüdür. Doğulu (Frigyalı) bir çoban olan bu karakter, mitosun versiyonlarına göre değişiklik gösteren (kaval/ aulos/ düdük/ flüt/ panflüt) üflemeli bir çalgı çalmaktadır. Antik dünyada yaygın genel yaklaşıma göre, bu çalgıyı çalmak hiç de sanıldığı kadar zor değildir, öyle ya Tanrıça Athena onu göl kenarında gezinirken sazlıklara ezgiler üfleyen rüzgâr sayesinde keşfetmemiş midir? Aulos çalgısı ve icracıları (aulethes) dönem algısında ziyadesiyle yaygın eğlence müziğini akla getirmektedir.

Bu mitosta şekillenen ölümsüz Batılı (tanrı) ile sıradan ölümlü Doğulu (çoban/Pan) figürler, çalgılarının Antik Yunan dünyasındaki yer, anlam ve önemleri ile olduğu kadar yarışmada takındıkları tavırlarla da dikkat çekici bir çatışmaya örneklem oluşturmaktadır.

Apollon gururlu, zeki ve kurnaz, Marsyas ise kibirli, aceleci ve nihayetinde kadere teslim olan, boyun eğen olarak betimlenmişlerdir. Burada yine Apollon üzerinden Batılı karakter ve Marsyas üzerinden, Batılının algısındaki Doğulu imgesine dönük bazı kodlara yer verildiği görülmektedir. Bu kodlar vasıtasıyla iki karakter arasındaki belirgin ayırım açıkça dikkat çekmektedir.

Konuyla ilgili pek çok değerlendirme yapılabilir kuşkusuz ancak burada bir virgül koyup dilerseniz jüri hakemlerinden olan ünlü Frigya Kralı Midas'ın topraklarına gelelim. Antik dönem Anadolu'sunda müzisyen köleler olarak ziyadesiyle Friglerin tercih edildiğini, bunların hem el sanatları hem de müzikte oldukça yetenekli olduklarını, hatta müzik aletleri yaratıcıları ve "zarif kişilikli" olarak bilindiklerinden, Eski Yunanlılar tarafından, özellikle bu tür işlerde tercih edilir olduklarını dönem kaynaklarından öğreniyoruz. Müzik teorisi ve felsefesine olduğu kadar, toplumun normlara göre şekillendirilmesinde performans odaklı müzisyenlere, çeşitli çalgılara ve çalgı icra biçimlerine önem verdikleri bilinmektedir. Müziğin "ilahi" köklerini ise Tanrı Zeus'un dokuz ilham perisi kızlarına ve aralarında konuştukları "mousikae" adı verilen dile (musiki, müzik, gibi sözcükler de buradan gelir) bağlamışlardır. Bu güzel genç kız-tarıçaların her birinin, güzel sanatların bir dalını himaye ettiklerine, bu alanda performans sergileyen sanatçıları koruyup-kollamakta olduklarına inanılmaktadır.

Antik dünyanın festivalleri dönem yaşam kültürünün olmazsa olmazları arasında yer alır. Apollon, Dionysos ve Athena onuruna okunan ilahiler kim bilir ne denli görkemle icra edilmiştir bu topraklarda... Bu gibi festival ve şenliklerde ciddi müzik yarışmalarının da yapıldığını biliyoruz. Bu yarışmalar ya da "Agon Mousikoi"ler, ünlü Pythia, Panathenaia festivallerinde ve Büyük Dionysia şenliklerinde başlıca birkaç kategoride gerçekleşmektedir. Aulos çalma, aulos eşlikli şarkı söyleme, kithara çalma, kithara eşlikli şarkı söyleme, aulos ve kithara çalanların birbiriyle yarışması ve iki auletinin birlikte çalıp aralarında kimin diğerini müzikal yorum ve ustalıkta geçebileceği (adeta günümüz ozan atışmalarında olduğu gibi) türünden yarışmalar düzenlenmiştir.

Çalgı eşlikli (genellikle kithara ya da lir) epik şiir ve destanlar okumada ustalaşan rhapsod yarışmaları ise 4 yılda bir düzenlenen Pythia festivalinde yine beraberinde bazı aulos ve kithara yarışmalarının yanı sıra gerçekleştirilmektedir. Aynı şekilde, Olympia oyunlarına girişte trompet (salphinks) çalanlar ile tellallar arasında yarışmalar düzenlendiğini ve pentatlon (disk, cirit atma, uzun atlama, koşu yarışı ve güreş) yarışmalarına aulos ile eşlik edildiğini biliyoruz. Kaynaklarda, yarışma galipleri için de "epinikia" adlı övgü şarkılarının bestelendiği de yer almaktadır.

Teatral temsillerde müziğin oynadığı rol, doğru müzikal seçimlerin önemi, gelenekten günümüze kadar ulaştığı hali ile neredeyse tüm sahne sanatlarındaki (hatta 7. sanat olarak adlandırılan sinemadaki) gücü yadsınamaz. Tarihte de, izleyenleri temsil esnasında duygulandırmak, düşündürmek, korkutmak, bazı av hayvanı sesleri çıkartmak için yine müzikal efektlere başvurulur, oyunlarda başrolde olan anlatıcı (tesphis) çoğu zaman söz konusu tanrı/ yarı tanrıyı, koro ise ya kaderin karşı konulmaz gücünü ya da halkın düşüncesini, olaylar karşısında takındığı tavrı, kısaca kamuoyunu temsil etmekteydi. Çoğu zaman koronun, sahnedeki oyunun bittiğini haber vermek üzere, belli şarkılarıyla görev aldığını da öğreniyoruz.

Antik uygarlıkların ana felsefelerinin vatanına hakkıyla hizmet edebilecek, yararlı bireylerden oluşan "ideal bir toplum" oluşturmak üzerine temellendiğini biliyoruz. Oluşturmak istedikleri bu toplumun gelişmesinin temel ögesi, geleceği temsil eden gençler kabul ediliyor ve gençlerin doğru, yeterli ve ahlak kurallarına göre yetişmeleri, eğitim almaları öngörülüyordu. Müzik, antik dünyanın genelinde olduğu gibi, Eski Yunan'da da bu nedenle önemseniyor, üç temel eğitim disiplininden biri, ayrılmaz bir parçası sayılıyordu. Bu nedenle yetişmekte olan çocuklara başta okuma-yazma (grammatica), beden eğitimi (gymnastika) ve müzik (mousika) dersleri veriliyordu. Günümüzde örgün eğitimin başladığı yaşlardan biraz daha geç, 7-10 yaşları arasında okuma-yazma dersleri alan çocuklar, 10-11 yaşlarından sonra üç yıl müzik dersleri alıyor, burada kendilerine, kitharistes adı verilen öğretmenleri tarafından çalgı çalmak ve bu çalgı eşliğinde şarkı söylemek öğretiliyordu. Bu öğretmenlerin bazılarının gençliklerinde önemli kithara çalgıcıları oldukları, zamanla yaş aldıkça, toplum yararına ve de geçimlerini sağlamak üzere eğitimlikte istihdam edildikleri bilinmektedir.

Burada unutulmaması gereken belki de en önemli husus şudur: Antik Yunan'da müzik eğitimi, müzisyen yetiştirmek üzerine odaklanmamıştır. Bilakis, diğer olmazsa olmaz eğitimlerin yanı sıra, çocuklara müzik eğitimi verilmesi, her şeyden öte düşünen-değerlendiren, her bakımdan yeterli ve donanımlı, entelektüel bir nesil yetiştirmenin, kısaca: ideal toplumu şekillendirmenin anahtarlarından biri olarak görülmüştür.

Bilindiği gibi Platon ve Aristoteles, kişi yaşamında müziğin önemi üzerinde durmuş, doğru ya da yanlış eğitim yaklaşımlarının toplumu getirebileceği istenen/istenmeyen noktaları vurgulamışlardır. Traktatlarında, müziğin bir yandan edindirebileceği üstün erdemler tartışılırken, diğer yandan (örneğin bazı mod ve çalgıların) çocuklara verebileceği zararlar (bkz. aulos ve barbitos) üzerinde durmuşlardır. Festivallerin yanı sıra, symposionlar dönemin kültürel etkinlikleri arasında sayılabilmektedir. Önemli toplumsal etkinliklerden biri olarak, her alandan üst düzey entelektüellerin buluşup belli bir konu ya da çerçeve üzerine odaklandıkları ve Türkçeye “şölen” ya da “uzayıp giden ziyafet” olarak çevrilebilecek nitelikte davetli toplantılardı. Konukların belli bir çerçevede fikir ve görüşlerini paylaşmakla kalmayıp, iyi vakit geçirebilmelerini sağlamak üzere profesyonel bazı eğlendiricilerin kiralandığı bu etkinliklerden birinde, “Syrakusadan gelen bir kadın auletride, bir kadın dansçı ve lir çalarak şarkılar söyleyen bir erkek müzisyenden” söz edildiği yine dönem kayıtlarında geçmektedir. Antik dünyada müzik çoğunlukla dinsel ayinler, dualar (paian); eğlence, kutlama, danslar ve evlilik törenlerinde; savaşa hazırlık, ruhu cesaretlendirmek, kahramanlık duyguları vermek için (bizdeki Mehter gibi); iş şarkılarında (tarlada, dokuma tezgâhı başında, orakçılar, çobanlar ya da gemide kürek çekerken, şehrin koruma duvarlarının inşasında görev verilen auletridesler); tıp, sağaltım hastalıkları iyileştireceğine inandıkları tanrılara ilahiler olarak; ak büyü ve çeşitli tilsimler üretmede; (örn: fiziksel ve mental hastalıklarda hatta vebadan kurtulmada (MÖ 7. yy Sparta, ezgileriyle kurtaran Thaletas) ve son olarak doğumdan ölüme insanoğlunun serüvenin son noktası olarak kabul edilebilecek olan cenaze ve cenaze törenlerinde (oldukça görkemli uğurlamaların yer aldığı törenlerde kiralanan ağıt okuyan kişi ve korolar, müzisyenlerden söz ediliyor) karşımıza çıkmaktadır.

Bazılarınca nesilden nesle uzanan ve bir tür sosyo-kültürel bellek ya da toplumsal kültürel aktarım olarak adlandırılabilir süreç, diğerlerince bir insan ömrü ile sınırlıdır. İnsanlığın, çeşitli coğrafya ve kültürler içerisinde, dünya üzerinde gösterdiği bu varoluş serüveninde, pek çok çaba, gayret ve üretim faaliyetine eşlik eder durumdaki müziğin, bir sanat dalı olarak şekillenmesini hazırlayan koşullara ve alana bakmak gerekmektedir. Bu alanın profesyonel uygulayıcılarına, yani müzisyenlere, bunların yaşam biçimlerine, toplum içerisindeki yer ve statülerine kısaca da olsa değinmek gerekir. Antikitede müzisyen profillerine baktığımızda, aralarındaki statü farkını belirleyen bazı etkenler hemen göze çarpmaktadır. Bunlar: yaşadıkları dönemin şartları, mensubu oldukları aile/aileler, çaldıkları (çalmada ustalaştıkları) çalgılar ve son olarak - mesleki yeterlilikleri olarak sıralanabilir durumdadır.

M.Ö. 5. yüzyıla kadar toplumsal statüleri oldukça yüksek ve saygı duyulan kişiler arasında yer alan müzisyenlerin, zaman içerisinde

konumlarında belirgin bir düşüş gözlemlendiği söylenebilir. Müzik icrasının giderek profesyonelleştiği M.Ö. 4. ve 3. yüzyıllarda artık ucuza kiralanan ve çalıştırılabilen toplumun alt tabakasından kimseler olarak algılanan geldiklerini öğreniyoruz. Bununla birlikte, yukarıda sıralanan değişkenlerin yanı sıra dönem müzisyenlerinin kendi aralarında temelde 3 kasta ayrıldıkları söylenebilir.

- Şiir ya da şarkılarını kendileri yazıp, kendi bestelerini seslendiren, oldukça yüksek bir gelir ve şan-şöhrete sahip üst düzey müzisyenler.
- Yukarıda adı geçenlerin eserlerini seslendiren, performansları ile doğru orantılı maddi gelir ve ün sahibi olabilen orta düzey müzisyenler.
- Günlük ya da resmi belli kutlama ya da törenler için kiralanan, örn. symposionlarda davetlileri eğlendiren ya da cenazelerde ağıtlar okumak için çağrılan alt düzey olarak görülen müzisyenler.

Bu üçlü sınıflamanın yanı sıra çaldıkları çalgının türüne göre de bir ayrıma gidildiği, buna göre telli çalgılar çalanların üflemeli ya da vurmali çalanlara göre daha üstün, kendileri arasında ise kitharisteslerin, (çalınması zor bir çalgı olması sebebiyle) tüm diğer müzisyenlerden daha üstün bir statüye sahip oldukları bilinmektedir. Ünlü Homeros'un yazılarında kendilerinden, yeteneklerini Zeus'un peri kızlarından (musalardan) hediye alan “ilahi ozanlar” olarak söz edildiğini öğrenilebilmekteyiz. Ustaca çaldıkları çalgıların yanı sıra, bunun karşılığında elde ettikleri maddi kazançlarından ve giydikleri pahalı kıyafetlerden de söz edildiği bilinmektedir. Yazılarda, çeşitli yarışmalarda karşılaşan müzisyenlerden kazananlara zafer ve ölümsüzlüğün sembolü zeytin dalları ya da defne yapraklarının betimlendiği altın yaldızlı taçlar hediye edildiği, bunun yanı sıra çeşitli para ödülleri de takdim edildiği yer almaktadır. Kithara olduğu kadar aulos çalgıçılarının da saygın kabul edildiği, özellikle kitharisteslerin yaşları ilerlediğinde çocuklara dersler vermeye yöneldikleri, geçimlerini bu şekilde sağladıkları aynı zamanda toplumsal hizmette buldukları bilinmektedir. Kendi dönemlerinde şan-şöhret sahibi bazı isimleri sıralamak gerekirse: Argoslu Sakadas, Tegealı Agelaus, besteci Pindaros, Arkagaslı Midas bunlardan ilk akla gelenler arasındadır. Varlıklı ve şan-şöhret sahibi aulet ve kitharisteslerin drapeli, altın rengi, kadınlara özgü uzunlukta (khiton ya da himation olarak bilinen) oldukça pahalı ve gösterişli kıyafetler giydikleri bilinmektedir. Bununla birlikte günümüzde de benzer örnekler verebileceğimiz, mesleğinde pek o kadar iyi olmayan bazı müzisyenlerin, bu eksiklerini şaşalı sahne kostümleri giyerek bir anlamda kapatmaya çalıştıkları kaydedilmiştir. Yine günümüzde olduğu gibi turnelerin ve “başka memleketlere” göç ve yerleşmelerin müzisyen camiası içerisinde yaygın pratikler arasında yer aldığını ve (günümüz ajansları gibi) kendilerini koruyan-kollayan, müzikal yeterlilik ve donanımları çerçevesinde uygun işlere yönlendiren bir tür (M.Ö. 3. yy.) loncalarının (tekhnitai) bulunduğunu dönem kaynaklarından öğrenilebilmektedir.

YUNUS EMRE UĞUR: MÜZİKAL ZENGİNLİĞİMİZİN KÖKÜ TARİHİMİZDE

 Söyleşi: Nesrin Büyükturan

Dünyanın en eski kültürlerinin, medeniyetlerinin hayat bulduğu topraklarda yaşıyoruz. Tarih boyunca pek çok uygarlığa beşiklik yapmış Anadolu ve yakın coğrafyası tüm bu uygarlıklardan kalan büyük miraslarla dolu. Çok uzun yıllar ülkemizden dünyanın dört bir yanına kaçırılan kültür miraslarımızı meşakkatli uğraşlar sonucu bir bir alıyoruz.

Herakles Lahdi, Orpheus Mozaïği, Boğazköy Sfenksi, Bursa Sinan Paşa Camisi'ne ait pano, Kanatlı Denizati Broşu doğduğu topraklara dönebilen zenginliklerimizden sadece bazıları. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yıllardır büyük bir mücadele veriyor bu konuda. Peki, bizler bu mirasın farkında mıyız ve yeterince koruyup kollayabiliyor muyuz? İşte bugün köşemizde ağırladığımız konuğumuz Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Sanat Müziği Bölüm Başkanı Yardımcısı Öğretim Görevlisi Yunus Emre Uğur, tam böyle bir kültür sevdalısı, kültür koruyucusu ekibin bir neferi. Kendisi, çalışmalarından, akademik vizyonundan sıkça faydalandığımız, her konuda bize vakit ayırıp tavsiyelerde bulan hocalarımızdan AKÜ Devlet Konservatuarı Müdürü, Müzik Bölümü Başkanı Prof. Dr. Uğur Türkmen'in öğrencisi ve takipçisi desek çalışma azmi konusunda ipucu vermiş oluruz size sanırım.

Yunus Emre Uğur, her ne kadar tescillenmediği için müze sayılmasa da bizim gözümüzde tam bir müzik müzesi olan Türkiye'nin en büyük, Avrupa'da ikinci ve dünyada ise en iyi 10 çalgı müzesi olarak gösterilen AKÜ Devlet Konservatuarı Ali-moğlu Müzik Aletleri Koleksiyonu'nun da Koordinatörü. Başta Çalgı Bilim Çalıştayları olmak üzere birçok bilimsel organizasyonun yürütücülerinden olan Yunus Emre Uğur ile arkeoloji ile müzikolojinin yol arkadaşlığını ve bu alanda yapılan çalışmaları konuştuk.

Türkiye, binlerce yıl öncesinden gelen oldukça köklü ve zengin kültürel yapısı ile dünya müzik kültürü için önemli bir merkez konumunda. Bu durumu değerlendirmek anlamında bilimsel ve tanıtım amaçlı yeterince çaba olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Dünya müzik kültürüne, hiç de küçümsemeyecek katkılar yapmış bir coğrafyada yaşıyoruz. Tarihsel ve kültürel miraslarımız zaman içerisinde hak ettikleri değerleri yeteri kadar göremediler belki de... Fakat günümüzde, Anadolu'nun mütevazi şehirlerinden biri olan Afyonkarahisar'da hem ülke, hem de dünya müzik kültürü için çok kıymetli çalışmalar yapılmaktadır. Bu faaliyetlerde Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, lokomotif görevi görse de başta yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, ülke kültürüne hizmet etme sevdalısı olan işadamları ve şehir halkının çok önemli katkıları olmuştur. Böylelikle yıllar içerisinde önce şehirde, ardından da ulusal ve uluslararası kapsamda yapılan bilimsel ve kültürel faaliyetler ivme kazanmıştır. Bu kapsamda gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından çok sayıda bilim insanı ve sanatçı ile güçlü ve samimi, ilim ve gönül bağları kurulmuştur.

Arkeomüzikoloji de sizin üniversite olarak üzerinde durduğunuz bir alan bize bu konudan bahsedebilir misiniz?

Arkeoloji ve müzikoloji bilim türlerinin ortak kesimlerinden oluşan yeni bir tür olarak adlandırılabilir. Çünkü tarih boyunca elde edilmiş müzik aletleri ve yapıtlarının kalıntılarının günümüzde daha iyi anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için bu iki disiplinin multidisipliner çalışma esaslarına göre çalışarak daha olumlu verilerin ortaya çıkacağını düşünmekteyiz.

Anadolu'da ele geçen bulgular dünyada eşine az rastlanır müzikal merkezlerin mirasçıları olduğumuzu gösteriyor. Müziğin tarihsel köklerini bilmemiz bize neler kazandırır?

Müzikle, müziğin en önemli ifade aracı çalgılarla yakından ilgili veya sadece dinleyici konumundaki kişilerce de bilinmektedir ki ülkemiz müzik aletleri ve müzik açısından insanda hayranlık uyandıran bir kültürel derinliğe ve zenginliğe sahiptir. Bu zenginliğin ana sebeplerinden biri ve bana göre en önde geleni, günümüzden binlerce yıl önce Orta Asya'dan Orta Avrupa içlerine, Sibiryadan Kuzey Afrika'ya uzanan geniş bir saha içinde büyük devletler kurmuş, büyük medeniyetler yaratmış olan atalarımızın egemen oldukları bölgelerdeki

“Bu zenginliğin ana sebeplerinden biri, Orta Asya'dan Orta Avrupa içlerine, Sibiryadan Kuzey Afrika'ya uzanan geniş bir saha içinde büyük devletler kurmuş, büyük medeniyetler yaratmış olan atalarımızın egemen oldukları bölgelerdeki halkların kültür değerleri ile kendi kültür değerlerinin başarı ile sentez edilebilmiş olmasıdır.”

halkların kültür değerleri ile kendi kültür değerlerinin başarı ile sentez edilebilmiş olmasıdır. Bunun sonucunda halk bilim ve etnografik yönden özellikle müzik ve müzik aletleri açısından hem şekil ve tür hem de ses ve icra kolaylığı açısından çok büyük bir zenginlik ortaya çıkmıştır. Bu durum başta sanat yapıtları olmak üzere ortaya çıkan diğer enstrümanlara da kaynak teşkil etmiştir.

Bu durum bugünkü müziğimize etkileri nelerdir?

Müziğimizin farklı karakteristik özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Bunun sebeplerinden biri de farklı zamanlardan ve farklı coğrafyalardan gelen müzik türlerimiz zamanla hem enstrüman, hem tavır, hem de eser ve icra konusunda zenginlik olarak kendisini göstermiştir.

Kazılarda bulunan veriler müzik kültürümüzle ilgili nelere işaret eder?

Bizler müzik aletlerini incelerken onların sadece frekans ve tını elde etmeye yardımcı aletler olarak değerlendirmiyoruz. Günümüze kadar ulaşan çalgıların her biri bizlere coğrafyamızla, tarihimizle somut ve soyut kültürel miraslarımızla ilgili bir köprü

BİR DÜNYA SOHBET

vazifesi görüyor. Bu durum bizim müzik kültürümüzü, dünya müzik türleri arasında da olumlu yönde ayrıştırıyor. Yüzlerce hatta binlerce yıllık kültürün seslerle resmini sunuyor bizlere.

Çalgıların tarihsel kökenleri ve bugüne tuttuğu ışık konusunda neler söylersiniz?

Bir enstrüman bazen çok basit malzemelerle oluşturulurken bazen de çok boyutlu bir sanat eseri olarak karşımıza çıkıyor. Üzerine işlenen semboller, resimler, desenler ve bunların yapılış çeşitleri aynı zamanda grafik, mimari ve tasarım alanlarında da tarihsel bellek oluşturmamıza yardımcı oluyor. Bu birikimler bizim geleceğe yönelik çalışmalarımızda da örnek teşkil edebiliyor.

Antik çağlardan beri bu kadar önemli bir müzikal merkez olan ülkemizin bu konudaki avantajlarını kullanabiliyor muyuz? Kişisel olarak ve kurumsal olarak bu konuda ne gibi çalışmalar yapıyor?

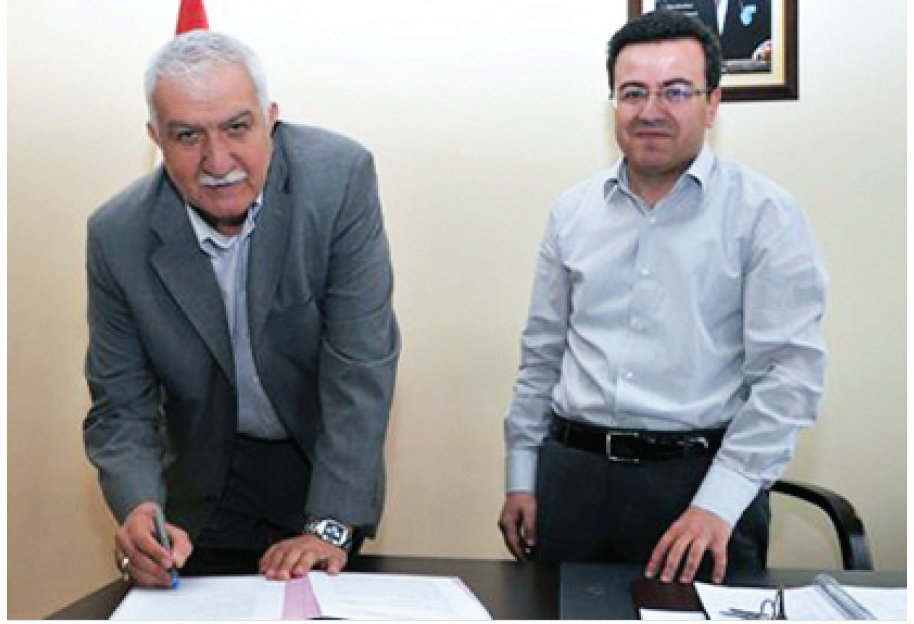
Ülke ve hatta dünya müzik kültürüne örnek olacak şekilde meydana gelen çalışmalarımız mevcut.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı olarak üzerinde oturduğumuz bu değerli hazinenin farkına vardıkdan sonra hakkını vermeye çalışıyoruz. Alanında uzman 58 akademisyenimiz ile birlikte her yıl farklı branşlarda yüzü aşkın konser gerçekleştiriyoruz.

Bu etkinliklerin tamamı halka açık ve ücretsiz. Sanatsal etkinliklerin yanında Türkiye'nin tek sürdürülebilir müzikoloji sempozyumu olan Hisarlı Ahmet Müzikoloji Sempozyumu'nu her yıl Kütahya'da gerçekleştiriyoruz. 23 Nisan Ulusal Korolar Şenliği ile Afyonkarahisar ili ve tüm şehirlerden amatör-profesyonel çocuklarımızı Cumhuriyetin kazanıldığı topraklarda ağırıyor ve müzik sayesinde gönül köprüleri kurmaya çalışıyoruz.

Her yıl düzenlediğimiz Amatör Çalgıcılar Festivali ile yüzlerce müzik gönüllüsünü müzik kazanımlarını sergilemek ve dostluk paylaşımlarını arttırmak için sahne ile buluşturuyoruz.

İlimizde görev yapan tüm müzik öğretmenlerini yaşadıkları sorunlara çözüm üretebilmek, alanında uzman misafirlerimizi atölye çalışmalarlarıyla daha nitelikli ve donanımlı hale getirmek ve sonuç olarak bunları İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile paylaşmak üzere her yıl düzenli olarak Müzik Eğitimi Çalıştayı'nı düzenliyoruz. Bu çalışmalar hemen ilk başta sayabileceğim çalışmalarımızdan bazıları.

Üniversitenizin ve sizin de mimarlarından olduğunuz Çalgı Bilimi Çalıştayı'ndan da bahsedebilir misiniz bize?

Yukarıda bahsettiğim bu çalışmaların bir tanesi de, Afyonkarahisar'da yaşayan iş adamı İbrahim Alimoğlu'nun büyük destekleriyle ve Alman Müzikolog Dr. Wolfgang Ott'un kıymetli katkılarıyla, 1 Ekim

2013 tarihinde açılan "Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı İbrahim Alimoğlu Müzik Aletleri Koleksiyonu" olmuştur. Dünyanın dört bir tarafından değerli koleksiyonlardan toplanan müzik aletleri bu müzede, müzik kültürünün hizmetine sunulmuştur. Bu doğrultuda 7-8 Mart 2015 tarihleri arasında, Afyon

Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı öncülüğünde, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Mezunlar Derneği'nin desteğiyle ve Alimoğlu Kültür Sanat ve Araştırma Derneği'nin (AKSAM) değerli katkılarıyla gerçekleştirilen, bunun yanında konusunda uzman çok değerli bilim insanlarının katıldığı "Çalgı Bilimi Çalıştay" gerçekleştirilmiştir. Çalıştay sonunda ortaya çıkan fikirler, öneriler ve planlamalar müzik kültürü-bilimi adına önem teşkil etmektedir ve "Çalgı Bilimi Konuşmaları" olarak kitaplaştırılmıştır. Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı ile AKSAM ortaklığında gerçekleştirilen ve "Türkiye'de Çalgı Müzeciliğinin Dünü Bugünü ve Yarını" konulu 2. Çalgı Bilimi Çalıştay'ına alanında uzman çalgı bilimciler ile Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Çalgı Yapım Bölümü ve Müzikoloji Bölümü'nde görevli öğretim üyeleri ve öğrencilerin katılımıyla 7 Ekim 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Çalgı bilimi üzerine konferansların verildiği ve bu kapsamda Türkiye'nin ilk müzik koleksiyonu olan İbrahim Alimoğlu Müzik Aletleri Koleksiyonu'nda yer alan çalgıların da incelendiği 2. Çalgı Bilimi Çalıştay'ında açılış konferansı "Çalgı Biliminde Sınıflandırma Sistemlerine Göre Mezopotamya ve Anadolu'da Lir ve Arp'ler" konusu ile Prof. Şehvar Beşiroğlu tarafından yapılmıştır. Çalıştayın 1. oturumunda Doç. Dr. Abdullah Akat tarafından "Berlin Etnoloji Müzesi'nde Bulunan Kara Deniz Halk Çalgılarına Dair Bazı Tespitler" konusuna değinilirken, 2. oturumunda ise Yrd. Doç. Dr. Hasan Sami Yayingöl tarafından "Yay Kılınının Keman Üzerindeki Etkileri" konusunda sunumlar yapılmıştır. Çalıştayın kapanış konferansı ise "Organoloji ve Türkiye'de Çalgı Müzeciliği" konusu ile Prof. A. Bülent Alaner tarafından gerçekleştirildi ve tüm sunumlar video kayıtlarından transkribe edilerek kitaplaştırılmıştır. Bu çalıştayların ortaya çıkmasında, Başta Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Mehmet Karakaş'a ve Üniversite yönetimine, doğru yönlendirmelerle bizlerin ufkunu açıp, kişiliği ve çalışkanlığı ile örnek olan Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müdürü Prof. Dr. Uğur Türkmen'e, koleksiyonun kuruluşundan geliştirilmesine kadar çok büyük çabalar harcayan iş adamı İbrahim Alimoğlu'na, gerek çalıştay boyunca, gerekse de müzenin faaliyetlerinin sürdürülmesi noktasında fedakârca emek veren Düzenleme Kurulundaki Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuva-

rının değerli öğrencilerine şükranlarımı bir borç bilirim. Sevgi ve samimiyetin harmonizasyonundan oluşan bu çalışmaların ülke ve dünya müzik kültürüne örnek olacağını düşünüyorum.

İçinde bulunduğumuz zenginliğin farkında mıyız sizce?

Günümüzde sosyal medya olanaklarının da fazlasıyla artması ile birlikte hemen her ulustan insanlar zamanlarını birbirlerinin anlık yaşamışlıklarına tanık olma çabası ile geçirir oldular. Hemen hepimizin bildiği bu mecraların tıpkı bir 'fastfood' alışkanlığı gibi kültürel ve zihinsel belleğimizi bilinçsizce işgal ettiğine tanık oluyoruz. Oysaki bizim kültürel değerlerimizden gelen ürünlerimiz örneğin derleyicisinin ağzından icra edilen bir türkü, üzerindeki cızırtılarının tanıklık ettiği taş plakta duyduğu-

nuz bir eser sizi gerçek anlamda işitsel ve kültürel anlamda besleyebilir. Bu duyuş ve hissediş sadece müzikal olmayıp sizi edebiyata, tarihe, felsefeye, mimariye, tasavvufa ve daha birçok yan bilimsel disipline itebilir. Bu konuda da dünya üzerindeki en şanlı ülkelerden birisiyiz. Umarım daha çok farkında oluruz.

Son olarak vermek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Müzik kültürümüz ile alakalı yapmaya çalıştığımız acizâne fakat halisane çalışmalarımıza önem gösterip bizleri bu mecra da misafir ettiğiniz için sizlere minnettarız. Umarım yapılan bu çalışmalar sadece ülke müzik kültürüne değil, aynı zamanda dünya müzik kültürüne yön verecek nitelik ve niceliğe ulaşır. Cânı yürekte teşekkür ederiz.

ANADOLU'DA MÜZİĞİN ARKEOLOJİSİ

 Hazırlayan: Dr. Öğr. Üyesi Elçin DOĞAN GÜRBÜZER
Ege Üniversitesi Çeşme Turizm Fakültesi
Turizm Rehberliği Bölümü

Müzik, insanlığın varoluşundan bu yana insanla birlikte ve onun kültürel gelişimine paralel olarak ilerleyen bir olgudur. İnsan, en erken dönemlerde doğada duyduğu rüzgârın, suyun, hayvanların sesini taklit ederek ya da korkuyla çıkardığı çığlığı keşfederek ilk müzik yolculuğuna adım atmış olmalıdır. Avlanma gibi gündelik işlerinde ya da büyü, kötü ruhları kovma gibi tinsel dünyalarında müziği ve müziği yaratabilmek için kullandığı araçları vazgeçilmez kılmıştır. Müzik kavramının doğuşuna yönelik teoriler çok çeşitlidir; müziğin "dil"den, hayvan ve özellikle kuş seslerinden, insanların birbirlerine seslenmelerinden ya da ilahi gücün insanlara sunduğu bir armağan olarak doğduğuna yönelik fikirler uzun yıllar boyunca ortaya atılmış teorilerdir. Tüm bu teori ve arkeolojik veriler ışığında anlaşılan odur ki, ilkel insanın doğanın sesini yansıtmaya ezginin doğmasına yol açmıştır. Aynı zamanda doğadaki birtakım varlıklara işlevsellik kazandırılarak ilk müzik aletleri üretilmiştir.

Henüz çanak çömlek ve maden üretimi yokken, insanın doğada bulduğu ses çıkarabilen her türlü maddeyi bir müzik aletine çevirebilme yetisi ilginçtir: örneğin kemikler, türlü kamışlar üflemeli çalgılar, hayvan derileri ve ağaç kavukları vurmali çalgılar, cevizler ve balkabakları kendinden ses veren vurmali çalgılar olmuştur. Böylece en erken dönemden itibaren gözlem ve deney yoluyla oluşturduğu müzik aletleri insanın hayatından önemli bir yere oturmuştur. Tarihsel perspektiften yaklaşıldığında yaklaşık MÖ dokuz bin yıllarından itibaren Anadolu topraklarında müziğin ve onunla ilişkili olarak dansın ayrılmaz bir bağ kurduğunu günümüze ulaşan arkeolojik veriler yoluyla anlayabilmekteyiz. Anadolu coğrafyası ve çevre coğrafyalarda Eski çağ müziği ve müzisyenleri ile ilgili söz konusu verilerin değerlendirilmesi görsel ve yazılı kaynaklar olarak iki alan üzerinden yürütülmektedir. Bu iki alan antik dönem müziğini anlama ve algılamada bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Hitit ve Mezopotamya gibi çivi yazılı tabletlerin var olduğu kültürler özelinde müzik aletlerinin sınıflandırılması aletler çalınırken kullanılan filler aracılığıyla belirlenmiş ve kategorize edilmiştir. Günümüze kadar ulaşan müzik aletlerinin kökeni ve sınıflandırılmasında bu tabletlerin sunduğu veriler kuşkusuz çok değerlidir.

Anadolu'daki bilinen en erken müzik aleti "Boğa Kükreten" olarak isimlendirilmiş ilginç bir örnektir. Kemik ya da geyik boynuzundan yapılmış bıçağı andıran bu objeye ip ya da kement bağlıdır ve belli bir hızda çevrilerken ses elde edilmektedir. Boğa kükretenin müzik işlevinde, yaşamın mağaralarda sürdüğü paleolitik dönemde de kullanıldığı düşünülmektedir. Günümüzde hala kullanılan bu alet ağaçtan üretilir.

İnsanın yerleşik yaşama geçtiği ve ekip biçmeyi deneyimleyerek ilk köy yerleşimlerini kurduğu Neolitik Dönem'den (MÖ sekiz bin

Malatya/Aslantepé'den Kalkolitik Dönem'e ait bir flüt

yılları) itibaren görülen bir üflemeli çalgı olan flüt Anadolu müzik tarihinde önemli bir yere sahiptir. İlk örnekleri Çatalhöyük'te bulunan bu alet koyun/keçi femur kemiğinden yapılmış, yüzeyi ve uçları perdelanmış ve iki çentikle işlevsel hale getirilmiştir. Malatya-Arslantepé'de bulunan küresel ve boru formu flütlerin hayvanların parmak kemiklerinden ya da kuşların kanat kemiklerinden üretildiği saptanmıştır. Flütlerin neolitik dönem boyunca avcılar arasında iletişimi sağlamak, tehlike anını bildirmek ve büyü için işaret vermek gibi çeşitli işlevlerde kullanıldığı bilinir. Daha sonraki dönemlerde de Mezopotamya ve çevre kültürlerde de yaygın olarak görülürler. Yapımında kamış, tahta, kemik, metal ve nadiren fildişi kullanılmaktadır. Anadolu'da Hitit toplumunda flüt, eğlence amaçlı olduğu kadar, resmî törenlerde ve saray çevresinde de kullanılmıştır. Flütün çift borulu versiyonu ise, Anadolu'da Geç Hitit Döneminden itibaren var olmuştur. Hititlerden Friglere geçtiği düşünülen "çifte kaval" Anadolu'nun en kadim çalgılarından biridir. Flüt'ün Frig Uygarlığı'ndaki önemi geç dönem anlatılarında da görülür. Örneğin, Hellen müziğinin kurucusu kabul edilen Terpanros, flütü (aulos) bir Frigli olan Olympos adlı kişinin icat ettiğini söyler. Söz konusu kişinin varlığı kesin olmasa da flütün icadının Frigli bir karaktere dayanması bu çalgının Frigya ile özdeşleştiğini göstermektedir. Antik geleneğe göre Olympos, Hellenlere müziğin temel ilkelerini oluşturan düzenli notayı (kroumata) tanıtmakla ünlüdür. Hellen flüt müzisyenleri, sanatlarının etnik bağlantısını Frigyalı sahne isimleri kullanarak sergilemişlerdir. Bu verinin arkeolojik iz düşümü Polatlı yakınlarındaki Frigya başkenti Gordion'da çok sayıda bulunan çoğunlukla Hellenistik Dönem kemik flütlerle görülmektedir.

Apollon dizinde kithara, Pan elinde çift kaval (diaulos).

Gaziantep/Karkamış'tan Geç Hitit Dönemine ait kabartma üzerindeki sahnede "doğal trompet" ve davul icracıları.

Hitit Uygarlığından Sistrum.

Syrinks adı verilen bir başka flüt çeşidi antik dönem sanatında sıkça karşımıza çıkar. Genellikle alt uçları kapalı değişik boylarda kamış ve boruların küçükten büyüğe sıralanıp bağlanmasıyla meydana gelen bir müzik aletidir syrinks. Mitolojik bir karaktere sahiptir. Anlatıya göre (Ovidius, Metamorphoses) Syrinks, Arkadya bölgesinde yaşayan bir ağaç perisidir.

Pan peşine düşer ve tam yakalayacakken Syrinks saz haline dönüşür ve rüzgâr estikçe tatlı tatlı öter. Pan bu kamışları alıp balmumu ile birleştirir ve ünlü Pan Flüt doğar. Genelde sazdan yapılan aletin yedi, bazen beş bazen de daha az borudan oluştuğu bilinmektedir. Görsel sanatlarda bu aleti genelde çobanların ve Pan'ın çaldığı görülür.

Vurmali çalgılardan davulun betimlendiği Anadolu'daki en erken arkeolojik veriler Elâziğ-Norşuntepe, Konya-Çatalhöyük gibi önemli neolitik merkezlere kadar uzanır.

Erken dönem betimlemelerinde çerçevesiz davul yuvarlak formu, formu tahıl eleğini andıran bir şekle sahip olup genellikle tek yüze bazen de ön ve arka yüze deri gerilmesiyle oluşturulur ve çıplak elle sopasız ve genellikle kadınlar tarafından çalınır.

Gaziantep'in Karkamış ilçesinde bulunan Geç Hitit Dönemine ait bir kabartmada (MÖ yaklaşık 8. yüzyıl) büyük deri gerili davul aynı anda çalan iki icracı ile çalınmakta ve ayrıca bir "doğal trompet" icracısı görülmektedir. Davulun her iki yanındaki kayışlar davul kasnağından müzisyenlere ulaşmaktadır. Müzisyenlerin bir eli davulun üzerinde betimlenirken diğer elleri davula vurur şekilde gösterilmiştir. Bu kabartma günümüz Anadolu eğlencelerinin vaz geçilmez ögesi davul-zurna geleneğinin Hitit Dönemine kadar uzandığını gözler önüne serer.

Anadolu'nun İlk Tunç Çağlarında metal kullanımının ortaya çıkıp yaygınlaşması diğer alanlarda olduğu gibi şüphesiz müzik aletlerinin yapımında da önemli rol oynamıştır. Metal objelerin birbirine vurması yoluyla çıkan sesin daha iyi bir tınıya sahip olduğu görülmüş böylece daha ileri düzeyde ses özelliklerine sahip müzik aletleri oluşturulmuştur. Kendinden tınlı metal çalgılar grubunda sistrum adı verilen çalgı grubu Anadolu'da çok sayıda bulunmuş olmakla birlikte Türkiye'nin çeşitli müzelerinde sergilenmektedir.

Sistrumların gömülme ayınlarında üst düzey ölüleri mezara taşıyan arabaların okuna ya da boyunduruğuna iki ucundan sivri çivilerle tutturulmuş olduğu düşünülmektedir. Bu aletler metalik sesleriyle mezara giden ölüye yol boyunca akustik olarak son görevlerini yapmış olurlar. Daha sonra da mezar hediyesi olarak ölüne öbür dünyaya yaptığı yolculukta yer alacağına inanılır. Simbal ya da diğer bir ismiyle çalpara bronzdan üretilmiş günümüzde zil olarak tanımlanan bir antik dönem çalgısıdır. Tınlayarak ses veren enstrümanın ses rengi boyutuna göre değişiklik göstermekteydi. Hitit kültüründe dinsel törenlerde sıkça kullanıldığı arkeolojik veriler aracılığıyla anlaşılmaktadır. Simbal betimlemesinin en güzel örneklerinden biri İnanlık Vazosu olarak bilinen bir Hitit kabartmalı kült vazosu üzerindeki sahnelerde karşımıza çıkar. Burada kadın çalgıcular tarafından icra edildiği görülen simbal, olasılıkla kadınlara özgü bir müzik aletiydi. Vazodaki sahnelere göre, simbal icracılarının yapmış oldukları vurgularla yürüyüşün ritmik dengesinin sağlandığı söylenebilir. Çeşitli akrobatik hareketlere eşlik edilmesi durumunda ise simbalın atlama, zıplama, düşme, sıçrama gibi anlarda çalınarak bir çeşit vurgu yaptığı da düşünülebilir.

BİR DÜNYA SOHBET

Telli çalgılar Anadolu'da çok uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte, Mezopotamya, Mısır gibi yakın doğu kültürlerinden etkilenerek zaman içinde kendine özgü formlarını oluşturmuşlardır. Günümüzdeki form ve kullanımlarıyla çok yakın ilişki gösteren Antik Çağ telli çalgıları kendi içinde farklı kategorilere ayrılmaktadır. Lir adıyla bilinen telli çalgı tipinin en erken betimlemeleri Sümerlerden gelir. Lir Arp'ten türeyen bir müzik aletidir ancak arp lirin ortaya çıkışından sonra ortadan kalkmamış kullanılmaya devam etmiştir. Temelde ses kutusunun iki yanına eklenmiş kavisli kollar üstten yatay bir çubukla birleştirilir. Yatay çubuk üzerine tutturulmuş olan teller ses kutusu üzerindeki eşikten geçerek enstrümanın alt kısmına ya da eşığe bağlanır. Plektron (mızrap) ya da parmakla icra edilen lir telleri koyun bağırsağı ya da kenevirden yapılır. Sümer Ur mezarlarında boğa başlarıyla süslenmiş lirler bulunmuştur. Anadolu'da ilk örnekleri ise Erken Tunç Çağlarına ve Asur Ticaret kolonileri devrine ait silindir mühürlerde belgelenmiştir. Arp ile Lir arasındaki en temel görsel ayırım, Arp'in köşeli üçgen formu, Lir'in ise yuvarlatılmış kolları noktasında karşımıza çıkar. Hitit toplumunda kral için düzenlenmiş müzik ve ziyafet sahnesinde dikdörtgen, yuvarlak, yelpaze şekli gibi farklı formlarda lirler kullanılmıştır. İnandık vazosunda her frizde gösterilerek önemi vurgulanan müzik aleti lirdir. Vazo üzerinde, farklı olarak, büyük boyutlu bir lir gösterilmiştir. Bu lirin çok sesli ve ileri bir tınıyı içerdiği düşünülmektedir. Ağaçtan yapıldığı anlaşılan lir, Mezopotamya ve Sümer örneklerinden farklıdır. Mezopotamya'daki gibi değerli madenlerden yapılmamışlar, Ur liri gibi boğa başlarıyla süslenmemişlerdir. Böylece Anadolu'ya özgü bir lir formu olduğu anlaşılmaktadır. Geç Hitit Karatepe kabartmasındaki yuvarlak formulu lir, daha geç dönemlerde Hellenlerin kullandığı Phorminks müzik aletini

anımsatır. Dolayısıyla Phorminksin kökeninin Karatepe'deki bu kabartma olduğu ve Anadolu'dan Hellen sanatına geçtiği netleşmiştir. Karatepe kabartmalarında da görüldüğü üzere bazı lirler mızrapla bazıları el ile çalınmaktadır. Simetrik lirlerin mızrapla, asimetrik lirlerin parmaklar ile çalınmasının tesadüf olmadığı farklı lir tiplerinin farklı müzikal işlevleri olacağı görüşü hakimdir. Mızrapla çalınan lirin ritmik bir eşlik sağladığı, tellerin parmakla çekildiği asimetrik lirin daha ziyade melodik bir işlev üstlendiği düşünülmektedir. Antik Dönemin en tanınmış telli müzik aleti olan kaplumbağa kabuğundan yapılan lir (lyra ve barbitos) Anadolu Frig toplumuyla ilişkilidir. Nitekim Friglerin müzik ve dans ile yakın bağları çoğu antik kaynak tarafından aktarılmaktadır. Bu halk, müzikte Frig modunun yaratıcısı olmuştur. Müziğin Frig toplumunda bu denli önemli olması ana tanrıça Kybele tapımı ile de ilişkilidir. Tanrıçanın kült törenlerinde flüt, zil, davul gibi çalgıların ön planda olması, bu toplumda müziğin gelişmesine katkı sağlamıştır. Kybele Hitit tanrıçası Kubaba'nın devamı olduğu için, Hitit dönemindeki müzik kültürü Friglerde de devam etmiş ve buradan Batı dünyasına yayılmıştır.

Telli çalgılar içerisinde saplı lut özellikle Hitit sanatında karşımıza çıkmakla birlikte günümüz bağlama ve sazı ile çok yakın benzerlikler göstermektedir. Bir ses sandığından uzanan perdeli sapı olan çalgılar grubu saplı lut olarak nitelenir. Mezopotamya kökenlidir ve Mısır'a Suriye (Sümer ve Akad uygarlığı) aracılığıyla geçtiği düşünülür. Mısır'da kadınlar tarafından çalınır. Gövdесinin bal kabağına ya da kaplumbağa kabuğuna deri gerilerek ya da tahtadan oyularak yapıldığı bilinmektedir. Türk Müzik Araştırmacısı Gazmihal eski çağlara ait uzun saplı lutlarda düzen burularının olmadığını, icracının teli sapın ucuna kadar dilediğin-

İnandık Vazosu üzerinde lir icracısı

İnandık Tepe Vazosu üzerinde saplı lut icracısı

Karatepe Kabartması. Farklı formlarda lir betimleri.

ce eliyle gerdikten sonra baştaki özel çentikli yere sıkıca dolatıp ilmik yaptığını söylemektedir. Türk halk ozanlarının sazlarının kökenini Hitit sazına dayanır. Bu çalgının Anadolu'daki en yaygın kullanımı erken Hitit dönemine aittir. İnandık Tepe kabartmalı vazosundaki sahneden bu çalgının detaylarını net olarak anlayabilmekteyiz. Alacahöyük ortostadındaki lut ise kendine özgü bir forma sahiptir. Daha çok gitarı andırmaktadır. Aletin sapı üzerine aralıklarla dik olarak çizilen ve perdeleri gösteren çizgiler bugünkü perde çubuklarının prototipidir. Gitar bu özelliğiyle Anadolu'nun ilk perdeli müzik aleti olmaktadır. Perde sayısının çok olması da Hitit müziğindeki yüksek seviyeyi gösterir. Karkamış ortostadlarının üzerindeki figürler, saplı lut ve ses çubuğu (kastanyet çalmakta), bir başka figür ise dans etmektedir. Buradaki lut figürü form olarak İnandık tepe vazosundaki örneklerle çok benzer. Sapın ucundan sarkan püskül günümüz sazlarının süslemelerini anımsatmaktadır. Ayrıca lut burada bir mızrap ile icra edilmektedir.

Kithara, antik dönemin en bilinen telli çalgılarından biri olmakla birlikte uzun bir dönem boyunca kullanılmıştır, gitar isminin kökeni buradan gelir. Mitolojide müzik tanrısı kimliğindeki Apollon'un icat ettiği müzik aletidir. Bu anlamda profesyonel müzisyenlerin çalgısı, kutsal oyun ve yarışmaların vazgeçilmez enstrümanıdır. Kökenini Geç Hitit kültüründen alır. Van gölü ve çevresindeki Urartu Uygarlığında da sevilen bir enstrüman olmuş, Anadolu'daki birçok kadim uygarlığın sanatsal, kültürel ve dinsel yaşantılarına damgasını vurmuştur. Kithara'nın ses kutusu ve kolları tamamen ağaçtandır ve bu yapısından dolayı eğitimde kullanılmıyordu. Kithara'nın erkek seslerine daha uygun olduğu söylenir. Çalınması parmakla, mızrapla ya da her ikisi bir arada olmak üzere üç türdedir. Normal boyda Kithara'ların omuza asılı olarak çok büyük boyda olanların kaide üzerinde çalındığı

bilinmektedir. Özellikle kurban törenleri, ilahiler, zafer törenleri gibi kutsal ve özel günlerde çalınmaktaydı. Ayrıca tiyatro, büyük ulusal festivaller ve müzik yarışmalarında da kullanılmaktaydı. Vazo ve kabartma betimlemeleri dışında gerçek müzik aletleri de Anadolu'da yapılan kazılarda ele geçmiş önemli eserler arasındadır. Yukarıda sözü edilen metalden yapılmış müzik aletleri dışında, kemik flütler, kaplumbağa kabuğundan üretilmiş lir (lyra) parçaları, antik dönemin müzik anlayışını yansıtmaları açısından önemli bulgulardır. Bu tip buluntuların daha çok tapınak ve kutsal alanlardan ele geçiyor olması antik dönemde müzik ve dansın dinsel yapısını vurgular. Öte yandan mezarlarda bulunan müzik aletleri, ölen bireye hediye olarak bırakılmış olup bireylerin öteki dünyaya yolculuklarında onlara eşlik edeceği inancını yansıtmaktadır.

Yaklaşık on bin yıldır Anadolu'da müzik mutluluğun, hüznün, inancın bir parçası haline gelmiş, müzik aletleri ise bu zaman yolcuğunda Anadolu insanının en önemli eşlikçileri olmuşlardır. Çatalhöyük'teki avcıların kullandığı flütten, Karatepe'deki müzisyenin lirine, Gordion'daki çobanın çiftli flütünden, tapınaklardaki görevlilerin Kithara'sına kadar Anadolu insanının en değerli yaratılarından biri olan müzik aletleri günümüze ışık tutarak modern müziği de çok yakından etkilemiştir. Ölümünden düşüne, eğitimden şölene insanın her anına tanıklık eden müzik aletleri, Anadolu kültür tarihi içinde yadsınamaz bir role sahip olmaktadır. Bu alanda yapılacak araştırma ve çalışmalar Anadolu topraklarının kültürel mirasına ışık tutmaya devam edecek, Anadolu'nun kadim uygarlıklarının daha iyi anlaşılması ve algılanmasına aracılık edecektir.

Alacahöyük Kabartması. Gitar.

Myrina'dan (İzmir-İliyağa) kithara çalan pişmiş toprak figürin grubu

Klaros Kutsal Alanı'ndan (İzmir-Ahmetbeyli) kaplumbağa lyrası taşıyan figürin

ARKEOMÜZİKOLOJİ'YE GENEL BAKIŞ: TANIMLAR VE ÖRNEKLER

 Hazırlayan: Dr. Öğr. Üyesi Cenk CELASIN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Müzik Bölümü
Öğretim Üyesi

Merak ve taklit pek çok yaşamsal unsur gibi en eski dönemlerden bu yana insanı sarmalamış, farklı bilinç katmanlarıyla kültürlerin bu günlere ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca insanlar ve toplumlar arası iletişim mekanizmalarının da çeşitlenmesi kaçınılmaz olmuş, kültürel uygulamaların gerek kendi içerisinde ayrışması gerekse diğer kültürler arasında kendine has kişilikler kazanması yoluyla “kültür” de çeşitlenmiştir. Merak vasıtasıyla öğrenen insan bunu her şekilde daha çok dönüştürerek taklit etmeye çalışmış, en çok taklit ettiği de kendisini çevreleyen doğa ve diğer canlılar olmuştur. Bu taklide dayalı iletişim mekanizmalarının içerisinde ise “ses”

ve “ritim” unsurları ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Böylece iletişimde konuşmanın ötesinde ritim ve ses unsurlarını kendilerine has çok özel filtrelerden geçirerek dışa vuran toplumlar bir şekilde iz bırakma ve sonraki toplumlarla iletişim kurma isteği ile doğa ve -inandığı- doğaüstü güçlerle iletişimlerinde de bu çok özel icralardan faydalanmış, bu doğrultuda bugün dünya yüzünde çok büyük bir çeşitliliğe sahip olan törensel uygulamalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca yine çok özel kültürel filtrelerden süzülerek ortaya çıkan ve gövdelerinin ve çeşitli bölümlerinin yapımında ağaç, fildişi, deniz kabukları, kamış, hindistan cevizi kabuğu gibi çok geniş çeşitlilikteki malzemeden diğer bazı parçalarının ve icrada kullanılan (yay, mızrap, vb.) malzemenin eldesinde ise bağırsak, ipek, killar, çeşitli bitkiler, hayvanların derileri gibi malzemelerden yararlanılmış olan çalgılar büyük bir öneme sahip olmuşlardır. İnsan hayatının her önemli bileşeninde bir şekilde kendisine yer edinmiş olan çalgısal icra, ses icrası ve çalgılar ise toplumların kendi iç dinamiklerinin de yönlendirmesiyle farklı coğrafyalarda oldukça fazla çeşitlenmiştir. Bırakılan tarihsel izlerden bazıları sadece, çoğu müzikle birlikte ifade olanağı bulmuş olan efsane, destan, halk hikâyeleri, şiirler, masallar, dinsel metinler değil aynı zamanda sosyal yaşantının hemen her yönüyle ilgili bilgiler de papirüs, yazıt, çivi yazılı tablet gibi şekillerdeki metinler – ya da metin parçaları- halinde günümüze ulaşmıştır. Kabartma, vazo resmi, duvar resmi, heykel gibi verilerde yer alan tasvirler de adeta metinleri tamamlar nitelikte eski dönemlerde yaşamış olan insanların sosyal pratiklerinin, yaşantılarının, inançlarının, törenlerinin yapısı hakkında bilgi verici öğeler olmuşlardır. Öte yandan eski dönemlerde çeşitli amaçlarla kullanılmış olan eşyalar ya da bunlara ait parçalar arasında müzikle ilgili olanlar da günümüze ulaşmıştır. Tüm bu veriler arasında yer alan ve farklı coğrafya ve tarihlere işaret eden metinlerde müzik yaşantısının ve müzik pratiğinin türlü yönleriyle ilgili olduğu kadar müziğin teorik yanından ve çalgılardan da bahsedilmiş olduğu görülür. Eski dönemlerde yaşamış olan insanlara ait olan eşyalar arasında çalgı ve/veya çalgı parçalarının yer alması, eski dönem müziğinin aydınlatılması, bu çalgıların benzerlerinin yapılarak gerçeğe en yakın seslerinin duyulabilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Elbette eski dönemlerdeki müziksel yaşantının yapısının ne şekilde olduğu tüm sorunun cevabının bulunması, yorumlar yapılması adına, tüm bu metinlerin –ve çevirilerinin- yanı sıra eldeki görsel verilerin karşılaştırmalı olarak çözümlenmesinin uzman kişilerce, disiplinler arası bir yaklaşımla yapılması gerekmektedir. Arkeolojik verilerin karşılaştırmalı olarak yorumlanması ve net sonuçlara ulaşılabilmesi ancak bu şekildeki bir yaklaşımla mümkün olacaktır. Günümüzde ise bu şekildeki çalışma alanı en yaygın ismiyle arkeomüzikoloji olarak tanımlanmaktadır.

Taklide dayalı iletişim mekanizmalarının içerisinde ise “ses” ve “ritim” unsurları ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Böylece iletişimde konuşmanın ötesinde ritim ve ses unsurlarını kendilerine has çok özel filtrelerden geçirerek dışa vuran toplumlar bir şekilde iz bırakma ve sonraki toplumlarla iletişim kurma isteği ile doğa ve -inandığı- doğaüstü güçlerle iletişimlerinde de bu çok özel icralardan faydalanmıştır.

Olsen, arkeomüzikoloji'yi, kimi zaman vurgulandığı ismiyle, müzik arkeolojisi'ni, müziğin arkeoloji üzerinden çalışılması olarak tanımlamış, arkeoloji ve müzikoloji kelimelerinin birleşmesinden oluşmuş olan 'arkeomüzikoloji'de müzik unsurunun araştırmanın merkezinde yer aldığını belirtmiştir (Olsen, 2007:11). Arkeolojinin ve müzikolojinin kendilerine ait alt dallarının olması ve müzik çalışmalarının, (dans ve tiyatro, toplumsal cinsiyet, kimlik, yer, vb.) gibi kavram ve başlıkları içermesinden dolayı arkeomüzikoloji çalışması da çeşitlilik göstermektedir(Olsen, 2007:11). Olsen ayrıca, antik müzik kültürlerini çalışmada en geniş temel kaynağını müzik enstrümanlarının sağladığını ve bunların kullanımının tasvir edilmiş olduğu antik ikonografik kaynakların da eşit öneme sahip olduğunu ve bundan dolayı ise organoloji ve çalgı sınıflandırma sistemlerinin 'arkeomüzikoloji'de en yaygın kullanıma sahip olan alanlardan olduğunu belirtmiştir. (Olsen, 2007:12).

Olsen, arkeomüzikoloji'de; müzik arkeolojisi, müzik ikonolojisi, müzik histografisi ve müzik etnografik analogi olmak üzere dört temel analiz metoduna işaret etmektedir. (Olsen, 2007:13) Müzik arkeolojisi, insanların müzik-kültürel kalıntılarının açıklayıcı ve analitik çalışılmasını içermekte olup, müzikal olan ve müzikle alakalı unsurların detaylı açıklama ve analizini bilimsel tekniklere dayanarak, fiziksel ölçümler, tüm açılardan çekilmiş fotoğraflar, x ışını taramaları, ses kayıtları, (eğer söz konusu olan bir çalgı ise) ses ölçümleri ve iç çalışma prensiplerinin anlaşılması için bu çalgıların imal ve yeniden yapıma pratiklerini gerçekleştirir. Ayrıca, müzikal olan ya da müzikle alakalı unsurların bulunduğu arkeolojik sit alanlarının bir bütün olarak açıklanması ve analizini de içermektedir (Olsen, 2007:13). Müzik ikonolojisi ise, plastik sanatlardaki müzik ve müzikle alakalı unsurların bilimsel çalışılması olup, müzik ikonografisinde objenin kendisinin açıklanması çalışma konusu olarak ele alınmakta, ikonolojide ise, resim, heykel, ya da diğer tür ikonografik kaynaklar üzerinde tasvir edildikleri şekilde kalıntıları açıklama ve analize yer verilirken kalıntıların, eserlerin, dışsal ve içsel tasarımlarıyla ilgilenir, çeşitli görsellerde yer alan müzik temsilleri ile ilgili antik yazılar analiz edilir. Tüm sahnenin temsiliyetini göze alarak bahsedilenlerin hepsiyle ilgili yorumlamalar ışığında müzik oyununun en olası anlamını çıkarmaya çalışmakta olan müzik ikonolojisi ayrıca, dil çalışmaları, semboller, din ve diğer fikir temelli kavramlarla da yakından bağlantılıdır (Olsen, 2007:13). Arkeomüzikoloji bağlamında müzik histografisi ise yazarlar tarafından yapılan açıklamalar doğrultusunda müziksel unsurların ve/veya müziksel ortamın tasvirlerini içermektedir. Antik kültürlerin, yaşayan kültür ya da kültürlerle arasında olabilecek benzerliklerin çalışılması olan müzik etnografik analogi ise, özellikle bu kültürler içerisindeki müziğe mahsus olup başlangıçtan, 1960'lardan, beri oldukça tartışmalı bir konu şeklinde sürse de, asıl değeri günümüz yerel sözlü gelenekleri, yorumlamalar ve karşılaştırmalı etnografik ve etnomüzikolojik araştırmalardan elde edilen diğer bilgi birikimleri yoluyla Kolomb öncesi Amerika konusunda, bağlamlar, davranışlar, müziğin önemi, müzik davranışı hakkında fikirler geliştirilmesi ve yorumlar yapılması konusundaki önemidir (Olsen, 2007:14). Tabii ki bu şekildeki coğrafi odaklı çalışmaların dünyanın genelindeki arkeomüzikolojik çalışmalar için bir model teşkil ettiğini de öne sürebiliriz.

Anadolu ve çevre coğrafyasıyla ilgili çalışmalarda elde edilmiş olan müzikle dolaylı/dolaysız ilgili olan arkeolojik veriler gerek görsel malzemelerin gerek, çivi yazılı tabletlerdeki metinlerin ve gerekse objelerin bizzat kendilerinin karşılaştırmalı olarak çözümlenmesiyle eski dönemlerin müziği farklı yönleriyle aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalardan örneğin Anadolu ve çevre coğrafyada varlık göstermiş olan medeniyetlerden Hititlere ait bulgular, sadece dönem müzik kültürü değil aynı zamanda gündelik, resmi ve dinsel uygulamaların içerikleri ve yapısı hakkında da bilgi verirken, benzer değerlendirme ve arkeomüzikolojik çözümlerinin diğer eski toplumların müzik kültürlerinin çözümlenmesinde de, yaklaşık olarak, kullanılabilceği açıktır. Görsel veriler üzerinde tasvir edilmiş olan sahneler, müziğin hangi sosyal yapı içerisinde icra edildiğini, müzik gruplarının yapısal özelliklerini, müzikal icranın özelliklerini, çalgıları, mızrap ve phorbeia kullanımını, dans etkinliklerinin müzikal yapı ile olan bağlantısını tespit ve yorumlamaya imkan sağlamaktadır (Celasin ve Beşiroğlu, 2006: 37). Müzikal unsurların görülmediği sahnelerin bulunduğu görsel malzemelerin de genel sahne ve tören düzeninin belirlenmesinde önem taşımaları nedeniyle değerlendirmeye alınmaları gerekmektedir (Celasin ve Beşiroğlu, 2006: 37). Celasin ve Beşiroğlu, ayrıca, çivi yazılı tabletlerin bilim insanları tarafından yapılmış olan çevirilerinde farklı kültürel unsurların ne şekilde birbirleri ile ilişkilendirilmiş olduğu konusunda önemli bilgiler olduğunu, kült törenleri, adak uygulamaları, ölü ritüelleri, dinsel içerikli uygulamalar hakkında metinlerde müziğe önemli görevlerin yüklendiğini, müzisyenlere tören bölümlerinin vurgulanmasında görevler verildiğinin tespit edilmesinin mümkün olduğunu öne sürerken yazılı belgelerden, çalgılar, çalgısal icra, vokal icra ve dans ile beraber bu unsurların etkinlikler içinde ne şekilde kullanıldığını anlamının da mümkün olduğunu vurgular (Celasin ve Beşiroğlu, 2006: 37). Hititlerde olduğu gibi eski medeniyetlerden, Antik Yunan, Frig ve Urartu medeniyetleri ve bunlarla beraber Eski Mısır ve –başta Sümerler olmak üzere- Mezopotamya medeniyetlerine ait yazılı/görsel bulgular da arkeomüzikolojik bağlamda ele alındığında inanç biçimleri ve sosyal uygulamalar boyutunda kısmen farklılık gösterse de çalgılar, icra biçimleri, müzik toplulukları ve müziğin içerisinde yer aldığı ve alakalı olduğu bağlamlar, mitolojik/kutsal figürlerle yapılan ilişkilendirmeler gibi unsurlar bağlamında dikkate değer

yakınlıklar olduğu görülmekte, özellikle çalgılar konusundaki benzerlikler dikkat çekmektedir. Telli, nefesli ve davul tipi çalgıların yanı sıra zil, çingirak, sistrum gibi idyofonların da yaygın şekilde kullanıldığı görülmektedir. İlerleyen dönemde Roma medeniyeti ve Orta Asya coğrafyasında yaşamış olan milletlerin kültürlerinde de etkileşimlerden kaynaklanan benzer uygulamaların olduğu, Türk toplumlarının ise gerek birbirleriyle gerekse diğer toplumlarla olan etkileşiminin müzik kültürünü her yönden etkilediği göze çarpmaktadır. Öte yandan ilgili arkeolojik veriler, Orta Asya coğrafyasının yanı sıra Anadolu ve çevre coğrafyasında da oldukça eski dönemlere uzanan müziksel uygulamaların olduğuna işaret eder. Bachmann'a göre Eski Tunç Çağı'na tarihlendirilen bulgular arasında yer alan ve çalgı olarak kullanılmış olması muhtemel, ziller, sistrumlar, çingiraklar, birbirine vurmali çubuklarla beraber, genellikle mezar kazı alanlarında bulunmuş olan bu şekildeki objeler kült işlevlerine sahip olmuş, buluntular arasındaki, el ve ayak bileklerine takılan ve vücudun hareketiyle doğru orantılı olarak ses çıkartan bilezikler, düdükler ve flütlerin yanı sıra kemikten yapılmış çeşitli objeler, çeşitli tipteki davullar, lir ve arp benzeri çalgılar da kullanılmıştır (Bachmann,2004:7-15).

M.Ö. 2000-M.S. 500 arasındaki dönemle ilgili olarak özellikle çevre coğrafya ile karşılaştırılarak, Anadolu'da, "Lut", "Arp" ve "Lir" grubuna giren çalgıların kullanımına ilişkin önem arz eden çalışmada ise Lawergren, konuyu –çalışma metninde yer aldığı şekilde- "lirler", "arplar", "lavlalar (kopuz ya da Utlar)" başlıklarıyla, ilgili arkeolojik bulgularla değerlendirmiş, gerek yapısal özellikleri ve gerekse kullanım şekilleri açısından Mısır ve Mezopotamya medeniyetlerindeki kullanım şekilleriyle karşılaştırmalı olarak ele almış, bazı çalgılarla ilgili tasvirleri/bilgileri, bir arada olmak üzere, görseller yardımıyla somutlaştırmıştır (Lawergren, 2004:16-26). Bu çalışma da benzer tip telli çalgıların biçimsel olarak farklılık gösterse de birbiriyle etkileşim halindeki toplumların müzik kültürlerinin, çalgıların icra ve tutuş şekilleri açısından ne denli yakınlık gösterdiğine işaret etmesi bakımından önemlidir. Müziğin icra özellikleri ve çalgıların yanı sıra müziksel icrada kullanılan ve müzik kültürleri arasındaki farklılaşmanın en önemli temel taşlarından olan ses dizilerine vurgu yapan çalışmada ise Tura, bulunan tabletlerin çözümlenmesinin Mezopotamya ve Eski Anadolu müziği konularındaki bilgileri genişlettiğini böylece çeşitli çalgıların düzeni konusunun, kullanılan aralık ve dizilerin daha iyi bilindiğini vurgularken eski metinlerin doğrultusunda telli çalgıların akord düzenlerine vurgu yapmıştır (Tura, 2004:27-32). Hititler'de ve çağdaşı olan eski Anadolu toplumlarında müzik, dans, eğlence kültürünün yanı sıra akrobatik oyunları da incelediği çalışmada konuyu Hitit öncesi dönemle ilişkilendirerek ele almış olan Ünal ise, dini ayinler ve tanrılarla olan ilişkilerin, günlük yaşantı ve insan ilişkilerinin bir aynası olduğunu vurgularken, burada eski Anadolu müziğinin bizzat kendisinin icra edildiğini öne sürmüştür. Ayrıca Mezopotamya, Sümer, Akad ve Hurri etkilerini her konuda kendisini gösterdiği, yazıyla birlikte bir çok medeniyet ve kültür ögesinin de beraberinde geldiği, bu etkilerin arasında müziğin de olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada, metinler ve bazı mitolojik karakterlerle ilgili anlatılardan da örnekler vererek, müziğin büyüçülük ve tıp alanlarıyla bağlantıları, çeşitli resmi ve dinsel törenlerdeki müziğin, kuralları, icra biçimleri ve çalgıların işlevleri, solo icra ve koro icrası, müzisyenler ve müziksel rolleri üstlenen kişiler ve kendi özel isimleriyle birlikte, şarkı tiplerinden ve dans'tan bahsedildiği de görülmektedir (Ünal, 2004: 98-118). Anadolu ile olan yoğun kültürel bağlar ve farklı nitelikteki ilişkiler sebebiyle

Anadolu ve çevre coğrafyasıyla ilgili çalışmalarda elde edilmiş olan müzikle dolaylı/dolaysız ilgili olan arkeolojik veriler gerek görsel malzemelerin gerek, çivi yazılı tabletlerdeki metinlerin ve gerekse objelerin bizzat kendilerinin karşılaştırmalı olarak çözümlenmesiyle eski dönemlerin müziği farklı yönleriyle aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

Anadolu'nun yanı sıra, Mezopotamya medeniyetlerine ait arkeolojik bulgular da büyük bir önem taşımaktadır. Arkeolojik verileri müziksel bağlamda ele almaya çalışmış olan Rashid, çivi yazısı metinlerinde geçen bazı bölümlere işaret ederek çeşitli müziksel konularda açıklamalarda bulunmuş, çalgılar ve ses çıkarmaya yarayan çeşitli objeler gibi müziksel buluntular ve görsel malzemelerdeki tasvirlerden yola çıkarak müziksel yorumlamalar yapmıştır. (Rashid, 2004:129-145).

Türk-Oğuz boylarının Orta Asya'dan çevre coğrafyaya göç etmeye başladığı dönemlerden itibaren ortak bir kültürel zenginlik kazanılmaya başlandığına işaret eden Karomatli ise, Türklerin özellikle diğer uluslar ile yaşadıkları komşuluk ilişkileri içinde farklı şekilde geliştirse de müziklerde, çalgı koleksiyonlarında ve günümüzdeki müzik uygulamaları alanında da gözüktüğü üzere Türk kimliğinin ve ortak değerlerin günümüze kadar korunmuş olduğunu vurgular(Karomatli,2004:167). Başta görsel veriler olmak üzere diğer kaynakların da vermiş olduğu bilgilerle icra şekilleri, çalgılar ve müzik toplulukları konusunda karşılaştırmalı olarak bilgi verirken bu çerçevede bazı arkeolojik bulgulara da vurgu yapar. Eskiden bölgede yaygın olarak kullanılan ve günümüzde de değişik versiyonları ile kullanılmaya devam eden "Nay" (ney) çalgısının sahip olduğu en basit çeşitleri (doğrusal ya da yatay tutulan) bakımından, diğer çalgılara ve parçalarına ait örneklerle ilgili arkeolojik buluntular içerisinde bir çeşit merkezi yer oluşturduğunu öne süren Karomatli, antik döneme ait en eski örneklerden biri

olarak, Sibiryangara'daki Kitoi kazı bölgesindeki buluntularda farklı yerlere bırakılmış (serpilmiş) bulunan boru şeklindeki kamış parçalarının bir çeşit "Pan flüt" olduğu yönündeki tahminlere işaret eder(Karomatli, 2004:169). "Arp" tipi çalgı örneklerine, M.Ö. ve M.S. 1. yüzyıllara ait birçok ikonografik buluntuda rastlandığını öne süren Karomatli, uzun süre yakın ilişki içinde olan halkların müzik uygulamalarında, karşılıklı olarak yaşanan etkileşim sonucu ortaya çıkan benzer özellikler konusunda, M.Ö. ve M.S. birinci yüzyıllara ait eski terra cotta anıt figürlerinde de diğer bazı telli çalgıların tasvirlerine işaret etmiş, öte yandan, çalgısal ve insan sesi eşlikli müzik topluluklarının, farklı içeriği, amacı ve oluşumundaki ilke ve kuralların ortaklığının da dikkat çekici nitelikte olduğunu, bu durumun, Nusay'da bulunmuş olan yaklaşık M.Ö. 2. Yüzyıla ait antik dönem ikonografisiyle de yansıtıldığını öne sürmüştür (Karomatli, 2004: 173-175).

İkonografik veriler, müzik gruplarının ve/veya icra biçimlerinin yanı sıra bazı çalgı tiplerinin gerek tek başlarına gerekse bir arada sıklıkla tasvir edilmiş olduğuna işaret eder. Bu çalgıların ve kullanımlarının sembolik izdüşümleri de önemlidir. Öyle ki bu çalgıların tanrısal/mitolojik figürler ve olaylarla ilişkilendirilmiş olmaları kimi zaman tasvirdeki işlevlerine de işaret eder niteliktedir. Tarih boyunca geniş Türk coğrafyasında müzik ile ilgili izler özellikle mezarlardan çıkan çalgı ve çalgı parçaları, çeşitli duvar resimleri, kabartmaları, seramik ve metal objeler gibi farklı malzemeler üzerindeki tasvirler ve farklı türdeki yazılı eserler üzerinden takip edilebilmektedir.

Özellikle Dede Korkut ile yakından ilişkilendirilmiş olan ve üzerine yoğun sembolik anlamlar yüklenmiş olan kopuz çalgısı farklı form ve icra biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Elbette kökleri ve şaman uygulamalarıyla olan bağlantıları yoluyla şaman davulu, gerek şaman ritüelinin önemli bir parçası olması gerekse üzerindeki sembolik tasvirlerle beraber, tarihteki en eski çalgılar arasına yerleşmiş, farklı dönemlere tarihlendirilen görsel veriler ise davul tipi çalgıların Türkler arasında geniş bir yaygınlık ve çeşitlilikte, yaşantının hemen tüm aşamalarında etkin şekilde kullanıldığına işaret etmiştir. Metinlerin yanı sıra görsel tasvirlerde, arp tipi (ör:çeng) ve lut tipi (ör:kopuz) çalgıların yanı sıra nefesli çalgıları (ör:zurna), davul tipi çalgıları (ör:kös) ve zil, çingirak gibi çeşitli idyofonları da tespit etmek mümkündür. Gerek geniş çeşitlilikteki tasvirler, gerek arkeolojik kazılarda bulunmuş olan çalgı ya da çalgı parçaları, gerekse eski metinlerde geçen çalgı, icracılar ve/veya müzik gruplarıyla ilgili olarak metinlerde geçen bilgiler, arkeomüzikolojik yöntemlerle ele alındığında geçmiş toplumların müzik kültürleriyle ilgili önemli bilgiler vermeye devam edecektir.

KAYNAKLAR

- Bachmann, W., (2004). "Eski Tunç Çağı Anadolu Çalgıları", I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.7-15.
- Celasin, C., ve Beşiroğlu, Ş. Ş., (2006). "Hitit Medeniyeti Müzik Kültürünün Analizinde Arkeolojik Verilerin Rolü", İtü dergisi/b, C.3, S.2, ss.35-46.
- Karomatli, F. M., (2004). "Özbekistan, Türkiye ve Orta Asya'nın Ulusal Müzik Geleneklerindeki Ortak Yönler", I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.167-180.
- Lawergren, B., (2004). "Eski Anadolu'da Telli Çalgılar", I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.16-26.
- Olsen, D. A., (2007). "The Complementarity and Interdisciplinarity of Archaeomusicology: An Introduction to the Field and this Volume", The World of Music, Music Archaeology: Mesoamerica, Vol. 49, No. 2, pp. 11-15.
- Rashid, S. A., (2004). "Mezopotamya ve Anadolu'da Müzik Kültürü" I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.129-145.
- Tura, Y., (2004). "Kil Tabletler Döneminden Günümüze Değın Anadolu'da Kullanılan Diziler", I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.27-32.
- Ünal, A., (2004). "Çivi Yazılı Hititçe Kaynaklara Göre Hititler'de ve Çağdaş Eski Anadolu Toplumlarında Müzik, Dans, Eğlence ve Akrobatik Oyunlar", I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu, Ankara, 12-13 Kasım 1999, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3003, ss.98-118.

TÜRK MÜZİĞİ'NDE 'ÇALGISAL MÜZİK VE İCRA'NIN YÜKSELİŞİ: TAMBURİ CEMİL BEY...

Hazırlayan: Prof. Dr. Gözde Çolakoğlu SARI

Türk Müziği'nde ise kaynak ses insan sesidir ve çalgı icracısı insan sesine eşlik etmelidir. 19. yüzyıla kadar çalgısal müzik insan sesine kulağı ve makamı hazırlayan bir unsur olarak varlığını sürdürmüş, ajilite gerektirmeyen ve makama hazırlık amaçlı bestelenen peşrev ve saz semailerini icra edilmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısı pek çok alanda olduğu gibi Türk Müziği'ne de 'gelenekte' olmayan bir akımı getirmiştir: 'Çalgısal müzik ve çalgısal müzikte bireyselleşme'.

Avrupa'da çalgısal müziğin ilk yükselişi Türk Müziği'nden belki de 300 yıl öncesine rastlamaktadır. Barok dönemle birlikte çalgı eğitimi, metodolojisi, eser yazımı ve virtüözüte konularında belirli standartlar geliştirilmeye başlanmış ve çalgıda ilk sesin çıkarılmasından ileri icraya uzanan süreci analiz eden metodlar süreç içerisinde yazılmıştır.

Türk Müziği'nde ise kaynak ses insan sesidir ve çalgı icracısı insan sesine eşlik etmelidir. 19. yüzyıla kadar çalgısal müzik insan sesine kulağı ve makamı hazırlayan bir unsur olarak varlığını sürdürmüş, ajilite gerektirmeyen ve makama hazırlık amaçlı bestelenen peşrev ve saz semailerini icra edilmiştir.

Taksimler ise okunacak veya geçiş yapılacak eserin makamına kulağı alıştırmak amacıyla yapılmıştır.

Taksimlerde aranan özellik makamları ve geçkileri doğru bir şekilde işlemekle birlikte melodik yaratıcılığı da sunmaktır. Çalgı çalan kişi yaratıcılığını ana makamın ve geçki yapılan makamların sınırları çerçevesinde gösterebilir.

Ondan beklenen teknik ve virtüözlük açısından kendini göstermesi değil, makamı işleme görevini yerine getirmesidir. Bu algı ve beklenti 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarına kadar devam etmiş ve Tamburi Cemil Bey (1871-1916) ile yön değiştirmiştir.

Cemil Bey'in Artistik İcrasında Makam Müziği ve Avrupa Müziği İmtizacı

Türk Müziği'ne has repertuarı çok iyi bilen ve halk müziğini özümseyen Cemil Bey'in başka bir özelliği, piyano olan bir evde bu müziğe ilgi duyarak büyümesi neticesinde

Avrupa Müziği'ni de iyi bilmesidir. Kemani Aleksan'dan Hamparsum ve Avrupa notalarını öğrenmiş, oğlu Mesut Cemil'in (1902-1963) belirttiğine göre armoni ve kontrpuan çalışmaları yapmıştır.

Ayrıca Avrupa Müziği ve notası ile Türk Müziği'ni birlikte anlatan Rehber-i Musiki adlı kitabı kaleme almış, eserleri ve taksimlerinde de bu dili ustaca kullanmıştır.

Özellikle Şedaraban ve Ferahfezâ saz semailerinin dördüncü hanelerindeki melodik ve ritmik yapı makam müziği içerisine batılı tınıyı yerleştirdiğini göstermektedir. İcralarında perdeleri üçlü ve beşli eşlikleriyle birlikte kullanması, zaman zaman akor halinde duyurması da bu tınının göstergeleridir.

Cemil Bey Avrupa Müziği tınısına has özellikleri makam müziğine ustalıkla imtizaç ettirmiş bir kişiliktir.

Makam hâkimiyeti, makamlar arası geçişlerdeki mahareti, girift besteleri, taksimleri, doğaçlamaları ve betimleme özelliği ile yeni bir ekolün de habercisidir.

Yukarıda belirtildiği gibi gelenekten gelen, daha kolay icra edilen ve görevi makamı doğru bir şekilde anlatmak olan eserler ve doğaçlamalar, Cemil Bey ile birlikte iki oktavlık ses sahası içeren, teknik açıdan çalımı zor ve ustalık isteyen özellikler kazanmıştır. Örneğin Cemil Bey'in bir müzik meclisi

sonrası kemençesiyle çalmakta zorlandığı Şedaraban Saz Se-maisi'ni sabahlara kadar çalıştığı ve bu seslerin civar sokaklarda yankılandığı söylenir (Erdoğru, 2000).

Bir eseri icra ederken müzik cümlelerini her çalışında farklı bir varyasyonla çalması, tremolo, üçleme, senkop, beşleme, glis-sando, tril, çarpma gibi nüansları icrasına katması, kusursuz sağ ve sol el tekniği, taksimlerinde orijinalite ve soru-cevap motifleri kullanması, taksim usulsüzlüğü içinde yer yer tempo yaratması onun ekolünün teknik özellikleridir. Taksimlerinde adeta konuşur, sohbet eder, tablolar, manzaralar çizer, ders verir, is-yan eder veya şakalaşır. Anlatmak istediği konuya göre özel bir akort, perde sistemi ve ritim dengesi seçer.

Zaman zaman birkaç tele birden (açık veya belli akort düzenin-de basılı) aynı zamanda vurarak, bağlamadakine benzer olarak birçok sesli derinlik arayışının öncüsü olmuştur (Tanrıkorur, 1998: 235).

Cemil Bey'in tüm bu artistik özellikleri onun Türk Müziği gele-neğini yeniden yorumlayan bir deha olduğunu gözler önüne sermektedir.

Çünkü gelenekteki insan sesi unsuru ve toplu icra anlayışı Cemil Bey ile yerini bireyselleşmeye bırakmıştır.

Birliktelikten bireyselliğe dönüşen bu hareket aslında aydınlan-ma, rasyonalizm ve pozitivism içinde modernist akımın bir par-çasıdır. Yeni bir kültür icat edilmesi üzerinden şekillenmiş mo-dernist hareket ve akımı Tamburi Cemil Bey'in müzikal kimliği ve bireysellik anlayışında görmek mümkündür.

Cemil Bey'in izini takip eden pek çok icracıda bu bireysellik göze çarpar. Onun tambur, yaylı tambur, kemençe, lavta ve viyolonsel ile yaptığı plak kayıtlarının ve icra tekniklerinin sadece bu çal-gıları çalan icracıları değil, tüm çalgı icracılarını etkilediği bilin-mektedir.

Udda virtüöziteyi yeni icra teknikleri ile geliştirme amacını gü-den Şerif Muhiddin Targan (1892-1967) ve yine Cemil Bey eko-lünü takip eden Nevres Bey (1873-1937), Refik Talât Alpman (1873-1947), Sedat Öztoprak (1890-1947), kanunda mandal tekniğini geliştiren Kanuni Hacı Arif Bey (1862-1911) ve iyi dere-cede icra tekniğine sahip olmayı gerektiren eserler besteleyen Ferit Alnar (1906-1978) gibi besteci ve icracılar Cemil Bey'in bes-tecilik ve icracılık konusunda açtığı yolda devam etmiş müzik insanlarıdır .

Hüseyin Sadeddin Arel'in (1880-1955) eserlerinde çeşitli doğa olgularını, duyguları, olayları tasvir etmesi ve bu eserleri tasvir ettiği kavramlarla isimlendirmesini de bu doğrultuda hatırla-mak gerekir. Arel'in 20 adet tasviri eseri olduğu Ercümen-d Ber-ker'in verdiği listede belirtilmiştir. (Köyden Gelen Haber, Hicran, Bir Peri Masalı vb.) (Özalp, 1986, 2: 98).

Bu tür eserler 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayılıp, çalgı müziği bestecilerinin çok rağbet ettikleri bir tür haline gelmiştir ve çalgılar için bestelenmiş özel eserler, konçerto ve konçertino-lar da zamanla çalgısal müzikte yerini almıştır.

Cemil Bey'in Müzikal Kimliğinde Kaba Saz ve Halk İcrası Etkisi

20. yüzyılın ünlü müzikolog ve müzik teorisyeni Rauf Yekta (1871-1935) kaba sazı 'kahvelerde icrayı sanat eden topluluk' şeklinde tanımlarken, bu gruplarda kemençeden başka eskiden ince saz dışında bırakılmış olan lavtanın da önemini vurgulamış-tır (Yekta, 1986: 87).

Kaba saz icrasını kemençe, lavta, zurna, klarnet, zilli maşa, def gibi çalgıların kullanıldığı, İstanbul ve Rumeli türkülerinin, zey-beklerin, sirtoların, köçekçelerin, tavşancaların çalındığı, köçek-lerin danslarıyla eşlik ettiği, eğlenceye yönelik bir müzik türü olarak tarif etmek doğru olacaktır (Özgen, 2006).

Müzikolog ve müzik teorisyeni Hüseyin Saadettin Arel'in (1880-1955) öğrencisi Dr. Rıza Zühtü Tinel (?-1945? civarı) ise Asri Ke-mençe başlıklı yazma eserinde şu tanımları yapmıştır: "İnce saza karşılık kaba saz namıyla bir saz cümlesi daha vardı.

HÜSEYİN OYUN HAVASI
(ÇEÇEN KIZI)

USÜLÜ-NİM SOFYAN
♩ = 96

TANBÜRİ CEMİL BEY'DEN

Türk Müziği'ne has repertuarı çok iyi bilen ve halk müziğini özümseyen Cemil Bey'in başka bir özelliği, piyano olan bir evde bu müziğe ilgi duyarak büyümesi neticesinde Avrupa müziğini de iyi bilmesidir.

Bu da bir veya iki kemençe ve bir veya iki lavta bulunan saz heyetinden ibaret idi. Kaba saz cümlesinin revaç bulduğu yer olan pazarlar da (...) en ziyade Galata meyhaneleriymiş ve sazaneleri Rumlardan, şarkıcı ve rakkâseleri de keza Rum genç oğlanları, Rum meyhaneci çırakları imiş.

İşte bu heyet, bugün miras alabildiğimiz köçekçe havalarını terennüm ederler, usul ve tempoya uyarak raks ederlermiş" (Sarı, 2010: 16-17). Ege adalarıyla karşılıklı kültürel etkileşim ve göçün yaşanması, özellikle de Osmanlı'nın bu adalardaki gücünü kaybetmesiyle ortaya çıkan göçler, kaba saz kültürünü şehir halk müziği ihtiyacı içinde İstanbul'da var eden unsurlardan biri olmuştur.

Mesut Cemil Tamburi Cemil Bey'in Hayatı adlı kitabında Cemil Bey'in kaba saz repertuarına hâkimiyetini şu satırlar ile anlatmıştır: "...

Cemil Bey Vasil'in minnet ve sanat borcu hissiyle yanından ayırmadığı arkadaşı ve üstadı Lavtacı Andon ve Hristo ile beraber çaldıkları köçekçelere, koşma ve destanlara, tavşancılara adeta gönül vermişti.

Yüzünde münceli, takdîrkâr bir tebessümden yayılan hafif bir zevk ferahlığı içinde tamburla o da refakat ederdi... Esasen Vasil'e gelinceye kadar birçok parçaları kaybolmuş olan bu tarz milli havalarımız, onlarla beraber ölmüştür...

Bununla beraber Vasil'in taksim ve peşrev tavırları da varis-i hakikisi Cemil Bey'e intikal ettikten sonra, onun da ziyâ-ı azimi ile maalesef ölmüştür" (Cemil, 1947: 81).

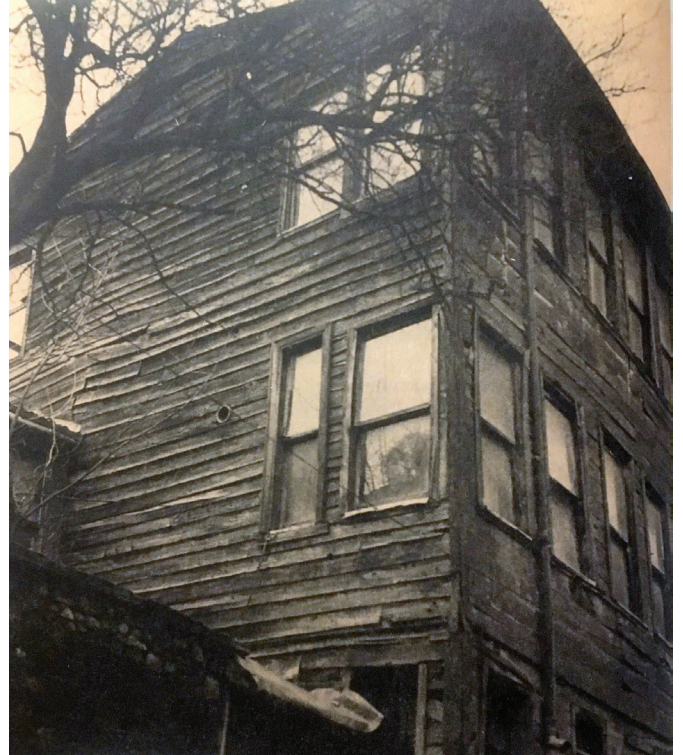
Mesut Cemil adı geçen kitabında dönemin İstanbul'undaki halk icrasının zenginliğinden ve bu zenginlikten pek çok sanatçının habersizliğinden de bahsetmiş, babasının bir dilencinin peşinden koşturarak, söylediği türkünün melodisini elindeki tütün paketinin arkasına Hamparsum notası ile kaydettiğini belirtmiştir: "...

Gerçi o zamanlar halk musikisi, halk sanatı diye bir kıymet kimse tarafından tanınmış değildi. İçinde musiki bahsi de dahil olduğu halde sanat'le sonsuz, girift münasebetleri olan geniş bir folklor ufku bütün dünyada hala açılmamıştı...

Fakat o zamanki İstanbul'a şimdiki folklorcunun içinde bütün ömrünü heyecanla geçireceği bir folklor mahşeri denilebilirdi.

Üç kıt'anın geçitleri üzerinde yayılan imparatorluğun her köşesinden, türlü kılıkta, türlü dilden konuşan, akla gelebilecek her tip insan, eski ve zengin şehre dolup, boşalırdı.

Bizim bugün köylerde, obalarda aradığımız 'aşıklar' o zaman İstanbul'un han ve odalarını, semai kahvelerini, tekke ve zaviyelerini hatta sokaklarını doldururlardı (Cemil, 1947: 71-72).

Mesut Cemil aynı pasajda Tamburi Cemil Bey'in Taşkasap'taki evi ile aristokrat dostlarının oturdukları konaklar arasındaki yollarda ve o konakların içinde halk sanatçılarıyla karşılaştığını, halis bir sanat adamına vergi olan hudutsuz sezîş kudretiyile bu insanları anlamaya, dinlemeye başladığını ise şöyle anlatmıştır: "Yüksek sınıftan zengin ve zarif dostları onu çok kere sohbet meclisinin

dağınık bir anında kaybetmişler, aradıkları zaman, mutfakta aşçı-başının kavalını, parkın bir köşesinde bahçıvan yamağının bağlamasını dinlerken bulunca hayretler içinde kalmışlardı” (Cemil, 1947: 71).

Mesut Cemil babasının halk icrasına ilgi ve alakasından çıkardığı sonucu şöyle kaleme aktarmıştır: “Osmanlı musikisi geleneği ile üstünkörü bir garp taklitçiliğinin yarattığı bir hava içinde iki ayrı kutbun en önemli seyyalelerini seçip alan Cemil, bir taraftan da başka bir cevherden halk musikisinden besleniyordu” (Cemil, 1947: 70).

Bu tavrın izlerini Cemil Bey’in kemençe ile çaldığı Çeçen Kızı, Çoban Taksimi, Gayda Havası, Zeybek Havası, tambur ile yaptığı Gülizâr ve Kürdi makamı taksimleri ve yaylı tambur ile yaptığı Hüseyini makamı taksimi gibi pek çok eserinde görmek mümkündür.

Özellikle kemençe çalgısının Balkanlardaki örnekleri de göz önünde bulundurulduğunda (lyra, lyrica, gadulka), doğasında zaten var olan halk icrası ile kaba saz tavrı ve üslubunun Cemil Bey tarafından yeniden işlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü kemençenin İstanbul’da ilk icra merkezi olan kaba saz’dan ince saz’a girmesinde önemli iki müzik dehası zaten Vasilâki ve Cemil Bey’dir. Günümüzde Vasilâki’ye ait herhangi bir icra kaydına ulaşmak şansına sahip olamadığımız için, Cemil Bey’in icrası halen belirleyiciliğini korumaktadır.

Cemil Bey Avrupa Müziği
tınısına has özellikleri
makam müziğine ustalıkla
imtizaç ettirmiş bir kişiliktir.

Makam hâkimiyeti, makamlar arası
geçişlerdeki mahareti,
girift besteleri, taksimleri,
doğaçlamaları ve betimleme
özelliği ile
yeni bir ekolün de habercisidir.

Sonuç

Yaşadığı dönemin etkisinde kalmış bir virtüöz olarak gelenekseli biçimleyen ve Türk Müziği’ne ilk kez bireyselleşmeyi getiren Tamburi Cemil Bey’in icraları ve eserleri yeni bir gelenek yaratma yönünde dönüm noktasında durmaktadır.

Girift besteleri, betimleme özelliği, kendine özgü süsleme anlayışı, taksimlerinde orijinalite ve soru-cevap motifleri kullanması gibi pek çok öge Cemil Bey’in bireysel ve artistik icrasının habercisidir. Tüm bu artistik özellikleri onun Türk Müziği geleneğini yeniden yorumlayan bir deha olduğunu açığa çıkarmıştır. Şerif Muhiddin Targan, Nevres Bey, Refik Talât Alpman, Sedat Öztoprak, Kanuni Hacı Arif Bey, Ferit Alnar, Refik Fersan ve daha nice besteci ve icracılar söz konusu bireyselleşme ve artistik icra tavrında Cemil Bey’in selefleri olmuşlardır.

Kaynağı insan sesi olan bir müziğe bireyselliğin ve çalgısal müzikte bireyselleşmenin kapılarını icraları, besteleri ve o zamana kadar mevcut olmayan plak kayıtlarıyla açan Cemil Bey, “Türk Müziği’nde Tamburi Cemil Bey Hareketi” olarak ifade edilebilecek dönüm noktasının önemli aktörüdür.

KAYNAKLAR

Behar, Cem. 1992. Zaman, Mekân ve Müzik, İstanbul: Afa Yayınları.

Cemil, Mesut. 1947. Tamburi Cemil’in Hayatı, Ankara: Sakarya Basımevi.

Erdoğan, Kâmrân. 2000. Kişisel Görüşme, İstanbul: Maçka.

Karahasanoğlu, Songül ve Çolakoğlu Sarı, Gözde. 2016. “Geleneğin Dönüşümünde Yerel İcranın Etkisi”, 100. Ölüm Yıldönümünde Üstâd-ı Cihân Tamburi Cemil Bey’e Armağan Kitabı, ed. Ruhi Ayangil. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Özalp, Nazmi. 1986. Türk Musikisi Tarihi - Derleme, Ankara: TRT Yayınları.

Özgen, İhsan. 2006. Kişisel Görüşme, İstanbul: Maçka.

Sarı, Ayhan. 2010. Asri Kemençe ve Kemençe Beşlemesi: Rıza Zühtü Tinel, İstanbul: İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Yayınları.

Tanrıkorur, Cinuçen. 1998. Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler, İstanbul: Ötügen Neşriyat A.Ş.

Yekta, Rauf. 1986–1922. Türk Musikisi, çev. O. Nauhioğlu, İstanbul: Pan Yayıncılık.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

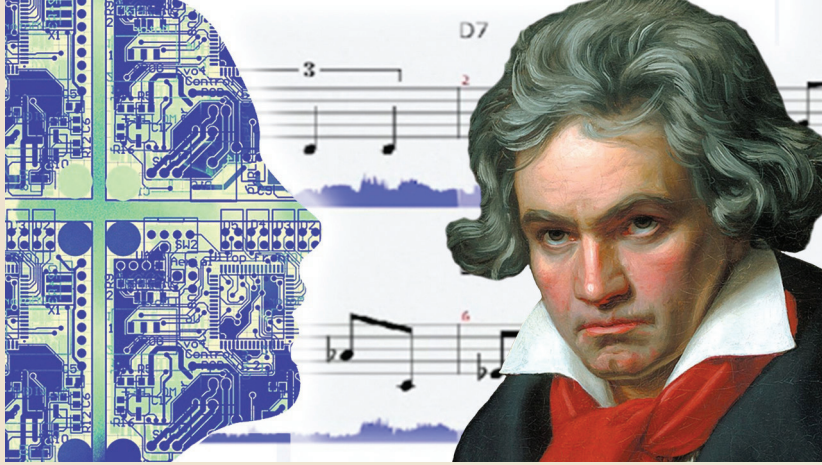
Rahmi Mert Özcan
info@mertozean.com.tr

İnsanlar duygu ve düşüncelerini farklı yöntemlerle anlatabilirler. Bu yöntemlerden birisi de müziktir. Duyularımız için anlam ifade eden tüm sesler müzikten geçer. Her sese müzik diyemeyiz tabii ki! Düzenli bir titreşim ve yüksekliği olması şart. Aksi halde ne olur sorusunun karşılığı da sanırım 'gürültü' olur. Somut ve soyut olarak pek çok anlam taşıyan müzik tüm evrende aynı etkileri yaratıyor. Kendi kültürümüzde veya başka kültürlerde kendimize uygun zevkler bulup onlarla iç içe yaşıyoruz. Her zaman bir hayat değneği gibi yanımızda ve ihtiyacımız oluyor müzik. İşte bu dizeleleri bize böyle yazdırabiliyor. Farklı duygulara götürüyor bizleri ve yeni keşifler yapmamızı sağlıyor. Hayranlık duyabiliyoruz, öte yandan hiç hoşumuza gitmeyecek bir hal de alabiliyor. Bir bütün ama tezatlarla açık, kocaman bir dünya. İşte bu ay, bu yazımda Müzik Kutusu'nun her yıl farklı bakış açıları ile klasikleşen yazı serilerinden biri olan "Bunları Biliyor muydunuz?" başlığı altında Müzikal Zekâ, Müzik – Bilim, Yapay Zekâ vb. konularda sizlere hem küçük maddeler halinde farklı anekdotlar sunarak hem de gerekli, bazen ilginç ve şaşırtıcı haberler eşliğinde detaylar

aktaracağım. Eğlenerek, keyifle okuyacağınızı düşündüğüm bu yazı serimin dördüncüsünde sizler de bazı bilgiler karşısında şaşırıp kalırken, bazı detayları da ayakta alkışlayacaksınız. E o halde detaylara hızlıca giriş yapalım ve Müzik Kutusu'nda bilinmeyenlere yine, yeni ve yeniden yolculuğa çıkalım. :)

1 – Beethoven'ın yarım kalan 10. Senfonisi 'Yapay Zekâ' ile tamamlanacak.

Ünlü Alman klasik müzik piyanisti ve bestecisi Ludwig Van Beethoven'ın yarım kalan 10. Senfonisi, ölümünün 250. yıl dönümü dolayısıyla yapay zekâ kullanılarak yeniden yazılmaya başlandı. Beethoven 9. ve 10. senfoni üzerinde çalışırken hastalanmış, son eserini tamamlayamadan 1827 yılında vefat etmişti. Ünlü besteciden kalan eskiz çalışmaları ve 10. senfoninin girişine ait bazı notalardan yola çıkarak büyük ivme kaydedildi ancak Beethoven'ın tüm eserlerinin yüklü olduğu algoritmayla donatılan yapay zekâ destekli bilgisayarın öğrenmesi gereken oldukça fazla şey olduğu da açıklandı. Yapay zekâyla şimdiye kadar yapılan beste

denemelerinin mekanik ve kendini tekrar eden bir yapıda kaldığı belirtilirken, sonraki çalışmaların çok daha ileri düzeyde olduğu ifade ediliyor.

2 – Mozart müziğinin iyileştirici ve beyin gücünü artırıcı etkisi ne derece doğru?

Biyografi yazarları Mozart'ın kişiliğini enine boyuna incelerken, son 10 yıldır Mozart çok daha farklı bir açıdan ele alınıyor. Bu yeni bakış açısına göre Mozart'ın müziği akneden Alzheimer hastalığına kadar çok farklı hastalıkların tedavisinde büyük yararlar sağlıyor. Bu iddiaların bir kısmı sağlam bilimsel kayıtlara dayalı. Chicago'da bir sinir cerrahı, Mozart'ın belli parçalarının bazı hastalarda sara nöbetlerinin sıklığını ve şiddetini azalttığını ileri sürerken, Kaliforniya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden bilim adamları, bazı Alzheimer hastalarının 10 dakikalık bir Mozart dinletisinden sonra zekâ testlerinde daha iyi bir performans sergilediklerini tespit etmiş. Fakat Mozart'ın müziğinin yararları konusundaki iddiaların pek çoğu kişisel öykülere dayanıyor. Fransız aktör Gérard Depardieu, çocukluk döneminde kekeme olduğunu ve bu rahatsızlığından Mozart dinleyerek kurtulduğunu söylüyor. Parisli ressam Katia Eliard, 8 ay boyunca düzenli aralıklarla Mozart'ın müziğini dinleyerek 10 yıllık psikoterapiden daha fazla yarar sağladığını düşünüyor. Paris'teki Psikiyatri Kliniğinin kurucusu doktor Alfred Tomatis, çocuklarda görülen ruhsal bozuklukların ve yetişkinlerdeki depresyonun Mozart müziği ile tedavi edilebileceğini ileri sürüyor.

3 – İşte "Yapay Zekânın Bestelediği İlk Şarkı..."

Makineler yavaş yaratıcı alanları da işgal etmeye başlamıştı ancak son dönemde yaşanan gelişmeler, yapay zekâ ile nelerin

başarılabilirliğini gözler önüne seriyor. Geçtiğimiz yıl Sony'nin Flow Machine adlı yazılımı, The Beatles tarzında tasarlanmış ilk pop müzik şarkısını üretmişti. Şarkının sözleri bir insan besteci tarafından kaleme alınmış, ayrıca yapay zekânın ürettiği müzik bölümlerinin düzenlenmesinde de insan besteciden yardım alınmıştı.

Şimdi ise YouTube yıldızı Taryn Southern, saniyeler içinde profesyonel müzik üretebilen bir yapay zekâ geliştiren Amper adlı şirket ile birlikte çalıştı. İnsan – yapay zekâ iş birliği ile ortaya çıkan ilk tekli (single) albüm için Taryn, Amper yapay zekâsını sıfırdan bir müzik parçası üretmek için kullandı. Şarkının hazırlanması için Amper sadece saniyede kaç vuruş olacağını (bpm), ritmi, şarkının ruh halini ve müzik tarzını seçti. Taryn kendi vokal melodilerini ve şarkı sözlerini kendisi yazdı. Taryn'in sözleri Amper'ın müziğiyle birleştirilerek son ürün elde edilmiş oldu.

4 – Bilim insanları müzik zevki ve IQ ilişkisini inceledi...

Araştırmalar müzikal tercihlerini Mozart ve Bach'dan yana yapanların sözlü şarkıları tercih eden kişilerden daha zeki olabileceğini ortaya koydu. Araştırma sonuçlarında Rap müzikle zeka arasında da olumsuz korelasyon bulundu.

Independent Türkçe'nin haberine göre, bilim insanları zekâyla klasik, caz, elektronik ya da ambient müzik gibi enstrümental müzikler arasında bağlantı buldu. Çalışma Satoshi Kanazawa'nın zekâyı alışılmışın dışında uyaranlarla ilişkilendiren ünlü Savanna – IQ hipoteziyle de örtüşüyor. Daha zeki bireylerin, daha az zeki kişilere kıyasla daha alışılmadık deneyimler aradıklarını varsayan bu hipoteze göre örneğin zeki kişiler şarkı sözü gibi belirgin içerikleri daha az içeren alternatif müzikler tercih ediyor. Çalışmanın yazarı Elena Ravevska, 467 öğrenciyi bir zeka testine tabi tuttu. Ardından öğrencilerden müzik türlerini tercihlerine göre sıralamaları istendi. Çalışmanın sonunda en yüksek IQ puanlarını alanların net şekilde enstrümental müzikleri tercih ettiği görüldü. 🌀

DEĞİŞİYOR, YENİLENİYOR AMA HEP ZİRVEDE: RADYO

Feridun Ertaşkan

Cazkolik.com

İnternet ve değişen teknoloji içerik kullanım şeklimizi değiştirirse de salgın hastalıklar ve felaket dönemlerinde sosyal medyanın yarattığı bilgi bulanıklığı, bize radyonun önemini yeniden hatırlatıyor...

Korona virüsü, karantina günlerinde, radyonun değişen ve yenilenen önemini bize yeniden keşfetmemiz gerektiğini hatırlattı.

Geçen mart başı kısa sürede dünyayı saran salgın, insanları evlerine kapattığı gibi hâlâ süren bir bilinmezliğin içine de attı. Anlaşılan, çözüm olarak güvenilir bir aşı bulunmadıkça bilinmezlik devam edecek.

Bu dönem, sosyal medya üzerinden küresel iletişimin zirveye yerleştiği dönem oldu. Artık yolda, evde, lokantada, herhangi bir yerde kimi görseniz kulağında kulaklık gözü sürekli cep telefonu ekranında.

Bırakın çevreye bakarak, etrafı seyrederek hayatı gözlemlemeyi, artık yanımızdaki arkadaşımızla dahi konuşmaz olduk. Bunlar işin eleştirel yanları ve esasen bu yanları daha ayrıntılı, daha güçlü konuşmak, yazmak gerekecek. Öte yandan, insanların hızlı haber ve iletişim ihtiyacı da bu yeni iletişim üzerinden karşılanıyor artık.

Ben şahsen, tam bu noktada, temel olarak radyo formatı ve radyonun işlevinin yeniden tarif edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Elbette geleneksel frekans radyoculuğunun yeri ayrı olmakla birlikte bu yeni işlev ve tarif, bize radyonun önemini yeni uygulamalar, yeni bakış açısı ve yeni teknolojilerle birlikte temel olarak yeniden hatırlatıyor.

Elbette radyo halen esas olarak ilk işlevi, yani frekans üzerinden yayıncılık olarak sürdürülse de tıpkı müzik sektörünün yirmi yılda geçirdiği inanılmaz değişim gibi radyo kavramı da aynı hızla değişim geçirdi, geçirmeyi sürdürüyor.

Bu sayfalarda sık sık müziğin plak, CD veya kaset gibi elle tutulabilir geleneksel sektörel malzemeler üzerinden üretim, pazarlama ve tüketim aracı olmaktan çıkıp, yeni nesil dijital platformlara dönüşerek, bilgisayarlar veya cep telefonları vasıtasıyla dinleyicisine ulaştığından söz ettik. Hızlı gelişen bu dönüşümün yarattığı tahribatın hâlâ giderilemediğinden, sektörün tüm paydaşlarının uğradığı milyar dolarları aşan kayıplardan söz ettik ve halen söz etmeye, yazıp çizmeye devam ediyoruz. Ama değişen sadece

müzik sektörü değildi, radyo yayıncılığı da aynı değişimden kendine düşen payı alıyor.

Doksanlı yıllarda Türkiye'nin ne kadar canlı ve dinamik bir radyo hayatı olduğunu hatırlayın. Özel radyoların yayınlarına başlamasıyla müzik sektöründe yaşanan büyük patlama aynı döneme denk gelmişti. Bu elbette tesadüf değildi.

Her gelişme sonrası içe kapanma sürece yaşansa da dijital dönüşümün yarattığı bilinmezliğin sona ermeye başladığına inanıyorum. Müzik sektörü de radyo yayıncılığı da ne yapması gerektiğini anladı ama yine de değişimin hızla devam edeceğini göz önünde tutmak lazım.

Son iki ayda posta kutuma radyo yayıncılığı konusunda birçok yeni bilgi düştü. Bu bilgilerin neredeyse tamamı yurtdışından gelen bilgilerdi ve ortak eğilimleri felaket dönemlerinin radyoculuğun önemini yeniden arttırdığıydı. Felaket dönemleriyle anılmak iyi bir şey değil elbette ama hayatın akışına uygun olduğu kesin.

Gelen son istatistik bilgi, her hafta 272 milyon Amerikalının en sevdiği radyo istasyonunu dinlediği yönünde. Aynı veriyi İngiltere içinde veriyor istatistikçiler. İngiltere'de nüfusun yüzde 87'sinin mutlaka bir radyo istasyonu dinlediğini söylüyor. Benzer istatistikler başka ülkeler için de geçerlidir. Bu da bize gösteriyor ki radyonun, teknoloji nedeniyle yayın formatları değişse de radyo kavramı önemini kaybetmiyor.

Şikâyet ile memnuniyetin aynı oranda olduğu sosyal medya çağındayız. Twitter, YouTube, Facebook gibi önde gelen uygulamaların

Dijital çağda değişen iletişim dili ve yanlısamlar...

Az söz, çok müzik..
Dilin sığlaşması..
Radyonun internet mecralarda
görselleşmesi...
Periskop vb. yayıncılığı...
Online yayıncılık...

önemini biliyoruz ama bu sosyal medya uygulamaları, en önemli konularda dahi kısa sürede agresif bir gevezelik alanına dönüşerek, konuları dejenere ediyorlar, yoldan ayrılıyorlar. Hatta düşünce şeklimizi dağıtıp, dikkatsizleştiriyorlar. İşin doğrusu, bu durumda, radyo dışında hiçbir mecranın, dinleyicilerle doğrudan temas kurmanıza izin vermediği, gerçeğini hatırlamamız lazım.

İnternet bağlantılı gelişen teknolojiler sayesinde radyo, ışıklı cızırtılı nostaljik algı olmaktan çıkarak çok oldu. Belki bu gelişmeleri ilerde başka yazılarda daha ayrıntılı konuşuruz ama sadece podcast kavramının bile, dünyada ne kadar önemli hale geldiğini hatırlatmak gerektiğini düşünüyorum. 🌐

KAYAHAN: USTALAR, GÖNÜLLERDE YAŞAR

Murat Örem

murat.orem@trt.net.tr

Ankara Küçük Esat'taki aynı evden tanışırız (!) USTA'yla. O, 1970'lerde kirada oturmuş, biz aynı evi satın aldığımızda yıl 2009'du. Okuyacağınız bu yazıyı, bu yüzden, biraz da yoğun duygularla yazdım.

Yaşı, 40 ve üzerinde olan herkes Kayahan'ı hatırlar. Çok iyi bir besteci ve solisttir Kayahan. Kayahan'ın besteleriyle anılan isimlerin en ünlüsü, hatta birçok şarkısını Kayahan'dan bile iyi söyleyen isim; Nilüfer'dir. Gerçi kızdığı zamanlarda, tıpkı bir çocuk gibi bestelerinin söylemesini yasaklamıştır Kayahan. Davalık olmuşlardır ama hastalığının son zamanlarında meseleyi tatlıya bağlamışlardır.

Bu hayat böyledir... Bazen ortak olarak en çok iş yaptığının ya da aynı yastığa yıllarca baş koyduğunuzun canını acıtmak istersiniz en çok. İnsan, muammadır. Vardır böyle zaafı insanın, her ne kadar eşref-i mahluk (yaradılanların en şerefli) olsa da...

2016 yılında öldüğünde 66 yaşındaydı Kayahan. Ölüm haberini aldığım da uzun zamandır Kayahan'ı dinlemediğimi düşünmüştüm. Yadırgıyordum, "onu da bunu da şunu da en iyi ben(!) bilirim" tavrını. Muhtemelen başkaları da sevmiyordu bu tavrını ama eminim ki Kayahan'ın pek de umurunda değildi. En çok, kendini sevenlerdendi Kayahan.

Aşk, sevdâ, kızgınlık hallerini biz sıradan insanların müzikte anlayacağı forma sokan, sahici bir yeteneği vardı Kayahan'ın... Kendi kulvarında koşanların arasında da ustaydı hakikaten.

En büyük ve en kalıcı patlamasını 1991 yılındaki Körfez Krizi'nin de yaşandığı dönemde "yeniden" yapmıştı. TRT'deki gece yarısındaki savaş yayınlarının arasındaki boşlukları dolduran bir söyleşiyle (bant kaydıyla) bir daha, bir daha öne çıkmıştı Kayahan. Elbette zaten ünlü bir isimdi ama o geceki TRT yayınında, toplumun hafızasına yeniden kazanmıştı... Yemin Ettim ismindeydi, 1991'deki albümü. Her zamanki gibi çok iyi besteleri de vardı o albümde...

Irak'ta bombalar patlarken, Türkiye'de de Kayahan patlamıştı yeniden...

Hayat böyledir işte, kiminin bahtına bombalar düşürür kimilerinin bahtına da bomba gibi (!) şarkıların yayınlanacağı zamanlar...

Dedim ya; biz ortalama müzik dinleyicileri için besteleri anlaşılır ve çok iyiydi Kayahan'ın. Sesi de hafif tarazlı ve boğuk haliyle farklıydı. 1970'lerde bile harika bir şarkısı dönerdi TRT ekranında; İstanbul'da bir güzel / İstanbul kadar güzel...

Duruşu, tatlı huysuzluğu, eksantrik tavrı ve zamanlaması hesaplanmış çıkışları "yaşadığı toplumun tanjantını kotanjantını (!) iyi hesaplanmış görünse de" kendine özgü tutarlılığı ve anlaşılabilirliği çok yüksekti Kayahan'ın. Ağırlıklı biçimde döne döne sevgiyi ve aşkı aynı tencerede pişirse de, insana dair duyguları da çarpıcı anlattı Kayahan...

Mottosu & İlkesi çok yalın görünse de, kendi içinde anlaşılırdı; **"yolu sevgiden geçen herkesle bir gün bir yerde buluşuruz..."**

Bir eğretileme / ironi / mecaz yaparak söylersek, yukarıdaki cümleyi kuran biri için yaşamak zordu uzun süredir dünyada... Çünkü Allah sonunu hayır etsin ama dünyada yollar uzun zamandır sevgi yerine sevgisizlikten (!) geçer olmuştu ne hikmetse...

Ülkenin pop müzik tarihini dört başı mamur biçimde araştırıp yazacakların mutlaka uğramak zorunda kalacakları duraklardan biri de Kayahan'dır... Kimileri, bir yaz yağmurunda sığındıkları bir yer olarak hatırlayacak o durağı, kimileri de çok sevdiği bir insana kavuşturacak otobüsü beklediği bir tarifsiz anın tanığı olarak...

Bana sorarsanız; çocukluktan ilk gençliğime giderken uğradığım sonra da çok yolumu düşürmediğim bir duraktı Kayahan... Hiç unutamadığım bir sefere çıkmadım o duraktan. Sonraki yıllarda hatırladın mı o durağı diye sorarsanız, gönül rahatlığıyla "evet" diyemem... Peki, unuttun mu diye sorarsanız bu soruya da "kesinlikle unutmadım ama..." derim. Asla unutulacak isim değildir Kayahan...

2000'lerin başında, Ankara'da satın alıp yıllarca oturduktan sonra sattığımız Küçük Esat'taki evde, 1970'lerde de Kayahan yaşamış. Hoş bir anıdır bu durum benim için. Yaşlı komşularımızın söylediğine göre Kayahan'ın kızının bekleliği de o evde yaşanmış. İhtimaldir ki en unutulmaz şarkılarından olan "E Bebeğim Eeee" şarkısını da orada bestelemiştir Kayahan, ta 1970'lerde...

Artık sakallı bıyıklı, biri askerliğini yapmış, kocaman adamlar olan iki erkek evladımızı büyütürken, ben de ne çok mırıldanmışım-dır "e bebeğim eee" şarkısını.

"kırmızı pabuçları duruyor başucunda başı düşmüş yastığa uyuyor mışıl mışıl... E bebeğim eee... E bebeğim eee..."

BİR DÜNYA RADYO

CAZ KULÜBÜ

HAMDİ ÜNLÜ'nün
hazırladığı

CAZ KULÜBÜ

HER CUMA SAAT 19.00-20.00

Hazırlayan- Sunan: Hamdi Ünlü

Caz Kulübü programı caz müziğine ilgi duyan müzikseverleri kulübünde ağırlamaya devam ediyor. Kulübe üyelik bedeli ise haftada sadece bir saatinizi bize ayırmanız.

Sadece caz müziğine ilgi duyan müzikseverlerin değil, aynı zamanda bu müziği merak ederek dinlemeye başlamak isteyenlerin de ilgisini çekebilmek amacıyla yola çıktığımız programda usta ve duayen müzisyenlerin tanıtımının yanı sıra genç ve yetenekli müzisyenleri de keşfederek çalışmalarından örnekler sunuyoruz.

Cazın kavramsal olarak vazgeçilmez iki unsuru kuşkusuz özgürlük ve özgünlüktür. Caz müziğinin temel öğeleri çok ritimlilik, doğaçlama ve armonidir. Caz müziğini Avrupa müziğinden ayıran en önemli özellik şüphesiz hiçbir sınır tanımayan doğaçlama unsurudur. Bunun sayesinde caz kendi içinde etnik-caz, free-caz gibi birçok alt türe ayrılmaktadır.

Peki, hiç düşündünüz mü niye bu müziğe "caz" (jazz) deniliyor? Bu konuyu araştırdığımızda belli başlı üç teoriye ulaşabiliyoruz. İleri Princeton Üniversitesi profesörlerinden Harold Bender'a ait. Bender sekiz yıllık bir çalışma yaparak sonuçta bu kelimenin Batı Afrika sahilinden Amerika'ya götürülen yerlilerle beraber yolculuk ettiğini ve "hızlandırmak", "heyecanlandırmak" anlamında kullanıldığını söylemektedir. İkinci teori ise Glasgow Üniversitesi profesörlerinden Henry George Farmer'a aittir. Bu kelimenin Arabistan'dan Sudan vasıtasıyla Afrika'ya süzüldüğünü ve aslının "cazib", "cezbe" gibi Arapça kelimelerden geldiğini, Afrika'da Arapça'ya çok yakın bir lisan kullanan "Hausa" yerlilerinin uzaktan gelen davul sesleri için "jaziza" tabirini kullandıklarını belirtmektedir.

Hatta bu teoriyi takip edenlerin bir kısmı caz tabirinin Arapça "haz" kelimesinden geldiğini dahi söylemektedirler. Üçüncü teori ise caz tabirinin Fransızca "jaser" kelimesinden geldiği ve konuşmak, gevezelik etmek manasına gelen bu tabirin müziğe aktarıldığı yönündedir. Günümüzde hala araştırmalar devam etmekte ve çeşitli teoriler ileri sürülmektedir. Fakat önemli olan nokta caz tabirinin önceleri New Orleans dolaylarında "jass her up" yani hızlandır, heyecanlandır, canlandır anlamında kullanıldığıdır.

Yapılan birçok araştırmanın sonucunda Caz Müziği'nin Amerika'da New Orleans ve Mississippi deltası civarında ortaya çıktığı

ve yine aynı nehir yoluyla civar bölgelere yayıldığı da aşağı yukarı kesinlik kazanmıştır. Yani bu durumda caz, Louisiana eyaletinde başlamış ve Alabama ve Tennessee eyaletleri yardımıyla da etrafa yayılmış bulunmaktadır. Bunun belki de en önemli sebebi New Orleans civarında Fransız asıllı göçmenlerin yaşamasıdır. Anglosaksonlara göre daha disiplinsiz ve rahat olan Fransızların, siyahileri kendi örf, adet ve eğlencelerinde daha serbest bıraktığı ve hatta araştırmacı ve meraklı bir ırk olarak bazı hususlarda siyahileri destekledikleri dahi düşünülebilir.

Cazı tanımlayacak olursak, bilindiği üzere genel olarak Batı Afrika'dan ve bilhassa Belçika Kongosu'ndan Amerika'ya esir olarak götürülen siyahilerin zamanla kendi ritim anlayışlarıyla Avrupa armoni ve melodilerinin karışımından ortaya çıkardıkları bir müzik kolu denmektedir.

Afrika siyahilerinin kendilerine has ve Avrupa müziğine aykırı poliritmik diyebileceğimiz karmaşık ritim anlayışını melodik olarak pek fazla bir şey ifade etmeyen ve günümüzün marimbasına benzeyen tahtadan yapılmış müzik aletleri vardı. Armoni olarak da dans edip vokal yapıyorlardı. Siyahilerin kendilerine has bu müziksel yapıları geçmişte ve günümüzde halen caz dahil rock müzisyenleri tarafından kendi müziklerini oluşturmak için esin kaynağıdır. Buna en güzel örnek caz dünyasından Art Blakey ve rock dünyasından da Ginger Baker'dır. Her iki efsanevi davul ustası uzun süreler kaldıkları Afrika'da edindikleri ritim örgülerini başarıyla müziklerinde uygulamışlardır. Caz Kulübü'nde bunları örnekleriyle sunmaktayız.

Amerikan İç savaşı'ndan sonra bir miktar serbestlik kazanan siyahiler, 30-40 yıl kadar çeşitli işlerde çalışırken bazıları gezginci sokak satıcılığı yaptılar. Mallarını şarkı ile pazarlayarak satan bu insanlar bu şekilde müzik hasretlerini de dindirmeye çalıştılar. Bu sokak şarkıcılarının günümüze kadar gelen örneklerinde, pesleştirilmiş, "blue note" dediğimiz notalar bolca mevcuttur. Tarlalarda çalışan siyahilerin de "field holler" denilen yanık tarla şarkılarında yine aynı pesleştirilmiş notalar vardı.

Yirminci yüzyılın başlarında nispeten kendilerini toparlayan siyahiler yavaş yavaş müzikle uğraşabilmeye başladılar. Uzunca bir süre beyazların kiliselerine gitmek, danslarını görmek, müziklerini dinlemek ne de olsa onları etkiledi. Böylece müzikle ilgilenmeye fırsat bulduklarında kendi gelenekleriyle beyazların onlara çekici gelen yönlerini harmanlamaya başladılar ve sonuçta bir sentez ortaya çıktı. Bu sentez günümüzde Avrupa'yı da içine alarak halen evrilmeye devam ediyor. Bir dönem Almanya'da ve Sovyet Rusya'da yasaklanan bu müzik, yine de sevildi ve yayıldı. Özellikle ikinci dünya savaşı sonrası Rusya'da ciddi yaptırımlar

uygulandığı için hiçbir caz plağı ülkeye sokulmamaya çalışıldı. Caz müziği yapanlar ülkeden sürgün edildi. 70'lerde Sergey Kuryokin ile birlikte Sovyet Rusya Modern Caz Müziği'nin en önemli temsilcilerinden olan Anatoly Vapirovo, tutuklandı ve hapse atıldı. Gizlice bu dönemde yaptığı kayıtlarını yurt dışına kaçırdı. 1985'te Bulgaristan'a kaçtıktan sonra 2005'e kadar Varna Caz Festivali'ni yönetti. 60'tan fazla albüm kaydetti ve sadece caz değil birçok senfonik eser de besteledi.

O dönemde, 60'lı 70'li yıllarda Rusya'da sadece klasik müzik dinlenmesine ve icra edilmesine izin veriliyordu. Fakat bu müzik insanları o kadar etkiledi ki, albümleri röntgen filmlerine basarak pikaplarında dinlemek zorunda kaldılar.

Şunu belirtmeliyim ki, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun Radyo-3 postasını ilkokuldan beri dinleyen bir hayran olmamın yegâne sebebi bu kanalda yer alan her tür müziğin tanıtımının son derece detaylı anlatımıdır. Yaptığım araştırmalar ve uzun süreli seyahatlerim sonucunda yurt dışında bu kadar detaylı, açıklamalı programların yer aldığı başka bir radyoya henüz hiçbir ülkede rastlamadım. 1990'da TRT İzmir Radyosu'nda başladığım bilgi paylaşımı benim için en büyük mutluluk.

Kalın sağlıcakla.

Okyanustaki Damlalar

Hazırlayan ve Sunan
Talat Er

Salı
21.00

İstanbul Radyosu

OKYANUSTAKİ DAMLALAR

 Hazırlayan - Sunan: Talat Er

Sözün yetmediği yerde, saz musıkisi başlar...

1988 yılından beri TRT'de keman sanatçısı olarak görev yapıyorum. Aynı zamanda saz eserleri ve şarkı formunda bestecilik yönlerim de var. Kemana başladığım ilk yıllarda ben de her müzisyen gibi, keman metotlarıyla birlikte saz eserleri dinledim ve çalışmaya başladım. Profesyonel bir müzisyen olduktan sonra da özellikle saz eserlerini icra etmekten her zaman ayrı bir haz aldım. Saz eserlerinde, şarkılara göre, hem duygu açısından hem de teknik açıdan, duygu ve düşünceleri daha özgür bir şekilde yansıtabilmediğini, aynı zamanda icracıların tekniğini geliştirmekle birlikte; dinleyicilerin de hayal gücüne hitap ettiğini düşünüyorum.

Günümüzde sözlü müzik daha çok ön plana çıkmış gibi görünse de, klasik müzik dinleyicileri gibi, bizim musıkimizde de saz eserlerini dinleyen geniş bir kitle her zaman olmuştur. Klasik müzik demişken, bizim eserlerimizle çok ortak noktaları var. Örneğin: Peşrev, Saz Semai, Medhal, Saz Eseri, Sirto, Longa, Zeybek ve oyun havalarını form olarak klasik müzikteki senfoni, konçerto ve sonatların karşılığı olarak görebiliriz. Ancak bizdeki enstrüman, makam ve usul çeşitliliğini düşündüğümüz takdirde daha zengin bir müzik kültürüne sahip olduğumuzu söyleyebiliriz.

Saz eseri kültürümüzü araştırdığımız zaman, çok eski dönemlerde müziğin, sanat olmanın yanı sıra bilim dalı olarak da görüldüğünü öğreniyoruz. 9.yüzyılda yaşayan bir İslam filozofu ve bilim adamı olan Farabi, aynı zamanda bir bestekâr idi. Bestelediği saz eserlerinin çok az bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bir rivayete göre Farabi'nin, gökyüzündeki astronomik hesaplamaları baz alarak kanunu geliştirdiği iddia edilmektedir.

Osmanlı Sarayı'nda da musikiye çok önem veriliyordu. Birçok padişah, ciddi bir müzik eğitimi alıyordu. 4. Murat, 3. Selim, Gazi Giray Han, Şehzade Seyfettin Efendi gibi önemli bestekârların saz eserleri, bugüne kadar ulaşmıştır. Yine o dönemlerde, hanedanın kadın mensuplarından bestekâr olanlar da var. Şehzade Seyfettin Efendi'nin kızı olan Gevheri Osmanoğlu'nu ve Dilhayat Kalfa'yı bu kadın bestekârlara örnek olarak verebiliriz. O dönemlerde, klasik müzikte henüz kadın bestekâr yokken; Dilhayat Kalfa, özellikle bestelediği Evcara peşrevi ve saz semaisiyle çok büyük takdir toplamıştı. Kevser Hanım'ın bestelemiş olduğu Nihavend Longa, düzenlemeler yapılarak farklı müzik türlerinde de icra edilmiştir. Bu eserler kendi zamanında olduğu gibi, günümüzde de popülerliğini koruyor.

Cumhuriyet Dönemi'nde de musikiye ve saz eserlerine değer verildi. Çok önemli saz eserleri bestelendi ve çok değerli üst sanatkârlar tarafından icra edildiler. Dönemin besteci ve icracılarından örnek verecek olursak: Tamburi Cemil Bey, Mesut Cemil, Selahatin Pınar, Refik Fersan, Hakkı Derman, Şükrü Tuna, Kemal Niyazi Seyhun Bey gibi sanatkârlarımızın; ayrıca Kemani Sebuhan, Tamburi Aleksan Efendi, Nikoğos Ağa, Asdik Ağa, Leon Hancıyan, Kemençeci Vasilaki, Bimen Şen, Yorgo Bacanos, Nubar Tekyay, Udi Hrant gibi gayrimüslim sanatkârların da icracı ve besteci olarak musikimize çok büyük katkıları olmuştur.

Dönem saz sanatkârları, Atatürk'ün huzurunda da meşkler yaptılar. Bir seferinde Atatürk, Tamburi Refik Fersan'a şöyle der: "Her fasıl peşrevle başlıyor ve saz semaisiyle bitiyor. Dörder " hane" olarak yapılan bu eserlerin, bilhassa saz semailerinin tavrı, aşağı yukarı birbirlerinin aynı. Bizlere heyecan verecek, ruhumuzu okşayacak zeybek havaları gibi kıvrak nağmelerle tertip edilselerdi olmaz mıydı" der...

Salon orkestrası konserine başladığı anda Refik Fersan Yerinden kalkar, saz musikisini ve kendisini de ilgilendiren bu istek üzerine, derhal bir eser bestelemek üzere tenha bir yere çekilir. Bir kâğıt parçasına o anda içine doğan nağmeleri, Hamparsum notasıyla yazar. Dördüncü hanede zeybek temposunda bir oyun havası ekler. 15 dakika gibi kısa bir sürede meydana getirdiği bu eseri, 'Nikriz Saz Semaisi' olarak tamamlar. İşte bu

eser, Atatürk'ün isteği üzerine bestelenmişti. O sırada orkestra, dans havalarını çalmaya devam ediyordu. Atatürk Refik Fersan'a; 'üstadım neredeydiniz?' diye sorar. Fersan: "Paşam, emirlerinizi yerine getirmek üzere dışarıya çıkmış idim. Müsaade buyurursanız, şimdi bestelediğim 'Nikriz Saz Semaisi'ni dinleteceğim" der. Paşa hayret etmişti. Refik Fersan, derhal tamburla eseri çalmaya başlar. Atatürk, dikkatle takip ediyordu. Son hanenin zeybek usullerine başlar başlamaz: "Bravo! Aferin evlâdım" diyerek misafirlerine: "Haydi bakalım, hepimiz zeybek oynayacağız" der... Saz eserlerimiz tüm zamanlarda çok sevildi ve dinlendi. Birçok sinema filminde ve televizyon dizilerinde jenerikleri süsledi; adeta nakış gibi yüreklerimize işledi.

Musikimizi ve saz eserlerimizi anlatmaya satırlara ve kitaplara sığmaz...

Dede Efendi şöyle demiş: "Musiki bir deniz, ben paçalarımı sıvıdım, hala içine giremedim"...

Program isimimiz olan "Okyanustaki Damlalar" bir anlamda bu anlamlı mesajdan yola çıkarak doğdu.

Okyanustaki Damlalar, 2020 yılının ilk haftasında, TRT Nağme'de, salı akşamları saat 21.00'de dinleyicileriyle buluşmaya başladı. Programı hem hazırlıyor hem kendi duygu ve düşüncelerimi aktararak sunuyorum. TRT Arşivinden faydalanarak, birbirinden farklı makamlarda ve formlarda saz eserlerine yer veriyoruz. Bazen taş plak, bazen günümüzün cd kayıtları olmak üzere, geçmişten günümüze birbirinden değerli saz sanatkârlarının icralarıyla dinletiyoruz. Dinleyicilerimize eserler öncesinde; besteci, eserler ve zaman zaman icracılar hakkında bilgiler veriyoruz. Eser içindeki bazı özel ya da zor bölümler hakkında, çok detaya kaçmadan, açıklama yapmayı ve dinleyicilerimizle paylaşmayı seviyorum.

Programın amacı, eser icralarını dinletmek kadar bir anlamda bilgilendirmek ve hoşça bir yayın gerçekleştirmek. Bu anlamda TRT Nağme kanalımızı, Türk Sanat Müziği severler kadar, amatör korolar da müzisyenler de takip ediyor. Özellikle az icra edilen eserlerin, nasıl icra edileceği konusunda tereddüte düştükleri zaman, onlardan gelen istekleri de değerlendiriyoruz. TRT bir okul olarak görüldüğü için, program amaçlarımız arasında, en doğru icraları vermek var.

Yayınımız banttın olmasına rağmen, özel zamanlarda örneğin milli bayramlarda ya da dini bayramlarda, program formatına uygun olarak zeybekler, sirtolar ve oyun havalara da yer veriyoruz.

Saz eserlerini icra etmeye ve programlar yapmaya devam edeceğiz. Musikimizi hem geniş kitlelere ulaştırmak, hem yeni nesle de sevdirmek gerekiyor. Çünkü sözlerin, duygu ve düşünceleri ifade etmeye yetmediği yerde, saz eserleri ve taksimler başlar diyorum. 🎵

Dünyanın müziği, müziğin dünyayı değiştirdiği dönem

DOKSANDAN SONRA

Hazırlayan ve Sunan
Selim KARAKAYA

Her Pazar
12:05

DOKSANDAN SONRA

 Hazırlayan ve Sunan: Selim Karakaya

Bir kural gibi söylemek doğru olmaz ama müziğin her dönemini, öne çıkan tarz ve özellikleriyle anlatmak genel olarak mümkün. Örneğin 60'larda rock'n roll coşkusunu, 70'lerde özgür ruhların ritimli seslerini, 80'lerde synthesizer ile yavaş yavaş elektronikleşmeye başlayan müziği duyduğumuzu söyleyebiliriz. 1990'lı yıllarla birlikte her şey biraz daha farklı bir yola girmeye başladı çünkü dünya kendisini hızlı bir değişimin içinde buldu. Özellikle internet kavramının hayatımıza dahil olması, daha önce hiç tahmin edilemeyen bir hızla yaşadığımız gerçek bir dönüşüme sebep oldu. Yıllar boyunca dünyayı hep diken üzerinde tutan soğuk savaşın sona ermesi ve Yugoslavya'nın bölünmesiyle farklılaşan Avrupa coğrafyasından, iklim değişikliği ve gerginleşen dünyaya kadar olumlu-olumsuz birçok gelişme yaşanırken, teknoloji de her gün hayatımıza yeni ürünler eklemeye başladı. Cep telefonlarından dizüstü bilgisayarlara, giyilebilir teknolojilerden mp3 müzik çalarlara kadar tanıştığımız her cihaz sadece hayatımızı kolaylaştırmakla kalmadı, aynı zamanda yaşam tarzımızı da değiştirdi. Elbette müzik de bu değişimden nasibini aldı.

90'lı yıllarla birlikte müziğin içerik olarak da tarz olarak da önemli bir devinime girdiğini görüyoruz. Bu süreçte Take That, Spice Girls, N'Sync gibi proje grupları, müzikle beslenen önemli yardım kampanyalarını, alternatif rock müziğin yükselişini, dans ritimlerinin öne çıkışını, rap tarzının dünyaya yayılışını izledik. Bir yandan

da politikacıları eleştirerek değişim başlatan şarkılar kadar, hiçbir şey anlatmamasına rağmen sadece birkaç kelime ile çok popüler olanlara da şahit olduk. Yani aslında müzik dünyasının da 90'ların kendisi kadar kafası karıştı. Bazen dünyadaki gelişmeler müziği etkiledi, bazen de müzik ve müzisyenler dünyanın gündemini etkilediler. İşte bu yüzden biz 1990 yılıyla başlayan sürece "Dünyanın müziği, müziğin de dünyayı değiştirdiği dönem" diyoruz ve o dönemin şarkılarını, o dönemin hikayeleriyle birlikte Doksandandan Sonra'da buluşturuyoruz.

Doksandandan Sonra'yı Selim Karakaya hazırlayıp sunuyor. Aslında bu durumun temelinde de mantıklı bir gerekçe var. Selim Karakaya, yayıncılık hayatına 90'larda başlamış ve o dönemin müziğine sadece dinleyerek değil, yaşayarak da şahit olmuş.

ODTÜ'de mühendislik okurken öğrenci toplulukları sayesinde yeni bir oluşuma dahil olarak, yaklaşık bir yıla yayılan hazırlık çalışmalarının ardından Ocak 1995'te Radyo ODTÜ'nün kuruluş ekibinde yer almış.

Benzer şekilde 1998 yılında da yine Ankara'dan ulusal yayın yapan ilk özel radyolardan biri olan Radyo Mydonose'un kuruluş ekibine dahil olmuş. Her iki radyoda da yayın ekibinden yöneticiliğe kadar hemen her görevde bulunmuş, ayrıca radyolar adına çeşitli konserler, etkinlikler, turneler organize etmiş. Yani 90'lı yılları hem mikrofona yayın tarafında, hem de sahada deneyimlemiş ve bütün bu gelişime, değişime şahit olmuş. Bu deneyimle birlikte sadece bir anlatan olarak değil, bir yaşayan olarak da dönemin müzik hikayesini radyoya aktarıyor. Program sağlam bir araştırmayla da desteklenince ortaya hem eğlenceli hem de arşiv niteliğinde bilgilendirici bir dönem yayını çıkıyor.

Doksandandan Sonra'da her şeyden önce şarkıların hikayeleri var. Bu bazen bir şarkının yazılış şeklinin hikayesi olduğu gibi, bazen de şarkının neden yazıldığı ya da yazıldıktan sonraki etkisi olabiliyor. Örneğin, R.E.M.'den Michael Stipe, Drive şarkısının onun için çok özel olduğunu söylediğinde, ondan duygusal hikayeler duymayı bekliyoruz. Oysa Michael, ilk defa o şarkıyla birlikte daktilodan bilgisayar klavyesine geçtiğini anlatmış. Meğer şarkıları asla el yazısıyla yazmamış, el yazısının şeklinin şarkının duygusunu farklı hissettirdiğini düşünüyormuş.

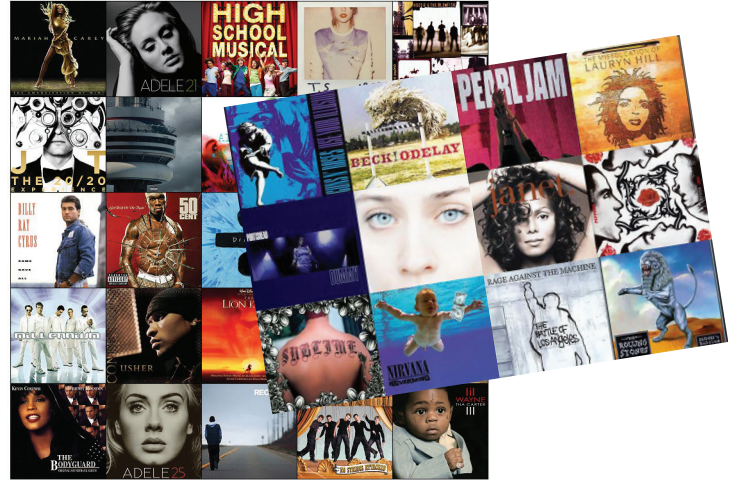
Lenny Kravitz o meşhur Fly Away şarkısının melodisini, stüdyoya yeni getirilen amfinin sesi iyi çıkıyor mu diye denerken bulmuş.

No Doubt grubunun efsanesi Don't Speak, aslında Gwen Stefani'nin kardeşi Eric'in yazdığı bir şarkı olarak yola çıkmış. Ancak Gwen, onu bir ayrılık şarkısına çevirmiş ve bambaşka bir havaya bürünmüş.

Tarihin en çok yeniden yorumlananlarından biri olan The Proclaimers'ın 500 Miles şarkısı, grup üyelerinden Craig Reid maça giderken kaç basamak çıkacağını düşünürken ortaya çıkmış.

Bir yandan da 90'lı yılların şarkılarının gücü ve döneme etkisi var. Örneğin, Paul McCartney'nin birçok müzisyeni bir araya getirerek yeniden yorumladığı Come Together sayesinde dünyanın çeşitli yerlerinde açlıkla mücadele eden çocuklara dikkat çekiliyor ve yardım götürülmesi sağlanıyor.

Bir başka örnekte, birçok isim ve toplumsal lider bir araya geliyor, iklim değişikliğinin hayata etkisini anlatarak Beds Are Burning şarkısını yorumluyor. Grup adına da azalan zamanı temsil etmesi için Tck Tck Tck denerek farkındalık sağlanıyor ve önemli politik adımlar atılıyor.

Soul Asylum, Runaway Train şarkısının klibinde kayıp çocukların fotoğraflarını yayınlamak onlarcasının bulunmasını sağlıyor. Öyle ki yeni fotoğraflarla yeni klip hazırlanmasına ihtiyaç duyuluyor ve oradan da bulunurlar oluyor.

Bütün bu özel çalışmalar, insanın aklına USA For Africa projesinden bir anekdot getiriyor. Dönemin en ünlü isimlerini bir araya getiren bu özel şarkının kayıtları için stüdyoya gelen her sanatçıyı kapıda büyük harflerle yazılmış bir uyarı karşıladığını anlatmıştı Stevie Wonder.

Lütfen egonuzu dışarıda bırakın!

Müziğin aslında kişiler kadar topluma da hizmet eden bir üretim olduğunu biliyoruz. Ama onca renkliliğe rağmen, gösteri dünyasında bireysel olarak yaşamak ve tutunmak gerçekten çok zor. Yıllar boyunca üretmeye devam eden isimler kadar, tek şarkıyla silinip gidenler de var. Yani tutunanlar ve tutunamayanlar. Yani aslında hayatın ta kendisi aslında.

Artık herkesin kısa şöhretlere sahip olmaya başladığı dönemde, yani 90'lar ve devamında, bize güzel müzikler dinletmiş olan her bir isme saygımızı, onların harika şarkılarına da sevgimizi göstermek için her hafta buluşuyoruz.

Doksandandan Sonra, dünyanın müziği, müziğin de dünyayı değiştirdiği dönemden seslenmeye devam ediyor.

BİR DÜNYA KİTAP

Müzik Kitaplığı

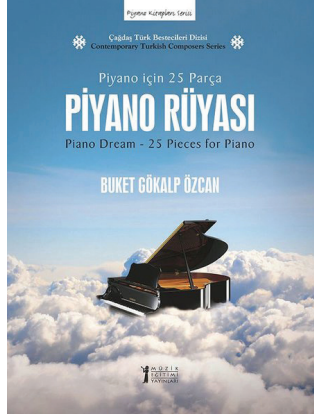
Hazırlayan: Nesrin Büyükturan

PIYANO RÜYASI: PIYANO İÇİN 25 PARÇA

BUKET GÖKALP ÖZCAN

MÜZİK EĞİTİMİ YAYINLARI / 2020

Kovid-19 salgını başladığında söylediğimiz gibi her süreç kendi eserlerini üretiyor; ister müzik olsun ister edebiyat isterse sinema alanında olsun. Kitap dünyası için de aynı süreç işliyor. Salgının can dostu, mücadele arkadaşı kitapları bizlere ulaştıran yayınevleri ve yazarları yeni dönemin koşullarını, ihtiyaçlarını görüp ihtiyaçlarımıza cevap olacak yayınları bir bir piyasaya sürmeye başladı bile. Geniş kapsamlı bir örneklem üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre karantina döneminde insanların en çok ilgilendiği alanlardan birisi de online ya da çeşitli basılı materyaller aracılığıyla bir enstrüman çalmayı öğrenmeye yönelmeleri olmuş. Piyanist Buket Gökalp Özcan da bu ihtiyaca cevap verecek bir kitabı daha, piyano öğretmenleri ve öğrencileri için hazırladı. Piyano için seçilmiş 25 parçanın yer aldığı kitapta klasik müzikle ilgilenenlerin yanı sıra film müziği, new age, caz ve pop müzik severlerin de ilgisini çekecek özgün besteler yer alıyor. Biz kısa bir tanıtım yaptıktan sonra sizleri daha doğru yönlendireceğini düşündüğümüz müzisyenlerin kitap hakkındaki fikirlerini de paylaşalım sizinle.

Dünyanın en prestijli müzik okullarından New York Juilliard Müzik Okulu'nda lisans ve yüksek lisans derecelerini aldıktan sonra uluslararası önemli müzik kurumlarından ve önemli piyanistlerden aldığı dersler sonucu virtüözlük unvanı kazanan Dr. Benal Tanrısever Şimşek kitapla ilgili şunları söylüyor:

"Yaratıcılık zor zamanların en güzel dostudur. Bunun en güzel örneğini piyanist Buket Gökalp Özcan bize sundu. Pandemi nedeniyle yoğun ev hayatına döndüğümüz günlerde, birbirinden güzel ve eğitici parçalar dizisiyle piyano repertuarını zenginleştirecek eserler yarattı. Teknik ve müzikal anlayışı geliştiren ve pekiştiren içerikte olan bu güzel çalışmalar, her piyano öğrencisinin sahip olması gereken eserlerdir. Piyano eğitimi alan tüm öğrenciler ve öğretmenlerin dikkatine sunar, Buket Gökalp Özcan'ı bu değerli çalışmalarından ötürü içtenlikle kutlarım."

Kitaba dair fikir sahibi olmak açısından bir de İtalyan basınının "piyanonun şeytani meleği" diye tanımladığı ve müzik çevrelerinde "Emre Chopin" lakabıyla anılan piyanistimiz Emre Şen'e kulak verelim:

"Buket Gökalp Özcan'ın hazırladığı 25 parçalık bu kitapta öğrenciler için son derece zevkli ve kulağa hoş gelen özgün besteler yer alıyor. Sadece klasik müzik alanında derinleşmek istemeyen ve film müziği, new age, caz ve pop alanlarında da klavyede hem teknik hem de stili kavrayıp derinleştirmek isteyenler için biçilmiş kaftan olmuş bu derleme. En güzel tarafı da sizi kısa sürede performansa ulaştırması. Yani deşifre aşamasında fazla zorlamadan, süratle parçayı çıkarıp bir yandan da tekniğinizi geliştirmenize katkı sağlayacak bir içeriğe sahip. Her parçanın ayrı bir atmosferi, karakteri ve konusu olması da kitabı çok renkli kılmış. Zevkli çalışmalar!"

MÜZİK NOTLARI

YALÇIN ÇETİNKAYA

BÜYÜYENAY YAYINLARI / 2018

Müzik felsefesi, müzik sosyolojisi gibi konularda akıl açıcı yazılardan feyz aldığımız Yalçın Çetinkaya'nın "Müzik Notları" kitabı bu sayımızın bir diğer tavsiyesi olarak sayfamızda yerini alıyor. Çetinkaya'nın İhvân-ı Safâ'da Müzik Düşüncesi, Memleket Meseleleri ve Müzik Yazıları gibi bu kitabı da müziğe dair birçok katmanlı değerlendirmeler içeriyor. Zira müziğin ne kadar fazla katmanını görebiliyorsak müziğin özüne o kadar ulaşabiliyoruz. Kitap kendini o kadar güzel tanıtıyor ki bize fazla söz söylemeye lüzum bırakmıyor:

"Müzik, hiç şüphesiz varlık ağacının bir meyvesi. İnsan, bu varlık ağacına ne kadar ihtimam gösterirse, o ağacın meyveleri de o kadar yaratılışa uygun ve lezzetli olacaktır.

Müzik Notları, varlık ağacına ihtimam gösteren ve günlük bir gazetenin gerekli-gereksiz bilgi akıntısına direnen; ama içinde yaşadığı çağda ait olduğu medeniyete ve geleneğin gücüne yaslanıp onun enerjisinden beslenerek bir pencere açmaya çalışan konusu müzik olan yazıları bir araya getiriyor.

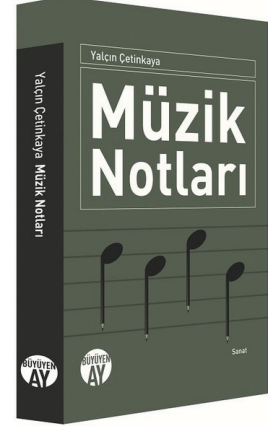
Bu yazılar hem kadim müzik konularına, hem Osmanlı/Türk ve hem batı müziği konularına, hem Anadolu'nun türkü zenginliğine ve hem de güncel müzik olaylarına temas eden, okuyucuda yeni ve farklı bir müzik düşüncesi ve bakış açısı oluşturmak çabası içinde olan yazılar.

Müzik kültürümüz hakkındaki gayretlerini gazete yazılarından ve kitaplarından bildiğimiz Yalçın Çetinkaya müzik konusunda ısrarlı bir duyarlılık ve asli bir zevk meydana getirmeye çalışmanın kültür dünyamızdaki benzeri pek görülmeyen bir örneğidir.

Onun yazılarında ele aldığı konular, çok geniş bir yelpazeyi kucaklamaktadır. Bu biraz da yöneldiği alanın tabiatından kaynaklanmaktadır.

Böyle bir geniş yelpazenin hakkını vererek kaleme aldığı yazılar ortak bir müzik bilinci oluşturma konusunda öncü olma özelliğini her zaman koruyacaktır. Bu bakımdan Müzik Notları, dünya müzik atlasını ihtiva eden zamana mütehammil yazıları bir araya getirmekte.

Batı müziği, Osmanlı-Türk müziği, tasavvuf müziği, halk müziği-türkülerimiz, kadim müzik düşünceleri ve İslâm müzik düşüncesine dair müzik yazılarını bir araya getiren bu eser bize ısrarla ve samimiyetle şu düşüncüyü vermektedir: Varlık ahenktir, müzik ise bir ahenk sanatı."

MÜZİKONOMİ

ALAN B. KRUEGER

MUNDİ – MÜZİK KÜTÜPHANESİ

YAYINLARI / 2020

Bu yılın Mart sayısında yeni bir müzik kütüphanesinin doğuş haberini paylaşmıştık sizlerle. MSG ve Can Yayınları'nın yeni markası Mundi Kitap işbirliğiyle ortaya çıkan "Müzik Kütüphanesi" serisinin ilk yayını "Bedava Müzik" kitabını tanıtmıştık. Müzisyen ve MSG Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Harun Tekin'den alıntıyla hem kitabı hem yeni kütüphanemizi konuşmuştuk sizlerle. Tekin şu sözlerle bizi birlikte düşünmeye davet etmişti: "Müzik Kütüphanesi" temel bir tespitin sonucu: Meslek birliklerimiz bu çağda kendilerini anlatmadan ve topluma katma değer sunmadan hayatta kalamaz.

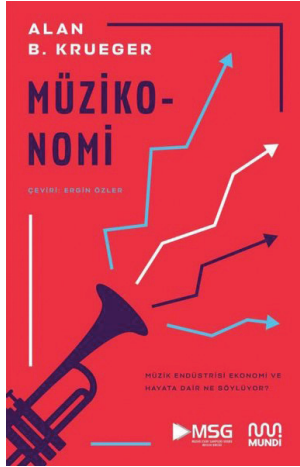
MSG bu yayınlarla, müzik tüketen kişi ve kurumlarla arasındaki iletişimi güçlendirmeyi hedeflerken, toplumu müzik dünyasıyla ilgili tartışmalara dâhil olmaya, müzikten daha fazlasını dinlemeye ve birlikte düşünmeye davet ediyor... Birlikte düşünmenin adımlarını atmışken şimdi kütüphanenin ikinci kitabında sıra...

"Müzik Kütüphanesi"nin ilk kitabı mart ayının başında çıktığında, 2020 yılının dünyayı durduracak bir salgınla "taç"lanmak üzere olduğunun farkında değildik. Yüz binlerce insanın hayatına mal olan küresel salgın, müzik endüstrisini de kökünden değiştirecek gibi görünüyor: Canlı müzik bir daha eskisi gibi olacak mı?

Bu dönemde insanların ne kadarı bir araya gelerek eğlenmek isteyecek? Evden yapılan canlı yayınlar ve bu yayınların çoğunlukla "bedava" olması, dinleyicinin/izleyicinin kafasında performansın anlam ve önemine dair bir erozyona yol açacak mı? Müzisyenler, teknisyenler, ışıkçılar nasıl para kazanacak? Müzik, dünyanın en ucuz şeyi olmaya devam mı edecek, yoksa daha da mı ucuz olmalı? Peki, müziksiz bir dünyayı birkaç gün deneyimlemek, acaba toplumun geri kalanına başka bir fikir verir miydi? Ve herkesi farklı farklı vuran bu salgın sırasında, müziğin bize nasıl güç, şifa ve dayanma gücü verdiğini bir kez daha görmedik mi?

Müzik sektörünün dertleri giderek büyüyor ve dünya müzik çevreleri bu dertleri toplumun gündemine getirmenin yeni yollarını arıyor.

Elinizde tuttuğunuz kitap, çok sıra dışı bir yazarın, çok yeni ve bu konular açısından çok önemli bir kitabı. Obama döneminin ekonomi başdanışmanı, iktisat profesörü Alan B. Krueger, Müzikonomi'de müzik endüstrisinin çeşitli yönleriyle fotoğrafını çekerken, buradaki eşitsizliklerden yola çıkarak dünya ekonomisine dair teşhis ve önerilerde bulunuyor.

TÜRK MÜZİĞİ SOLFEJ-MAKAM-USÜL-DİKTE ALIŞTIRMALARI

MEHMET GÖNÜL

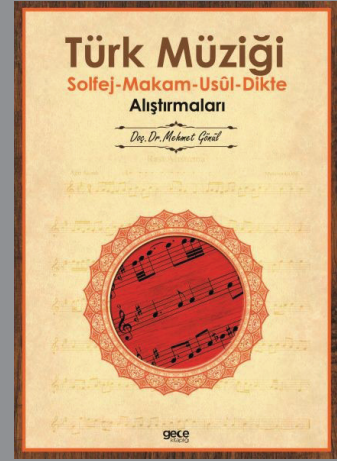
GECE KİTAPLIĞI / 2018

Müzik Kitaplığı sayfalarımıza gelece kadar sizlerin de gördüğü gibi bu sayıda biz, müziğimizin tarihsel kökleri üzerinde tabiri caizse bir arkeoloji kazısına katıldık. Müzik, üzerinde yetiştiği toprağının tüm medeniyetlerinin geleneğini, ruhunu taşır. O geçmiş, o gelenek bilinmeden bugünün müziği de anlaşılabilir, yeni özgün bir eser yaratmak da pek mümkün olmaz. Dergi boyunca dünden bugüne müziğin arkeolojisine bir göz attıktan sonra Türk kültüründe önemli izleri olan iki dönemin izlerine mercek tutan "Türk Müziği Solfej- Makam- Usül- Dikte Alıştırmaları" kitabını tanıtmak istedik. Selçuklu ve Osmanlı Devletinin müzik geleneği özellikle klasik Türk müziğimizin en parlak ürünlerinin verildiği dönemlerdir. "Türk Müziği Solfej-Makam-Usül-Dikte Alıştırmaları" bu geleneğin adımlarını içeren alıştırmaların toplandığı bir kitap. Kitapta müziğimizin temel taşlarından meşk usulüne özellikle vurgu yapılıyor.

Tanıtım metninde kitabın amacı şöyle anlatılıyor: "Doğrudan hoca-dan talebeye eğitim, öğretim ve aktarım modeli olan meşk usulü, geleneksel sanatlarımızın eğitim ve intikali için en doğru eğitim modelidir.

Bugün yapılması gereken, çağın gerekleri ve olanakları ile sistemin eksik veya kusurlu kalan hususlarını gidermek, sürecin sağlıklı devamı konusunda ihtiyaç duyulan araç ve gereçleri en doğru kaynaklardan edinerek sisteme dâhil etmek ve/veya bu konuda yeni kaynaklar üretmek olmalıdır. Bizi biz yapan değerlerin ve kültürümüzün en parlak vitrini olan, Türk-İslam sanatları içerisinde en geniş paydayla yer alan musikimizin ulaştığı merteye, maalesef kullanılan nota yazım sistemleri ve eser nüshalarıyla gereğince arşivlere yansıtılmamıştır...

İhtiyaçlar doğrultusunda uzun bir uygulama süzgecinden geçerek hazırladığımız bu kitapta; Türk müziği solfej çalışmaları için rast makamı temel dizisi üzerinde, başlangıç seviyesinden başlayan solfej alıştırmaları sunulmuştur. Türk müziği temel makamları hakkında naçizane örnek alıştırmalara yer verilmiş, Nim Sofyan'dan, Devr-i Revan'a kadar olan Türk musikisi usulleri için tümüyle usul kalıplarına göre düzenlenmiş alıştırmalar sunulmuş ve Türk müziğinin makam ve usulleri gereğince yapılacak dikte çalışmaları için örneklere yer verilmiştir. Ayrıca çalışmamızda Türk musikisinde usul bahsi irdelenerek Nim Sofyan'dan Zencir'e kadar olan bütün usullerin kalıplarına ve vellelelerine, ilâveten, günümüz Türk musikisi icrasında, nispeten daha sık karşılaşıldığı düşünülen makamlar hakkında kısa tariflere yer verilerek muhibbânın istifadelerine ve katkılarına sunulmuştur."

YILDIZLARARASI INTERSTELLAR

 Hazırlayan: Halim Dulkadir

Christopher Nolan, babasıyla 2001: A Space Odyssey'i seyrettikten hemen sonra film hakkında derinlemesine incelemeler yapmaya başlar. Zaten küçüklüğünden itibaren Nolan Biraderler'in kafasında bir gün bir uzay macerasını ekranlara yansıtmak fikri hep vardır. Belki de bu düşünce Christopher Nolan'ın "Star Wars" serisini bir düzine izlemesiyle başlamıştır, kim bilir. Konu üzerinde araştırmalar yapan Genç Nolanlar'a önemli desteklerden birisi amcaları olur. Uzay gemilerinin videolarında kafalarına takılan soru işaretlerinin cevaplarını Amca Nolan giderir. Çünkü kendisi Satürn uzay programında çalışan bir görevlidir. Bu amca avantajını (sonuçta kaç kişinin amcası Satürn için çalışır) gole dönüştürmeleri yaklaşık 30 yıllarını alacaktır.

Günümüzde olmasa da belki de çokta gelecekte olmayan bir gün. Toz bulutları gökyüzünü kaplar. Tarlalarda ki hasatlar yok olur, medeniyet tehlikeye girer, insanlar aç susuz kalma tehlikesi yaşar. İşte tam böyle bir ortamda Joseph Cooper ailesiyle beraber bu toz bulutlarının altında tarlalarıyla uğraşırlar. Ancak sadece bir çiftçi değildir Joseph Cooper. On parmağında on marifet olan Joseph, aynı zamanda eski bir NASA

Ulaşabileceğimiz
yaşanabilir gezegenler var.

pilotudur. Joseph Cooper'ında çok zekice bir kızı vardır ancak o günlerde çok ciddiye alınmaz. Minik Cooper'ın elde ettiği koordinatları takip ederek ulaştıkları bölge NASA'nın gizli üssüdür (sanırım çok gizli değilmiş). Burada Satürn yakınında bir solucan deliği açıldığını, bariz bir şekilde başka bir galaksiye geçerek yaşanabilir yeni bir gezegen bulmamız için bir umutlu olduklarını söylerler. Yani kısacası Profesör Brand Joseph Cooper'a, bize yaşanacak yeni bir galaksi bul der. Joseph biraz naz yapsa da bu görevi kabul eder. Joseph kendisine tahsis edilen son model Endurance Uzay Aracı ile yola çıkar. Ancak filmi izledikçe çok acayip kafa açıcı şeylerle karşılaşırız. Mekân kavramı, zaman göreceliği, yaşanılabilir farklı hayatlar... Bir bilimkurgu filminin amacı, hayal

gücüyü beraber gelecekle ilgili farklı algılar oluşturmasıdır. Nolan Biraderler de aslında tam olarak bir bilimkurgu filminde beklenen neyse onu doyuma ulaştıracak seviyede izleyene yaşıyor.

Film öncesinde yönetmen Christopher Nolan Joseph Cooper karakteri için Matthew McConaughey'le bir görüşme yapar. "Ofisine gittik ve üç saat boyunca konuştuk. Film hakkında tek kelime etmedik, ne olduğuna dair hiç konuşmadık. Film hakkında hiçbir şey öğrenmeden ayrıldım. Pekâlâ, bu da neydi şimdi?' gibi oldum biraz" der Matthew McConaughey ve sonrasında durumun farkına varır ve ekler: "Onun, olduğum kişiyi görmek istediğini düşündüm." Christopher Nolan'da buna destekleyici olarak: "Proje hakkında özellikle konuşmamamın tek nedeni özel konular hakkında endişelenmeye başlamadan önce kişisel olarak uyuşup uyuşmayacağımızı görmenin önemli olmasıdır. Ben de nasıl anlaşacağımızı çözmekle ilgileniyordum." Filmi izledikten sonra da aralarındaki uyumun kusuruz olduğunu herkes anlamıştır. Buna benzer bir durumda filmin en az kendisi kadar belki de daha güzel olan müziğinde de görüyoruz. Günümüz Hollywood sinemasında film müzikleri dendiği zaman akla gelen ilk isim, usta müzisyen Hans Zimmer'dir. Hans Zimmer ile daha önceki projelerinde de defalarca çalışan Christopher Nolan, "Interstellar"ın film müzikleri için daha önce hiç alışık olmadığı bir yöntem dener. Filmin müziklerini bestelemesi için Hans Zimmer'e film hakkında ne senaryo, ne oyuncu kadrosu, ne de çekimleriyle ilgili hiçbir bilgi vermeden, sadece bir sipariş gönderir. Bu sipariş içerisinde yeni filmi için kendisiyle çalışmak istediğini ve yapacağı müzikleri sadece "bir baba ve çocuğunu" düşünerek bestelemesini ister. Sanırım bu kadarı bile usta müzisyen için yeterli olmuş ki ortaya eşsiz bir şaheser çıkar. Kısacası Hans Zimmer, filmin müziklerini film hakkında hiçbir bilgisi olmadan

besteler. Bir röportajda Zimmer, kendi oğluyla olan ilişkisini Nolan'ın ilk mektubunda belirtilen bölümle ilişkilendirdiğini belirtir. Hans Zimmer'e göre, besteciler tipik olarak bir filmin yaratılışının sonuna doğru dâhil olurlar. Ancak "Interstellar" için Zimmer filmin gösteriminden tam iki yıl önce beste yapmaya başlar.

Nolan'dan gelen sipariştten sonra Zimmer, bir gecede, piyano ve org ile dört dakikalık bir müzik besteler. Müzisyene göre bestelenen eser "baba olmanın ne demek olduğu" duygusu taşıyordur. Nolan'a göre ise "hikâyenin kalbi" olarak görülür. 2013 yılında ise Zimmer bir eve kendini kapatır. Tek başına inzivaya çekilir ve bu sürecin sonunda "Interstellar"ın eşsiz müzikleri ortaya çıkar. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan müziklerle ilgili olarak Zimmer, "Bu hikâye kendim ve çocuklarım hakkında sahip olduğum kişisel bilgilerle dolu" der. Müzikler bir bilimkurgu filmi için çok radikal olmasına ve farklı melodiler taşımalarına rağmen, harika bir uyum içerisinde, film izlerken süzülüp gidiyor.

"Interstellar" film müzikleri albümünde toplam 16 parça bulunuyor. bonuslarıyla beraber bu 25 civarında bir sayıya ulaşıyor. Bu harika çalışma, Hans Zimmer'e birçok ödül de getirdi. Ancak 87. Oskar ödüllerinde, özgün müzik adayları sıralamasında, "The Grand Budapest Hotel" filminin arkasında kalarak, heykelciği kaçırdı. Bu aslında Alman müzisyen Hans Zimmer için çok sürpriz bir durum değil. Çünkü oskar törenlerinde bu kaybedişi, toplamda 10 kere daha yaşadı (Martin Scorsese'nin hikâyesine çok benziyor sanki). Sadece 1994 yılındaki 64. Oskar gecesinde, "Aslan Kral - The Lion King" filmiyle ödülü kazanmıştı. Ancak ne oskar ne de başka bir ödül olsun, kazansın ya da kaybetsin, Hans Zimmer'den ve film müziklerinden hiçbir şey götürmez. "Interstellar" filmi de gerek filmin bütünüyle gerek müzikleriyle, tarihin en iyilerinden birisi durumunda... 🌟

BİR DÜNYA ALBÜM

ALBÜMLERDEN

Hazırlayan: Ümit Dirican

Sertab Erener/ Ben Yaşarım

Sezen Aksu'nun Türk Pop Müzik dünyasına kazandırdığı en önemli seslerden birisi de hiç şüphesiz Sertab Erener'dir.

1992 yılında 'Sakin Ol' şarkısıyla ve aynı adı taşıyan albümüyle tanıdığımız Sertab Erener, güçlü sesiyle ve şarkılara kattığı lezzetli yorumlarıyla, 90'lı yıllardan günümüze, hala Türkiye'nin en önemli kadın vokalleri arasındaki yerini korumaya devam ediyor. Ülkemize getirdiği Eurovision birinciliğini de unutmamak gerekir tabii. 2014'te yaptığı Kırık Kalpler albümünden sonra herhangi bir proje gerçekleştirilmeyen sanatçı, bu uzun bekleyişin ardından, hayranlarını 'Ben Yaşarım' albümüyle ve yepyeni şarkılarıyla buluşturdu.

Albümün tamamını yayınlamadan önce, bir corona şarkısı olmasıyla merak uyandıran 'Bu Dünya'yı, hemen ardından da 'Belki De Dönerim'i dinleyicileriyle paylaştı. Albümde yer alan 14 şarkının sözleri ve müzikleri ağırlıklı olarak Sertab Erener'e ve eşi Emre Kula'ya ait.

Kırık Kalpler albümünde pop-rock ve gitar ağırlıklı bir müziğe dönen Erener, 'Ben Yaşarım' albümünde de yine aynı türde yoğunlaşmış ve yine sağlam aranjelere, akılda kalıcı şarkılara yer vermiş.

Sanatçı, yorumlarını özleyen dinleyenlerini, tüm şarkılarıyla öyle ancak özellikle 'Ben Yaşarım' şarkısındaki vokal performansı ile, kendine yeniden hayran bırakacak gibi görünüyor.

Albümde yer alan şarkılar şöyle:

Ben Yaşarım, Farzet, Kafanı Yorma, Geçer, Sormaz, Koyudur Karanlığı, Aç Sesini, Anca Gidersin, Belki De Aşk Lazım Değildir, Hepsi Aştan, Bu Dünya, Kız Leyla, Belki De Dönerim, Anca Gidersin (Rock versiyon)

Hayko Cepkin Karantina Günlüğü

Rock müziğin sevilen isimlerinden Hayko Cepkin, karantina süreci boyunca, aralarında, 'Sakin Olmam Lazım' ve 'Aşkın İzdırabını' gibi albümleri de olmak üzere, 2005 yılından bugüne kadar seslendirdiği 22 şarkısını, 'Karantina Günlüğü' adıyla ve ev kayıtları olarak, Youtube kanalında paylaşmıştı.

Sanatçı, sadece Youtube kanalında yayınladığı şarkılarını, dinleyicilerinin isteği üzerine bir albüme dönüştürdü ve yine "Karantina Günlüğü" adı altında dijital platformlarda da yayınladı.

Karantina süresince istikrarlı bir şekilde kaydettiği şarkılardan oluşan albümde sanatçıya, Neyzen Burak Malçok eşlik etti.

Sanatçının 22 özel ve kült eserinin, bambaşka düzenlemelerle yeniden kaydedildiği bu albüm için, pandemi sürecini bir arşiv gibi hafızalarda tutacak bir kayıt olduğunu da eklemek gerekir.

"Sandık", "Kabul Olur", "Dans Et", "Uyan", "Eller Aldı", "Melekler", "Fırtınam", "Son Kez", "Zaman Geçti" albümde yer alan şarkılar arasında...

Marjan Farsad/White Tree

Bu ay albüm tanıtımı radarımıza takılan ilk isimlerden biri İranlı sanatçı Marjan Farsad'ın geçtiğimiz ay yayınlanan 'White Tree' yani 'Beyaz Ağaç' isimli son albümü.

Sanatçı hakkında kısa bir bilgi vermemiz bu albümün çekiciliğini arttıracaktır eminim. İran'ın ipek sesli sanatçısı Marjan Farsad'ın ilk albümünden 'Knooneye Ma' ve 'Porteghale Man' şarkıları tüm dünyada beğeniyle karşılandı ve adından çokça söz ettirdi.

Aynı zamanda illüstratör ve animatör olan sanatçının şarkılarının masalsi zemininde bu illüstratör mesleğinin katısının büyük olduğunu düşünüyorum.

Marjan Farsad'ın şarkıları tıpkı ülkesinin sineması gibi Uluslararası bir niteliğe sahip. Farsça şarkılar kadar İngilizce şarkılar da albümde yer alıyor hatta albümdeki şarkılardan birinin ismi ise Italian Wine. Bunun dışında İngilizce olarak seslendirilen diğer şarkının ismi ise 'Crystals' olarak yer bulmuş.

Albüm birinci şarkısından itibaren İran alternatif pop müziğine aidiyetini hissettirse de albümün tüm şarkıları yerel olduğu kadar evrensel bir niteliğe sahip.

Masalsi bir sese sahip Farsad'ın şarkılarında tıpkı bir masal gibi bir dramatik yapı bulmak mümkün. Masal benzetmesinin sebebi de çoğunlukla size kendinizi iyi hissettirmesi.

Farsad'ın duygu yüklü şiirsel telaffuzu da bunu destekliyor adeta. Benim favorimi soracak olursanız 'Bugün ve Yarın' anlamına gelen 'Emrooz O Farda' şarkısı benzersiz bir güzelliğe sahip. Çoktan şarkıları açıp dinlemekte olduğunuzu umuyorum.

Rufus Wainwright

Unfollow the Rules

Seçtiğimiz ikinci albüm 8 yıl sonra yeni albümünü yayınlayarak hayranlarını mutlu eden Rufus Wainwright'tan geldi. 'Everybody Knows', 'Poses' ve 'Cigarettes and Chocolate Milk' yorumlarının yanı sıra 'Prima Donna' Operası ile bilinen Kanadalı sanatçının bu yeni albümünün tüm şarkıları zamanını aşacak nitelikte.

Albüm; hayranları tarafından müzik yaşamına klasik müzik ve operayla başlayan Rufus'un özüne ve kendi tarzına kavuştuğu albüm olarak nitelendiriliyor. Geçtiğimiz sene 'Trouble in Paradise' teklisiyle albümün tarzını dinleyicilere ipucu veren Rufus'un son albümünün ismi 'Unfollow the Rules'...

Protest bir kişiliğe sahip Rufus'un albümünde country tarzında şarkılar bulabilir, jazz türüne kendi yorumunu katmış eserlerine rastlayabilirsiniz. Eğer önereceğim 'You Ain't Big' şarkısını dinlerseniz kendinizi yeni hayranları arasında bulacağınızdan şüphem yok. Sanatçıyı, sevenleri haziran ayında İstanbul'da sahnede görmeyi umuyordu ancak konser salgın nedeniyle gerçekleşemedi.

Önümüzdeki yıllarda tekrar konserlerde görmeyi umduğumuz sanatçının 'Unfollow the Rules' albümünü heyecanla öneriyoruz.

ALBÜM KRİTİĞİ

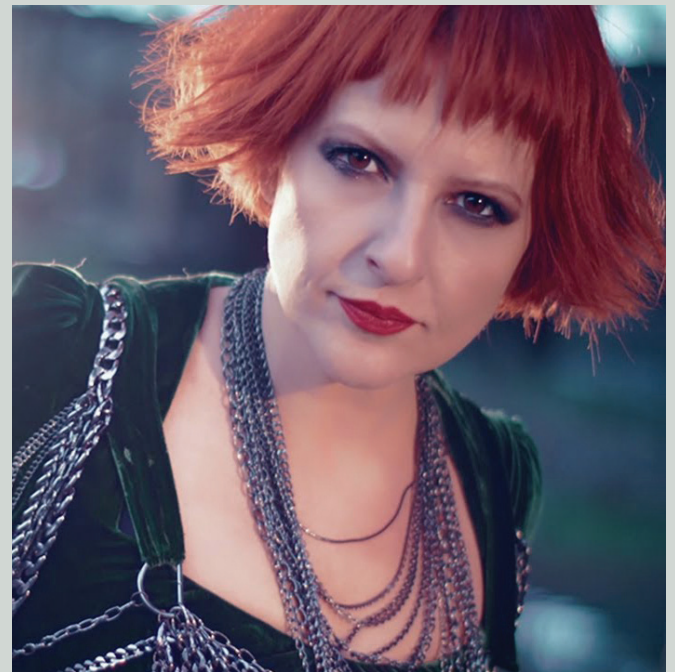
“NERESİNDEYİM” İLE ASLI GÖKYOKUŞ

Hazırlayan: Osman Yüksel

Rock and Roll'a gönül vermiş bizden önceki dinleyiciler, uzun saçlı, uzun sakallı, koca koca adamları dinlemek zorunda kalmıştı. Ama bizim kuşakla beraber (yaşımı da az buçuk tahmin edebilirsiniz belki) çok güzel ve çok hoş hanımefendilerin de albüm çıkarttığı görüldü. Açıkçası yeni nesil dinleyiciler için şanslı bir dönemdi. İşte bu isimlerin ilk örneklerinden ve en başarılılarından birisi de Aslı Gökyokuş oldu. 2000 yılında çıkardığı enerjik ilk albümüyle sadece havalimanında şarkı söyleyen kıpır kıpır bir genç kız olarak değil son derece sağlam bir müzikal altyapıyla da hayatımıza girdi. Hem rockçı hem anne olur mu denirdi önceden, emin olun artık oluyor. Gerçekten de ikisinde de çok başarılı olunabiliyor. Aslı Gökyokuş hem başarılı bir anne hem de başarılı bir rockçı.

Aslı Gökyokuş, 90'lı yılların bir Türkiye efsanesi olan Kemancı adlı mekânda "Mary Jane" isimli grubuyla sevdikleri sanatçıların şarkılarını yeniden yorumlayarak sahne aldı. Lise döneminde "Phoenix" isimli grubu da zaten "Mary Jane"nin temelini oluşturuyordu. Kemancı günlerinde grubu haricinde yan projelerde yer alan Aslı Gökyokuş, Teoman'a vokal de yaptı.

Kargo'nun "Sen Bir Meleksin" albümünde, Cemal Süreya'ya selam çakan "Sevda Sözleri" isimli parçada, eşsiz sesini hissettiren, adını da duyurmaya başlamıştı (en azından benim için). İşte günlerden bir gün bu Kargo grubunun iki müzik sihirbazı Selim Öztürk ve Serkan Çeliköz, Aslı Gökyokuş'un kafasına girerek solo bir albüm yapmaya ikna ederler. Müzik sihirbazı diyorum çünkü gerek Kargo'yla gerekse de diğer müzisyenlerin albümlerinde harikalar yaratarak çok başarılı albüm kayıtları yaptılar ve yapıyorlar. "O yaşlar öyle yaşlar ki her şey olabiliyor. Grubu beraber kurduğum arkadaşlarım farklı işlere yöneldiler" diyor Aslı Gökyokuş ve ekliyor: "Yoluma tek başıma devam etmenin daha doğru olacağını düşünerek bu yönde bir karar verdim". Aslında albüm öncesi tam olarak doğru zaman mı bundan emin olmadığını söylüyor bir röportajında da Aslı Gökyokuş. Ancak Selim Öztürk ve Serkan Çeliköz sen hazırsın diyerek ikna etmişler. O sırada birçok plak şirketi de kapısını aşındırmış müzisyenin. Aslı'da Sony Music'le anlaşınca geçilmesi gereken tek bir aşama kalıyor o da kayıtlar. Kayıtların bitmesi yeni milenyum bulurken mayıs ayında da albümü çıkarttı. Büyük beğeni toplayan bu albümden

Büyük beğeni toplayan albümden "Ölüm Kapımı Çalmasa da", "Keşf-i Alem" ve "Sessizce" adlı şarkılara video klip çekildi. Parçaların birçoğunda yine beste ve güfte şarkıcıya ait. Ancak yapımcı Serkan Çeliköz'ün, özellikle müzikler üzerindeki etkisi kendisini hemen belli ediyor. Türk rock müziğine, elektronik çalgı aletlerini kalıcı bir şekilde yerleştiren müzisyenin, elinden çıkan eserler bir şekilde kendisini fark ettiriyor

"Ölüm Kapımı Çalmasa da", "Keşf-i Alem" ve "Sessizce" adlı şarkılara video klip çekildi.

Albüm, toplamda 12 parçadan oluştu. Aslı Gökyokuş'un diğer albümlerinde de olduğu gibi parçaların birçoğunda yine beste ve güfte şarkıcıya ait. Ancak özellikle albümün yapımcısı Serkan Çeliköz'ün, özellikle müzikler üzerindeki etkisi kendisini hemen belli ediyor. Türk Rock müziğine, elektronik çalgı aletlerini kalıcı bir şekilde yerleştiren müzisyenin, elinden çıkan eserler bir şekilde kendisini fark ettiriyor zaten.

Genel algı olarak albümün ilk klipi "Keşf-i Alem" olarak düşünülür. Çünkü Aslı Gökyokuş'un geniş kitlelere ulaşmasını sağladığı için aynı zamanda klip mekanı ve hareketliliği, parçanın akıllarda kalmasını sağladı. Atatürk Havalimanı Dış Hatlar Terminali'nde yapılan klip oldukça ses getirmişti. Ancak albümden çıkan ilk çalışma "Ölüm Kapımı Çalmasa Da" adlı parçasıydı. Benim için de Aslı diskografisindeki en özel çalışmalardan birisi. Öyle ki Aslı Gökyokuş'un 2019 çıkışlı son albümü "Dünya" da kendisine farklı bir düzenlemeyle yer buldu. Bu son albümde aynı zamanda "Keşf-i Alem" ve "Sessizce" farklı düzenlemeler altına kendine yer buldu. Belki de bu bile ilk albümün ne denli başarılı olduğunu gösterir nitelikte.

Kayıt süreciyle ilgili: "Aslında çok tecrübesizdim. Çünkü sahnede çok fazla zaman geçirmeme rağmen stüdyoda o kadar da tecrübem yoktu" diyor Aslı. Ancak albümü demlene demlene birkaç kere dinleyince son derece başarılı bir vokal çalışması yaptığını da göreceksiniz. Mesela örneklendirecek olursak albümle aynı ismi taşıyan "Neresindeyim" parçasında ya da "Üzgünüm" parçasında, parçanın sözleriyle o kadar uyumlu bir tınısı var ki, eminim dinlerken siz de Aslı gibi söylemeye çalışırsınız. Bize ayrılan süre dolmadan bir de "Sessizce" ile ilgili kısa bir kelam edelim. Çünkü gerçek bir aşka yazıldığı çok belli. 🌟

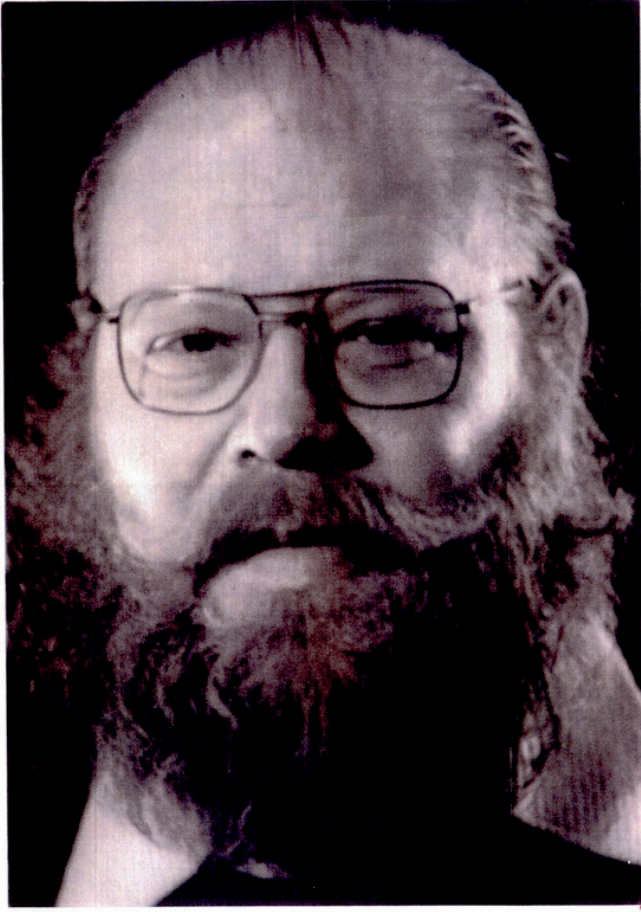

ZAMAN TÜNELİ

Hazırlayan: Sevilay Tunalı & Çiğdem Işık

17 Ağustos 1934
27 Ağustos 1979

“Ney’den dökülen nağmeler erken sustu.”
AKA GÜNDÜZ KUTBAY

17 Ağustos 1934 tarihinde İstanbul Halıcıoğlu’nda doğdu. Tel-siz-Telgraf memuru Mehmed Zeki Bey ile Hacer Münibe Hanım’ın oğludur. Eyüp Ortaokulu ikinci sınıfta okulu terk etmiş, bunun üzerine ailesi bir meslek öğrenmesi için onu bir kunduracı yanına çırak olarak verdi. Çıraklık yaptığı dört yıl boyunca musikiye merakı başlamıştı.

1952-1953 yılları arasında ustası Kunduracı İsmail Bey’in oğlu Bahaeddin’in aracılığıyla Eyüp Musiki Cemiyeti’ne girdi. Bu cemiyetin başında bulunan Gavsî Baykara’ya bildiği bir eseri okumuş, sesinin musikiye uygun olmadığını düşünen hocası onu ney çalmaya yönlendirmişti. Çocuktaki hevesi gören Baykara, onu konservatuvara çağırarak bir ney hediye etmiş, böylece müzik hayatına tam olarak adım atmıştı. Dört yıl boyunca hocasının Karagömrük’teki evinde ders aldı. Belli bir düzeye geldiğini gören hocası, musiki derneklerine devam etmesini salık verdi.

Kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenecek olan Kutbay, Radife Erten’in evinde düzenlediği derslere katılarak repertuarını genişletti, bilgisini ilerletti. 1957 yılında askerlik görevini

tamamladıktan sonra İleri Türk Musikisi Konservatuvarı’na giderek Lâika Karabey’in öğrencisi oldu. Müzik çalışmalarına devam etmek üzere Üsküdar Musiki Cemiyeti’ne girdi. Burada da kurucu hoca olan Emin Ongan’ın öğrencisi oldu. Bir taraftan da sanat ufkunu genişletmek istiyor, kendi gayreti ile Batı Musikisi öğrenmeye çalışıyordu. Bu dönemde Mevlevîliğe ilgi duydu ve Mevlevî Musikisi hakkında da araştırmalar yaptı. Nihayet 1960 yılında açılan bir imtihanla İstanbul Radyosu’na sanatçı olarak girdi.

Her geçen gün sanatında ilerleyerek koro şefliğine kadar yükseldi. Programlarda ney üflüyor, aynı zamanda Erkekler Korosu’nu yönetiyordu.

1966 yılında, radyoda solist olarak çalışan, Süheyla Kutbay ile evlenmiş ve bu evlilikten, Hakan Kutbay isimli oğlu dünyaya gelmiştir. Daha sonra İstanbul Teknik Üniversitesi’ne bağlanacak olan Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı’nın kuruluşunda ney hocası olarak yer aldı. Başta Sadreddin Özçimi, Arif Erdebil ve Yavuz Akalın olmak üzere, çok sayıda neyzenin yetişmesinde katkıda bulunmuştur.

Aka Gündüz, yıllar boyu Mevlâna ihtifallerine neyzen olarak katılmıştır. Özellikle Halil Can’ın vefatından sonra “Ser-neyzenlik” yapmıştır. Yaptığı çok sayıda kayıt ve katıldığı konserle, Mevlevî Musikisi’nin ve ney’in yurt dışında tanıtımına yaptığı hizmetler dikkat çekicidir.

Musikinin her türüne düşkün oluşu, Batı müziğine olan ilgisi onu son zamanlarında farklı alanlarda denemelere yönlendirmişti. Müzik toplulukları ile dış ülkelerde yapılan gezilere katılıyordu. Bir caz orkestrası ile yenilikçi çalışmalar yapıyor, Avrupa ülkelerini dolaşıyordu. Batı müziği aralıkları ile ney çalıyor yaptıkları bu çalışmalar batıda ilgiyle takip ediliyordu.

Aka Gündüz, oymacılıktan anlar, marangozluk yapar, Türk Musikisi sazları imâl ederdi.

Çağımızın en kudretli neyzenlerinden biri olarak anılan Aka Gündüz Kutbay, sazını olağanüstü bir müzikalite ile çalardı. Gerçek bir ney tavrına sahipti. Bestekârlıkla hiç uğraşmadı. 1978 yılında Radyo’dan kendi isteği ile emekli oldu. Devlet sanatçısı Okay Temiz ile İsveç’e giderek bir müddet o toplulukta neyyle yer aldı, artık klasikleşen “Zikir” adlı albüme önemli katkılarda bulunmuştur.

Şişman yapılı, iyi yemek yemeye meraklı bir insandı. Rind tabiatlı, kalender bir kimseydi, ancak kolayca sinirlenirdi diye anlatılır. 1979 yılının sıcak bir 27 Ağustos günü, özel bir davetle katıldığı bir radyo emisyonu öncesinde, İstanbul Radyoevi’nin bir stüdyosundalardı. Değerli ses sanatçısı Özdal Orhon’a refakât edecekleri bir kayıta arkadaşlarının isteği üzerine bir “Nevâ” perdesi gösterdikten sonra nefesi sustuğunda saat 12.00’yi gösteriyordu. Türk Musikisi onun bu zamansız ölümü ile büyük bir neyzenini yitirmiş oldu.

28 Temmuz 1741

“Tambur sanatçısı, bestekâr yaşamını yitirdi.”**FERİT SIDAL**

1 Mart 1925 tarihinde Ankara’da doğdu. Annesi Mehlika Hanım, babası Hâkim İhsan Bey’dir. Maarif İlkokulu’ndan sonra ortaokul ve liseyi Gazi Lisesi’nde tamamladı. Bu yıllarda tambur sazına ilgi duymaya başladı. Musikimizin büyük sanatçıları Tamburi Cemil Bey’in talebesi eczacı Tevfik

15 Ağustos 2004

“İlk Türk Opera sanatçısı yaşama veda etti.”**SEMİHA BERKSOY**

24 Mayıs 1910’da, İstanbul Çengelköy’de doğdu. Bir heykeltıraş ve ressam olan annesi Fatma Saime Hanım, babası güzel sesli, şair ve maliye katibi Ziya Cenap Berksoy’dur. Sanatın her dalını tadacağı bir ailenin içinde büyüdü. İlkokulda hikâyeler yazmaya, bir yandan da bu hikâyeleri resimleriyle süslemeye başladı. Bunlar da yoksa şiirler okuyordu. Ya da kendi kendine operalar söylüyordu. Onun sanata olan bakışı, yaşamının bir parçası haline gelecek; yeteneği dünya çapında büyük bir hayranlıkla karşılanacaktı.

Güzel Sanatlar Akademisi’nde, Namık İsmail Atölyesi’nde resim eğitimi aldı. Ömrü boyunca sanatın pek çok dalıyla ilgilenecek ama resimden hiç vazgeçmeyecekti.

1931’de, yönetmenliğini Muhsin Ertuğrul’un yaptığı ilk sesli Türk filmi “İstanbul Sokakları”nda başroldeydi. 1932’de Dar’ül-bedâyi’de operetlerin primadonnası oldu. 19 Haziran 1934’te, Atatürk’ün emriyle sahnelenen, Adnan Saygun’un bestelediği ilk

Bey’le bir yıla yakın tambur çalışmış, daha sonra da bu çalışmalarını bu sazın ustalarından İzzettin Ökte’yle sürdürmüştür. Bestekâr Şekerci Cemil Bey’in oğlu Nurettin Cemil Bey ile de repertuar çalışmıştır. Önemli bestekârlarımızdan Şerif İçli’de uzun süre hem nota hem repertuar çalıştığı bir diğer isimdir. Konservatuvarda nazariyat hocası olan Ahmet Muhtar Ataman ile de Batı Müziği ve Türk Müziği nazariyatı çalışmıştır.

1950 yılında Ankara Radyosu’na tambur sanatçısı olarak girmiş, aynı yıl Müzeyyen Hanım’la evlenmiştir. Ankara Radyosu’ndaki tambur sanatçılığının yanı sıra, 1956 yılından başlayarak uzun süre Kadınlar Topluluğu, Erkekler Topluluğu ve Klâsik Koro gibi topluluklarda şeflik yapmıştır.

Stajyer radyo sanatçılarına Türk Musikisi nazariyatı derslerinde hocalık yapmıştır. Bestekârlığa 1950 yılında adım atmış ilk olarak Şehnâz makamında bir saz semaisi bestelemiştir. Saz ve söz eserlerinin sayısı yüzün üzerindedir. Plağa okunmuş dört yüzün üzerinde eseri notaya alarak repertuvara kazandırmıştır.

Türk operası “Özsoy”da, “Ayşim” rolü ile sahnedeydi. Ankara Devlet Konservatuvarı’nın sınavını kazanarak, devlet bursuyla Berlin Yüksek Müzik Akademisi Opera Bölümü’nde eğitime gönderildi. 1940’ta Türkiye’ye döndü. 1941 yılında Ankara’da, Tosca ve Madame Butterfly operalarında oynadı. Tosca, profesyonel anlamda ilk opera gösterisiydi. Bu ilkler yanında Lüküs Hayat ve Deli Dolu operetlerinde de yer aldı.

22 Ağustos 2019

“Türkülerin sevdalısı yaşama veda etti.”**ALİ GÜRLÜ**

Türkülere gönülden bağlı, Türk Halk Bilimi’ne sayısız hizmetleri olan sanatçı, 1947 yılında Eskişehir Mahmudiye’de dünyaya geldi. Saz çalıp türkü söylemeye ilkokul yıllarında gönül verdi. 1966 yılında TRT’nin açtığı stajyer sanatçı imtihanını kazanarak, İstanbul Radyosu’nda çalışmaya başladı.

1969 yılında kadrolu ses sanatçısı oldu. 1973 yılında kurumun açtığı sınavı kazanarak prodüktör kadrosuna geçti.

1974-1985 yılları arasında “Bizim Eller”, “Haftasonu”, “Sazımız Sesimiz ve Biz”, “Dağarcığımızdan”, “Kaynaktan Antene”, “Çevremizde Folklor Çalışmaları”, “Dilden Dile Anadolu”, “Türk Halk Müziği Dinleyici İstekleri” gibi çok sayıda açıklamalı Halk Müziği programı ve karma eğlence programları hazırlayıp sundu. 1997 yılı Mart ayında emekli oldu ancak görevini bırakmadı. Güler yüzüyle, dost sesiyle televizyon programları yapmaya ve konserler vermeye devam etti.

Bu topraklarda filizlenmiş türkülere gerçek bir yoldaş olan sanatçı rahatsızlığına rağmen, radyosuna olan bağlılığından, dinleyicilerine olan saygısından ödün vermeden çalışmalarını sürdürdü. TRT Türkü kanalında hazırlamakta olduğu radyo programı, “Atadan Toruna Türkülerimiz”, hazır bıraktığı iki bölümüyle vefatından sonra yayınlandı.

Yüreklere derin bir iz, kulaklarda ses bırakarak bu dünyadan geçip giden, yalnızca bir sanatçı, bir yapımcı değil sevgi dolu, güler yüzlü, neşeli, şakacı bir dosttu.

3 Ağustos 1926

**“Müzik dünyasına
Amerika’dan bir yıldız doğuyor.”
TONY BENNETT**

New York’ta doğdu. Gerçek adı Anthony Dominick Benedetto’dur. İtalyan göçmeni bir ailenin üçüncü çocuğudur. Erken yaşlarda şarkı söylemeye başladı. Dönemin sanatçıları Jodie Garland, Louis Armstrong, Bing Crosby dinliyordu. Vodvillerde tap dansçısı olan amcası onun bu ilgisini fark etti ve 10 yaşındayken sahneye tanıştırdı. Bundan sonra küçük İtalyan restoranlarında şarkı söylemeye başladı. New York’ta Endüstri ve Sanat Okulu’nda müzik ve resim okudu.

16 yaşında iken okulu bırakıp ailesine maddi anlamda destek olabilmek için çeşitli işlere girdi. II. Dünya Savaşı’nda ABD Ordusu’na katıldı, Fransa ve Almanya’da savaştı. Savaş sonrası tiyatro eğitimi aldı. Garsonluk yaptığı çeşitli mekânlarda şarkı da söylüyordu. 1949’da Pearl Bealey tarafından keşfedildi. Bob Hope’un da davetli olduğu bir konserde çok beğenildi. O konserden sonra Hope ile “Tonny Bennett” ismini kullanarak turneye çıktı. 1950 yılında Columbia Records ile kontrat yaptı, “Because of You” adlı ilk şarkısını çıkardı. 1950’lerin sonunda “The Beat of My Heart” ile Basie Swings, Bennett Sings gibi albümlerle kariyerinin zirvesine çıktı. 1962’de, “I Left My Heart in San Francisco”yu kaydetti. Çizdiği resimlerde Benedetto imzasını kullanan usta bir ressamdır.

22 Ağustos 1965

**“Türk Musikisinde piyano
icrasını tanıtan isim öldü.”
FEYZİ ASLANGİL**

1 Ocak 1910’da İstanbul Beyazıt’ta doğdu. Hariciye memurlarından Abbas İhsan Emiraslan ile Mekteb-i Sultanî hocalarından Muallim Feyzi Efendi’nin kızı Mihriban Hanım’ın oğludur. Musiki hevesiyle Saint Benoît Lisesi’ndeki öğrenimini yarıda bıraktı. Özel olarak batı müziği ve piyano dersleri almaya başladı. Daha sonra Türk Musikisine duyduğu ilgiyle çalışmalarını bu yönde ilerletti. Setrak Efendi adlı bir hocadan aldığı derslerle musiki bilgisini ilerletti. Udî Fahri Bey (Kopuz) ile Neyzen İhsan Bey’in ilgisini çekince, Darü’ttalim-i Musiki Heyeti’ne alındı. O dönemin seçkin musiki topluluğu olan bu heyetin turneleri ile çeşitli konserlerinde üç yıl piyano çaldı. Sirkeci’deki Balkan gazinosunda ilk kez sahneye çıktı. Hafız Burhan ile Hafız Ahmet’in fasıl heyetlerinde çalıştı. Ailesinin karşı çıkmasına rağmen musikiyi meslek olarak seçti. Kısa zamanda tanınmış bir sazende oldu. 1933’te Münir Nurettin Selçuk’a konserlerinde piyanosu ile eşlik etmeye başladı. Yıllarca gazino ve saz salonlarında piyanosunu çaldı. Şair Mehmet Akif Ersoy’un kız kardeşinin kızı Halide Aslangil (Çobanoğlu) ile evliydi. Feyzi Aslangil’i halk daha çok İstanbul Radyosu’ndaki “Piyano ile Saz Eserleri” programıyla tanıdı, sevdi. Bu programlarda kendisine zaman zaman başka sazendeler de eşlik ettiler.

20 Ağustos 1990

**“Pop müziğin güzel
yorumcusu hayata veda etti.”
AYLA DİKMEN**

25 Mart 1944’te Kütahya’da doğdu. Baba Ali Rıza Dikmen ve anne Bedriye Dikmen’in en küçük çocuklarıydı. Baba piyano ve ut, anne ise keman çalmaktaydı. Bu ortamda büyüyen Ayla Dikmen’in hemen hemen her günü müzikle dolu, anne ve babasını dinleyerek geçti.

İlk ortaokul ve lise eğitimini Aydın’da tamamladı. Lisedeyken okul korosuna katıldı. Müzik öğretmenini İhsan Ünal’dı, aynı zamanda türkü de derlemekteydi. Aydın Lisesi’nde solist olarak şarkı söylemeye başladığında, ilk olarak hocasının derlediği bu türkülerini söyledi. Ardından da, büyük zorluklarla Kahire Radyosu’ndan dinleyip ezberlemeye çalışarak öğrendiği Batı müziği şarkılarını İngilizce olarak seslendirdi. Liseden sonra tahsil için Ankara’ya gitti ve burada Ankara Yüksek Ticari İlimler Akademisi’nde eğitimine devam etti.

Müzik ile profesyonel olarak ilgilenmeye başlaması İlham Gencer sayesinde olmuştur. Kendisini çay partisinde tesadüfi olarak dinleyen ve bu işe mutlaka profesyonel olarak devam etmesi gerektiğini söyleyen Gencer sayesinde bir ‘şarkıcı’ olmayı ciddi olarak kafasına koymuştur.

İstanbul’a gelerek Şerif Yüzbaşıoğlu ile tanışır. Artık oldukça popüler olan bu orkestranın solistidir. Bu orkestrayla bir festivalde seslendirdiği “Nıksarın Fidanları” adlı şarkının plak olarak yayınlanması ise 1966 yılında gerçekleşir.

